

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-301

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

COMPULSORY ENGLISH

(Text : Reflections III)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **80** words each (any *two*) : [16]

(i) Write a character sketch of Schatz with reference to 'A Day's Wait'.

(ii) Trace the journey from 'guru' to 'father' in the relationship between Pandit Ravi Shankar and George Harrison.

(iii) How does the character of the Swallow in 'The Happy Prince' grow and develop ?

2. Answer the following questions in about **80** words each (any *two*) : [16]

(i) Discuss 'The Unicorn in the Garden' as a story about the battle of sexes.

P.T.O.

- (ii) What are the steps to resolve conflicts ?
- (iii) Comment on the relationship between the chimney sweeper and his master.
- 3.** Attempt the following in about **100** words each (any *two*) : [16]
- (i) Write a letter to your friend inviting him/her to spend the summer vacations at your place.
- (ii) Write a paragraph on importance of bio-diversity in our lives.
- (iii) Write an essay on the following (any *one*) :
- (a) The Uses and Misuses of Mobile Phones
- (b) The Role of Youth in Nation Building.
- 4.** Attempt the following (any *eight*) : [16]
- (i) Form *one* word each using the following suffixes (any *two*) :
- (a) ---ment
- (b) ---ful
- (c) ---hood
- (d) ---al.
- (ii) Make adjective forms of the following (any *two*) :
- (a) Symbol
- (b) Enjoyment
- (c) Sympathy
- (d) Cooperation.

- (iii) Find out the odd words in the following (any *two*) :
- (a) computer, screen, diary, mouse
  - (b) sickle, rope, plough, sword
  - (c) borrow, receive, provide, obtain.
- (iv) Give synonyms of the following words (any *two*) :
- (a) Confident
  - (b) Intelligent
  - (c) Credible.
- (v) State whether the following are the instances of British English or American English :
- (a) movie
  - (b) lift
  - (c) garbage
  - (d) wardrobe.
- (vi) Fill in the blanks with appropriate phrasal verbs given in the brackets :
- (a) Tom had just ..... an ointment on his wound.
(put out, put on)
  - (b) Mr. Patil was ..... his old grandmother.
(looking up, looking after)
- (vii) Write down the right combinations of the collocations of the following alternatives :
- (a) a large mistake/a big mistake
  - (b) tell a lie/speak a lie.

(viii) Fill in the blanks choosing the *correct* alternatives given in the brackets :

- (a) Ornithology is a study of ..... .
(birds, plants)
- (b) Misogynists hate ..... . (men, women)

(ix) Give the full forms of the following :

- (a) MIDC
- (b) FIR.

(x) Complete the following sentences choosing an appropriate alternative :

- (a) If you are constantly tempted to steal, you are a ..... . (kleptomaniac/nymphomaniac)
- (b) A ..... person is able to speak two languages equally well. (multilingual/bilingual)

5. Attempt the following (any *eight*) : [16]

(i) Punctuate and rewrite the following sentence :

leela where are we going asked margaret

(ii) Use the *correct* tense forms of the verbs given in the brackets :

- (a) Mary ..... coffee in the morning every day.
(drink)
- (b) We ..... all day yesterday. (work)

(iii) Make your own sentences using the following phrases :

(a) Beware of

(b) Give up.

(iv) Change the voice of the following :

(a) The police arrested many criminals yesterday.

(b) The government has decreased the price of petrol again.

(v) Change the following sentences into impersonal, formal, public notice :

(a) You are not allowed to park your car near the signal post.

(b) You are not allowed to spit at the public places in India.

(vi) Fill in the blanks with appropriate articles :

(a) Ramesh is ..... university student.

(b) She is ..... untidy girl.

(vii) Complete the following sentences with 'will' or 'going to' as appropriate :

(a) I (book) the cab if you get the train tickets.

(b) All right then, I (leave) the cheque with you and he can pick it up later.

(viii) Underline the subordinate clauses in the sentences given below :

(a) When I went to the station, the train had already left.

(b) Unless you are confident, you should not make that venture.

(ix) Fill in the gaps with appropriate discourse markers given in the brackets :

Do you know what happened ?

....., let me tell you what happened.

(now then/well then)

(x) Match the words given in the Column 'A' with their meanings given in the Column 'B' :

Column 'A'

Column 'B'

(a) Exhilarated

(i) Excellent

(b) Top-notch

(ii) Petrol in American English

(c) Gas

(iii) A fight or argument

(d) Confrontation

(iv) Very excited and happy.

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[4701]-302

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

MARATHI (मराठी)

सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र.-3 (G-3)

(आधुनिक मराठी साहित्य व उपयोजित मराठी)

(2008 PATTERN)

अभ्यासक्रम :— (i) ग्रंथ परीक्षण.

(ii) प्रार्थनेची घंटा (ललित लेखसंग्रह)—अशोक कोतवाल.

(iii) चिनी मातीतील दिवस (प्रवास वर्णन)—लक्ष्मण गायकवाड.

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[16]

(अ) ग्रंथ परीक्षणाची प्रयोजने थोडक्यात लिहा.

किंवा

ग्रंथ परीक्षकाच्या अंगी कोणती पात्रता असावी ?

(ब) तुम्हाला भावलेल्या एखाद्या साहित्यकृतीचे परीक्षण करा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील तीन प्रश्नांची उत्तरे वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

- (अ) (1) ललित गद्याची व्याख्या लिहा.
(2) ललित गद्याच्या प्रेरणा कोणत्या ?
(3) ललित गद्यासाठी 'गुजगोष्ठी' हा शब्द कोणी योजिला आहे ?
(4) ललित गद्य लेखकांची दोन नावे लिहा.
(5) ललित गद्याची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ब) (1) प्रवास वर्णनाची व्याख्या लिहा.
(2) प्रवास वर्णनाचा प्राणभूत घटक कोणता ?
(3) मराठीतील पहिले प्रवास वर्णन कोणते ? ते कोणी लिहिले ?
(4) प्रवास वर्णनाचे हेतू कोणते ?
(5) प्रवास वर्णनाचे वेगळेपण लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

- (अ) ललित गद्य आणि वैचारिक गद्य यातील फरक स्पष्ट करा.

किंवा

ललित गद्यातील 'मी' च्या जाणिवेचे स्वरूप लिहा.

(ब) प्रवास वर्णन लेखनामागील प्रेरणा कोणत्या ?

किंवा

प्रवास वर्णन लेखनाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर **200** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'सावल्या' या लेखातील विविध व्यक्तिरेखांचा आढावा घ्या.

किंवा

'प्रार्थनेची घंटा' या ललित लेख संग्रहातील लेखांची भाषाशैली स्पष्ट करा.

(ब) 'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवास वर्णनाचे वेगळेपण सोदाहरण लिहा.

किंवा

'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवास वर्णनातील चिनी शेतकरी जीवनाचा परिचय करून द्या.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **300** शब्दांपर्यंत

लिहा : [20]

(अ) 'प्रार्थनेची घंटा' या ललित लेखसंग्रहातील लेखन मनाला अस्वस्थ करते, या विधानाचा परामर्श घ्या.

किंवा

'भटकंती' आणि 'क्षितीज आणि मी' या लेखांचे थोडक्यात विवेचन करा.

(ब) 'चिनी मातीतील दिवस' एक उत्कृष्ट प्रवास वर्णन आहे.' चर्चा करा.

किंवा

'चिनी मातीतील दिवस' या प्रवास वर्णनातील प्रमुख व्यक्तिरेखांचा आढावा घ्या.

[4701]-302

(व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) प्रसारमाध्यमांचे मुख्य उद्देश लिहा.
- (2) विविध प्रसारमाध्यमे कोणती ?
- (3) दैनिक वृत्तपत्रातील कोणतीही चार सदरे सांगा.
- (4) वृत्तपत्रीय लेखनाचे प्रकार लिहा.
- (5) श्राव्य माध्यमाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (6) आकाशवाणीवरून स्त्रियांसाठी प्रसारित होणारे कार्यक्रम कोणते ?
- (7) वृत्तपत्र आणि आकाशवाणी यातील दोन फरक लिहा.
- (8) जाहिरातीचे घटक लिहा.
- (9) दूरदर्शनवर नव्याने सुरू झालेल्या मराठी वाहिन्यांची दोन नावे सांगा.
- (10) दूरदर्शन माध्यमाची वैशिष्ट्ये.

(11) भारतात आकाशवाणी हे प्रसारमाध्यम केव्हा सुरू झाले ?

(12) वृत्तपत्राचे चार तांत्रिक विभाग कोणते ?

(13) मुलाखतीचे घटक लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) आकाशवाणीवरून प्रसारित होणाऱ्या बातम्यांचे स्वरूप लिहा.

किंवा

वृत्तपत्रासाठी 'कचरा समस्या' या विषयावर स्तंभलेखन करा.

(ब) दूरदर्शन या प्रसारमाध्यमाचा जनमानसावर होणारा परिणाम.

किंवा

'गृह-वास्तूप्रदर्शन' या विषयावर वृत्तपत्रासाठी जाहिरात तयार करा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) शहरातील 'वाहतूक समस्या' या विषयावर वाचकांचा पत्रव्यवहार या सदरासाठी पत्रलेखन करा.

किंवा

दूरदर्शनसाठी महिला उद्योजकाची मुलाखत तयार करा.

(ब) 'युवकांचा व्यक्तिमत्त्व विकास' या विषयावर आकाशवाणीसाठी पाच मिनिटांचे भाषण तयार करा.

किंवा

'हॅलो डॉक्टर' कार्यक्रमांतर्गत 'बालकांचे आरोग्य' या विषयावर दूरदर्शनसाठी संवाद लेखन करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) प्रसारमाध्यमांचे सामर्थ्य व मर्यादा विशद करा.

किंवा

जागृती महिला मंचाने आयोजित केलेल्या 'निर्भय कन्या अभियान' या कार्यक्रमाचा वृत्तांत वृत्तपत्रासाठी तयार करा.

(ब) ज्ञानपीठ पुरस्कार प्राप्त साहित्यिक भालचंद्र नेमाडे यांची आकाशवाणीसाठी मुलाखत तयार करा.

किंवा

'शेतीसमोरील आव्हाने' या विषयावर दूरदर्शनसाठी माहितीपट तयार करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-303

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र.-3 (S-3)

(साहित्य विचार)

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) कोलरिज यांनी केलेली साहित्याची व्याख्या लिहा.
- (2) 'विरेचन' ही संकल्पना कोणी मांडली ?
- (3) जगन्नाथ पंडिताची प्रतिभेची व्याख्या लिहा.
- (4) शैलीची व्याख्या लिहा.
- (5) रूपक म्हणजे काय ?
- (6) प्रतिभेला वेडाची बहीण कोणत्या मानसशास्त्रज्ञाने म्हटले आहे ?
- (7) आस्वाद म्हणजे काय ?
- (8) 'औचित्य विचारचर्चा' हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
- (9) कलात्मक अलिप्ततेची संकल्पना कोणत्या समीक्षकाने मांडली ?

P.T.O.

- (10) साहित्याची सर्वश्रेष्ठ तीन मूल्ये कोणती ?
- (11) साहित्याच्या वर्गीकरणाची तत्त्वे सांगा.
- (12) कथा या साहित्य प्रकाराचे दोन घटक लिहा.
- (13) स्फूर्ती म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) साहित्यातील अनुभवाचे विशेष – वैचारिकता.

किंवा

जिज्ञासातृप्ती हे साहित्याचे प्रयोजन सांगा.

(ब) 'अप्रधानता' साहित्याच्या आस्वादातील एक अडथळ.

किंवा

'वाङ्मयीन पर्यावरण' हे अभिरुची भिन्नतेचे कारण आहे. थोडक्यात लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) साहित्यनिर्मितीत कल्पनाशक्तीचे महत्त्व सांगा.

किंवा

लक्षणा शब्दशक्तीचे सोदाहरण विवेचन करा.

(ब) अभिरुची भिन्नतेची कारणे थोडक्यात लिहा.

किंवा

'चरित्र' या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप विशद करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) साहित्य म्हणजे काय ? साहित्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

शैली म्हणजे काय ? ते सांगून शैलीचे प्रकार थोडक्यात लिहा.

(ब) आस्वादासाठी आवश्यक असणारे गुण कोणते ? सविस्तर लिहा.

किंवा

बांधिलकीची संकल्पना स्पष्ट करून साहित्यिकाच्या बांधिलकी विषयी सोदाहरण विवेचन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-304

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र.-4 (S-4)

(ऐतिहासिक भाषाविज्ञान व वर्णनात्मक भाषाविज्ञान)

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे जनक कोणास म्हटले जाते ?
- (2) भाषाकुल म्हणजे काय ?
- (3) डॉ. पां. दा. गुणे यांच्या मते मराठीचा जन्म कोणत्या भाषेपासून झाला ?
- (4) कोणत्याही चार प्राकृत भाषांची नावे लिहा.
- (5) तेराव्या शतकातील दोन ग्रंथकारांची नावे लिहा.
- (6) सतराव्या शतकातील मराठीवर कोणत्या भाषांचा प्रभाव दिसतो ?
- (7) स्वनिमाची व्याख्या लिहा.
- (8) मराठीतील अर्थस्वर कोणते ?
- (9) रूपिमांचे दोन प्रकार लिहा.

P.T.O.

(10) वैधर्म्ययुक्त विनियोग म्हणजे काय ?

(11) पदबंध (शब्दबंध) याची व्याख्या लिहा.

(12) व्यंजन म्हणजे काय ?

(13) अर्थाचे चार प्रकार लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) आर्य भारतीय भाषाकुलाची थोडक्यात माहिती द्या.

किंवा

यादवकालीन मराठीवर कानडीचा प्रभाव कसा दिसून येतो ?

(ब) स्वनिम व स्वनांतर यामधील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

किंवा

रूपिम निश्चिती करताना कोणत्या गोष्टींचा विचार केला जातो ?

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) मराठी भाषेच्या उत्पत्ती संबंधी असलेल्या विविध मतांचा परामर्श घ्या.

किंवा

शिवकालीन मराठीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(ब) खंडाधिष्ठित स्वनिम म्हणजे काय ? खंडाधिष्ठित स्वनिमांचे प्रकार लिहा.

किंवा

रूपिका-रूपिम-रूपिकांतर यातील परस्परसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) भाषाकुल ही संकल्पना स्पष्ट करून इंडो-युरोपिअन भाषाकुलाचा परिचय करून द्या.

किंवा

कालिक भेद ही संकल्पना स्पष्ट करून कालिक भेदाची कारणे लिहा.

(ब) वाक्य म्हणजे काय ? वाक्याचे घटक विशद करा.

किंवा

मराठीतील अर्थविन्यासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-305

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

FRENCH (GENERAL-III)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1A) Traduisez en anglais

[10]

Le Sport : Une tradition sexiste.

« Le sport est une composante essentielle de l'éducation pour les garçons comme pour les filles. Il permet à la fois l'épanouissement physique et intellectuelle, l'apprentissage de la vie en société par l'acceptation des règles et le respect des autres et de soi-même ». La place des femmes dans le sport est étroitement liée à celle des femmes dans la société. Historiquement, le sport a longtemps rejeté ou ignoré les femmes. Ces trente dernières années le sport féminin a connu un important développement : il n'y a plus de discipline exclusivement masculine : les femmes sont présentes partout, mais leur présence est insuffisante en ce qui concerne l'accès aux fonctions dirigeantes, l'entraînement et dans les comités sportifs –tout dominé par les hommes.

B) Traduisez en français.

[10]

Jean Dugommier knocked on the door of the proprietor of his building. That morning, he had found 4 envelopes in his letter box. The first contained his tax statement on profit. The second was his gas and electricity bill. Then the third one was his rent and finally the last one was his property tax. Impossible to pay all these taxes. So, he decided to go visit his landlord to ask him to delay the payment of his rent.

Q2) Répondez aux questions:

[15]

- 1) Présentez une héroïne ou un héros de l'histoire que vous admirez.
- 2) Est-ce que le shopping occupe une place importante dans vos projets de vacances ? (Justifiez en utilisant les mots comme par ex, souvent, toujours, jamais, rarement, parfois, de temps en temps)
- 3) Un/e de vos amis part pour la montagne. Qu'est-ce que vous lui conseillerez (ce qu'il faut faire et ne pas faire) du point de vue écologique ?

P.T.O.

Q3) A) Réécrivez les phrases en utilisant le subjonctif ou l'indicatif. [4]

1. C'est important que nous (écrire) le courriel aujourd'hui.
2. Il faut que vous (recevoir) vos invités avec gentillesse.
3. J'espère que tu (pouvoir) apprendre cette chanson française.
4. Je suis contente qu'il (avoir) de bonnes notes.

B) Mettez au discours indirect. [4]

1. La femme a demandé à son mari : « est-ce que tu m'aimes encore ? »
2. « Patrick, ne commencez pas la négociation sans moi » a crié Marie.
3. Le prof a demandé: « Qu'est-ce qu'ils viennent de faire ? »
4. « Jacques, apportez-moi le dossier » a dit Paul.

C) Faites les suppositions [4]

1. Le couple âgé : Si nous avons eu un enfant.....
2. l'étudiant : si j'avais étudié
3. le sportif : si je m'entraîne bien....
4. la maman : si je gagne au loto....

D) Mettez les verbes aux temps du passé. [4]

1. J'ai échoué à l'examen. Je (ne pas travailler) et je (aller) faire un stage de tennis quinze jours avant l'examen.
2. Marie et Clément ont réussi. C'est normal. Ils (apprendre) par cœur toutes les questions. Ils (suivre) les cours régulièrement.

E) Choisissez la bonne définition [4]

1. agronome- cultivateur/aviateur/ militaire
2. réprimander- reprocher / reprendre/observer
3. un traitement —un salaire/une dépense /une facture
4. réforme-réunion/changement/révolte

F) Complétez / reliez avec le pronom relatif qui convient. [6]

1. C'est le roi Louis XIV ___ décide de construire le palais de Versailles.
2. Vas-tu souvent à Mumbai ? Tes parents y résident.
3. As-tu vu le monument ? il se trouve tout près.
4. La chambre ___ donne sur la cour appartient à mes parents.
5. Passe-moi du sel ___ j'ai besoin.
6. La personne avec ___ je parle est ma voisine.

G) Donnez le contraire du mot souligné. [4]

- 1) un enseignement public.

- 2) un élève tranquille.
- 3) la paysanne travailleuse
- 4) le professeur distrain.

H) Utilisez « si, tant, tellement..... que » et faites les phrases. [3]

1. Annie bavarde.....
2. Nous mangeons .....
3. Je danse.....

I) Trouvez le nom [4]

1. découvrir 2. produire. 3. récolter 4. conquérir.

J) Répondez en remplaçant tous les noms par les pronoms personnels. [8]

- 1) A-t-elle accompagné sa sœur à l'école ? Oui, _____
- 2) As-tu expliqué ton problème à tes parents? Non, _____
- 3) Vous avez mis la robe dans l'armoire ? Oui, _____
- 4) Ecoute-t-elle les oiseaux chanter ? Oui, _____

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—1

Seat No.	
-------------	--

[4701]-306

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

FRENCH (SPECIAL III)

(Literature : Theatre : 17th, 19th & 20th Centuries)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note : All questions carry equal marks. Attempt all questions.

Question 1. "Fuis-Moi !" Pourquoi Hernani dit-il cela à sa bien-aimée ?

Ou

Le rôle de l'amour chez Corneille.

Question 2. Pourquoi L'Infante veut-elle changer le destin d'Inès dans "La Reine Morte" ?

Question 3. Quelle est la leçon d'Ionesco ? En quoi est-elle absurde ?

ou

L'absurdisme reflète les angoisses du 20e siècle. Commentez.

Question 4. Situez et expliquez 2 au choix.

(a) Détrompe- toi . Je suis une force qui va !

(b) 'Quand l'oiseau de race est capturé, il ne se débat pas.'

(c) ".....Misérable vengeur d'une juste querelle "

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—1

Seat No.	
-------------	--

[4701]-307

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015
FRENCH (SPECIAL 4)
(Literature : Roman 18th, 19th & 20th Centuries)
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note : *All* questions carry equal marks. Attempt *all* questions.

Question 1. Le " Temple de la nouvelle religion ", devient lieu de tragédie dans le roman de Zola : "Au Bonheur des Dames ". Commentez.

ou

Quelle est la déception de Gil Blas ? Comment s'en sort-il ?

Question 2. Comment la rage amoureuse d'Emma Bovary, mène-t-elle à sa chute ?

Ou

« L'existence précède l'essence. » Comment Sartre explique-t-il cela ?

Question 3. Faites une analyse de l'amour aveugle du Père Goriot.

Question 4 : Situez et expliquez 2 au choix.

- a. Et la discussion finit pas s'aigrir
- b. ".....en se jetant dans le monde, en y souffrant, en y luttant qu'il se définit peu à peu. "
- c. Puis, cent pas plus loin, essouffée, près de tomber, elle s'arrêta .

Total No. of Frages—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-308

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

GERMAN

General Paper III

(Language Skills)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Use of ONLY a bilingual dictionary is allowed.

Frage I. Übersetzen Sie!

A) Bitte übersetzen Sie den folgenden Text ins Englische!

[08]

Harry Potter kennen fast alle- und doch verlieren viele Jugendliche die Lust am Lesen. In einer Umfrage der deutschen Verlage gaben nur noch 47 Prozent der 14-19- Jährigen an, gern oder besonders gern Bücher zu lesen. Im Jahr 1995 hatten noch 60 Prozent das Lesen zu den liebsten Freizeitbeschäftigungen gezählt. Internet, Fernsehen, Computerspiele und Video gelten als Aktivitäten, die Teens lieber wählen als das Lesen langer Texte. Die meisten Jugendlichen sitzen vor dem Computer und kommunizieren mit ihren Freunden übers Internet. Auch Musikhören und -herunterladen übers Internet gehört für sie zum Alltag.

B) Übersetzen Sie die folgenden Sätze ins Deutsche! [nur 4]

[08]

1. What are your plans for this summer vacation? Are you going to Italy?
2. The Internet plays an important role in our life.
3. Are you going to take part in the city-festival? It is in the month of December.
4. My grandmother was a very strict lady. She was also very loving.
5. The boss will first answer the mails and then take the telephone calls.
6. Let us go for a walk. The weather is nice today.

Frage II. Beantworten Sie die Fragen!

[25]

A) Bitte beantworten Sie die folgenden Fragen! [nur 2]

(10)

1. Welche Ratschläge gaben das Pferd und Ochse dem winzig kleinen Mann?
2. Wie versöhnt sich die Familie wieder in der Geschichte „Die Landstrassengeschichte“?
3. Interpretieren Sie das Gedicht“ Der Schneider von Ulm“ von Bertolt Brecht.

B) Bitte beantworten Sie die folgenden Fragen! [nur 5]

(15)

1. Was versucht der Schneider zu machen?
2. Was tut die Postbeamtin in der Kurzerzählung „ Der Floh“ von Kurt Tucholsky?
3. Warum will der Gelehrte seine Lage ändern?
4. Was tun die Grille und Ameise im Sommer?
5. Welche Thematik behandelt das Gedicht „Jetzt“ von Heinz Kahlau?
6. Interpretieren Sie das Gedicht „Zukunft“ von Arnfried Astel.

P.T.O.

Frage III. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[10]

Wer soll denn die Arbeit machen?

Morgens lange schlafen, am Wochenende mal nicht arbeiten, eine Reise unternehmen: Das können Herr und Frau Renken nicht. Wer soll dann die Arbeit machen?

Ich bin zu Gast auf dem Bauernhof, bei Familie Renken in der Nähe von Oldenburg. Es ist halb acht abends, wir sitzen um den Tisch – Feierabend. Wir sprechen über den Alltag auf dem Bauernhof. Gerd Renker, der Bauer meint, „das Leben auf dem Bauernhof ist heute nicht mehr so hart wie vor dreißig Jahren. Doch immer noch beginnt der Tag sehr früh für einen Landwirt, auch samstags und sonntags. „Da schlafen die Kühe nicht extra bis acht! Heute Morgen um Viertel nach vier, da sind wir aufgestanden, schnell einen Kaffee gekocht und sind dann in den Stall gegangen.“ Täglich müssen die Renkens 56 Kühe melken. Früher war das ganze ziemlich anstrengend, da sie mit der Hand melken mussten. Aber jetzt mit der Melkmaschine dauert die Arbeit nur eine Stunde.

Herr und Frau Renken haben drei Kinder; zwei Mädchen gehen noch zur Schule und der Sohn studiert Jura. Am Vormittag hat Frau Renker immer sehr viel zu tun. Die Kinder wecken, Frühstück vorbereiten, Hühner und Schweine füttern, die Wohnung aufräumen und putzen. Und dann die Wäsche. „Ich hab’ die Waschmaschine gefüllt. Da hab’ ich plötzlich „miau“ gehört. Zum Glück war der Schalter noch „Aus“. Ich hab’ die Katze sofort rausgeholt.“ Es ist immer viel los bei uns. Auch am Abend: wieder die Kühe melken und füttern und den Stall sauber machen. Dann isst die ganze Familie zusammen zu Abend. „Oft mache ich abends noch Büroarbeit am Computer und meine Frau näht oder bügelt. Manchmal sehen wir doch zusammen fern, aber da schlafe ich meistens im Sessel ein!“

A) Beantworten Sie die folgenden Fragen!

[04]

1. Was alles muss Frau Renken am Vormittag machen?
2. Würden Sie auf einem Bauernhof leben? Warum?

B) Richtig oder Falsch?

[03]

1. Am Wochenende gehen Herr und Frau Renken oft aus.
2. Die Katze versteckte sich hinter der Waschmaschine.
3. Heute haben die Renkens eine Melkmaschine, mit der sie die Arbeit schneller schaffen.

C) Wortschatz

[03]

1. Suchen Sie bitte drei neutrum Substantive!
2. Geben Sie Synonyme für: sprechen, beginnen, machen

Frage IV. Grammatik / Sprachgebrauch

[14]

A) Setzen Sie die folgenden Sätze ins Passiv! [nur 4]

[04]

1. Ein kleines Mädchen beobachtete den Unfall.
2. Der Techniker muss die Spülmaschine reparieren.

3. Ich habe die Hausaufgaben für den Deutschkurs schon gemacht. (Zustandspassiv)
4. Das Reisebüro reserviert das Zimmer.
5. Wir haben den Backofen ausgeschaltet. (Zustandspassiv)

B) Bitte erklären Sie die Redewendung und ergänzen Sie das Sprichwort! [nur 3] [03]

1. Keine Antwort _____.
2. _____, hat die Qual.
3. Liebe geht _____.
4. ins Gras beißen.
5. der Hahn im Korb sein.
6. sich fühlen wie ein Fisch im Wasser.

C) Bitte ergänzen Sie die richtige Verbform! [nur 4] [04]

1. Du hast mich _____.(missverstehen)
2. Die Besprechung hat im Zimmer 19 _____.(stattfinden)
3. Die Kinder haben die Gläser _____.(zerbrechen)
4. Wir haben die Sätze vom Englischen ins Marathi _____.(übersetzen)
5. Hat Eric die Prüfung _____? (bestehen)

D) Formen Sie um! [nur 3] [03]

1. Weil Herr Breuer krank war, konnte er an die Konferenz nicht teilnehmen. (Nominalisierung)
2. Obwohl es regnet, spielen die Kinder draußen. (Nominalisierung)
3. Nach der Untersuchung der Tiere schrieb Doktor Hansen einen Aufsatz darüber.
(Verbalisierung)
4. Während des Spiels redeten die Spieler miteinander. (Verbalisierung)
5. Vor dem Anfang der Prüfung wünschten sich die Studenten einander. (Verbalisierung)

Frage V. Wirtschaftsdeutsch [15]

A) Bitte schreiben Sie einen ausführlichen Lebenslauf für: Karl Bauer, 28, Ingeieur, arbeitet bei Volkswagen. [05]

B) Bitte schicken Sie eine Bewerbung um die Stelle als Reiseleiter/in an Herrn Hermann Böll, Weltreisen International Tourismus, Biermann Strasse 4543, 882 Stuttgart, Deutschland.

[07]

ODER

B) Sie sind nicht zufrieden mit dem Service / Produkt des Unternehmens. z.B. man hat falsche Waren geliefert oder die Bestellung ist noch nicht angetroffen. Bitte schreiben Sie eine Reklamation / Beschwerde an Frau Rita Weigel, Verkaufsleiterin, Gollner Küchenwaren, Siebertweg 23, 4880 Hannover, Deutschland. [07]

C] Wie heißen die Abkürzungen? [nur 3]

[03]

1. CDU
2. VW
3. ENP
4. GmbH
5. WG

Total No. of Frages—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-309

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

GERMAN

Special Paper 3

(Study of Literature, Literary Epoches and Philosophy)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Frage 1.

(20)

A) Beantworten Sie eine der folgenden Fragen!

(08)

Fassen Sie den Inhalt des Romans „Jakob der Lügner“ zusammen!

Oder

In wiefern ist der Roman ein Ausdruck des Ghettolebens?

Oder

Erläutern Sie den Titel ‚Jakob der Lügner‘.

B) Beantworten Sie drei der folgenden Fragen!

(12)

1. Was passiert mit Professor Kirchbaum?
2. Welche Rolle spielt das Baummotiv in dem Roman?
3. Charakterisieren Sie die Lina!
4. Beschreiben Sie die Szene im Revier!
5. Welches Ende des Romans gefällt Ihnen besser? Warum?
6. Was wissen Sie über Fajngold?
7. Warum begeht Kowalski Selbstmord?

Frage 2.

(40)

A) Beantworten Sie zwei der folgenden Fragen!

(16)

1. Fassen Sie das Gedicht Loreley zusammen!
2. Was thematisiert das Gedicht „Ganymed“?
3. Erläutern Sie die Moral der Ringparabel!
4. Was ist ein Dinggedicht? Geben Sie passende Beispiele!
5. Schreiben Sie Kurz über die Lyrik von Eichendorf!

B) Schreiben Sie kurz über drei der folgenden Themen!

(12)

1. Grundkräfte des Barock
2. Geniebegriff im Sturm und Drang
3. Lessings Fabeln
4. Kant's Definition der Aufklärung
5. Gegenpositionen zum Naturalismus

P.T.O.

C) Ergänzen Sie (nur 6)

(06)

1. _____ bezeichnet man als Symbol des Barock.
2. _____ und _____ sind romantische Schriftsteller.
3. Das _____ war von Lessing entwickelte Form des Theaters, in der die einfachen Bürger die handelnden Figuren waren.
4. Die Leiden des jungen Werther ist ein Briefroman von _____.
5. Das oder der Barock stammt aus der _____ Sprache.
6. Drei Phasen der Romantik sind _____, _____ und _____.

D) Ordnen Sie zu! (nur 6)

(06)

A

Haneles Himmelfahrt
Brief des Lord Chandos
Der Prozess
Deutschland ein Wintermärchen
Kinder und Hausmärchen
Die Räuber
Minna von Barnhelm
Es ist alles eitel

B

Lessing
Andreas Graphius
Gerhard Hauptmann
Schiller
Franz Kafka
Hugo von Hoffmannsthal
Heinrich Heine
Brüder Grimm

Frage 3.

(20)

A) Erläutern Sie drei der folgenden Begriffe!

(12)

1. Die Kopernikanische Wende
2. Nihilismus
3. Existentialphilosophie
4. Die Transzendentalphilosophie
5. Nietzsches Einstellung zur Kunst
6. Umwertung der Werte

B) Ergänzen Sie! (nur 8)

(08)

1. _____ und _____ und _____ sind die drei bedeutendsten Werke Kants.
2. Der Gegenstand von „ Sein und Zeit „ ist die Analyse des _____.
3. Das Dasein ist für Heidegger immer _____.
4. Die Apollonische Pole symbolisiert _____.
5. Das Dionysische symbolisiert _____.
6. Das schwache Individuum nennt Nietzsche den _____.
7. Mit Gott meint Nietzsche das _____, das _____ und das _____.

Total No. of Frages—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-310

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015
GERMAN
Special Paper 4
(Study of Culture & Civilization Through Informative
and Literary Texts)
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

This paper also includes an Oral Exam of 20 marks.

Frage 1. Beantworten Sie sieben der folgenden Fragen!

(14)

1. Beschreiben Sie die verschiedenen Familienformen in Deutschland! In wie fern sind sie von den indischen Formen anders?
2. Wie kann man den Stress abbauen?
3. Schreiben Sie kurz über die Frauenbewegung in Deutschland!
4. Wie sieht die Fahne der Europäischen Union aus?
5. Welche Probleme haben die topqualifizierte Frauen?
6. Was bedeutet ‚Zwei plus vier Gespräche‘ ?
7. Was versteht man unter Wirtschaftswunder?
8. Was wissen Sie über das Projekt „ Stark gegen Gewalt“ in Berlin Spandau?
9. Vergleichen Sie die Lage der Senioren in Deutschland und Indien.

Frage 2. Ergänzen Sie (nur 6)

(06)

1. In 2007 traten die Länder _____ und _____ in der EU bei.
2. Unter _____ versteht man die literarische Gattung der Lyrik, die vorwiegend das Thema Umwelt behandelt.
3. Die EU besteht aus _____ Mitgliedstaaten.
4. Die Berliner Mauer wurde am _____ gebaut.
5. Das weibliche Gehirn wiegt _____ weniger als das männliche.
6. ADF steht für _____.
7. In Berlin Spandau nehmen die Polizisten beim Streifengang junge _____ und _____ mit.

Frage 3. Beantworten Sie vier der folgenden Fragen!

(20)

1. Wie werden die Pflegebedürftigen Alten in Deutschland gepflegt?
2. Welche Vorteile der EU kommen in dem Text von Angela Merkel vor?

P.T.O.

3. Wann und wie fiel die Berliner Mauer?
4. Welche Vorteile hat die Wiedervereinigung der beiden deutschen Staaten?
5. Wie wird es in Berlin Spandau versucht die Gewalt und die Ausländerfeindlichkeit in der Stadt zu kontrollieren?
6. Worum geht es in dem Text „Frauen sind schlauer“?

Frage 4. Beantworten Sie vier der folgenden Fragen!

(20)

1. Beschreiben Sie das Familienleben in dem Gedicht ‚Familienleben‘?
2. Erklären Sie die Begriffe ‚das Fremde‘, die Fremde, und der Fremde‘!
3. Wie werden die alleinstehenden Freundinnen beschrieben?
4. Kann der alte Mann in Peter Bichsels Kurzgeschichte eine Lösung für seine Probleme finden?
5. Was erklärt der Tourist den Fischer?
6. Charakterisieren Sie den alten Mann in „Neapel sehen“ !
7. Wie schildert Peter Bichsel die Beziehung zwischen Monika und ihrer Eltern?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-313

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

URDU

General Paper III

(History of Novel, Drama and Afsana)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt All questions.

(2) All questions carry equal marks.

[۱۶] ۱۔ اردو میں ناول نگاری کے آغاز و ارتقاء پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

ناول نگاری کے فنی لوازمات کا مکمل جائزہ لیجئے۔

[۱۶] ۲۔ اردو ادب میں مرزا ہادی رسوا بحیثیت ناول نگار جائزہ لیجئے۔

یا

ناول ”امراؤ جان ادا“ میں لکھنوی تہذیب کی عکاسی کی گئی ہے۔ واضح کیجئے۔

[۱۶] ۳۔ ڈرامے کے فنی لوازمات کا مکمل جائزہ لیجئے۔

یا

اردو ڈراموں کی ترقی میں پارسی تھیٹر کمپنیوں کا کیا حصہ ہے؟ جائزہ لیجئے۔

P.T.O.

۴۔ اردو افسانے کے آغاز و ارتقاء پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔ [۱۶]

یا

افسانہ نگاری کے فن پر روشنی ڈالئے۔

۵۔ درج ذیل میں سے کوئی دو پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے: [۱۶]

(۱) منشی پریم چند کے حالاتِ زندگی

(۲) کالو بھنگی کا کردار

(۳) راجندر سنگھ بیدی

(۴) ٹوبہ ٹیک سنگھ

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-314

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

URDU

Special Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt All questions.

(ii) All questions carry equal marks.

نوٹ: (i) تمام سوالات کے جوابات مطلوب ہیں۔

(ii) تمام سوالات کے نمبرات مساوی ہیں۔

[۱۶] ۱۔ تنقیدی دبستان کے اصول اور اسکی اہمیت کو واضح کیجئے۔

یا

ادبی تنقید میں رومانی تنقیدی شعور پر اظہار خیال کیجئے۔

[۱۶] ۲۔ اُردو میں تنقید کے ارتقاء کا اجمالی جائزہ لیجئے۔

یا

ناقد کے فرائض منصبی پر روشنی ڈالئے۔

[۱۶] ۳۔ اردو شاعری میں غزل کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

یا

غزل کے لغوی معنی بتاتے ہوئے اسکی مقبولیت کے اسباب بتائیے۔

P.T.O.

۴۔ میر تقی میر کی گزل گوئی پر اظہار خیال کیجئے۔ [۱۶]

یا

ولی کی شاعری کا تفصیلی جائزہ لیجئے۔

۵۔ حسرت موہانی کی شاعری عشق کی دلکشی جھلکتی ہے۔ واضح کیجئے۔ [۱۶]

یا

فانی بدایونی کی شاعری پر اظہار خیال کیجئے۔

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-315

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

URDU

Special Paper IV

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(i) Attempt All questions.

(ii) Figures to the left indicate full marks.

[۱۰] ۱۔ درج ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھئے :

(۱) اردو اور جدید برقی ٹیکنالوجی

(۲) اُف! یہ الیکشن (مزاحیہ)

(۳) ہندوستانی اقلیتوں کے مسائل اور انکا حل۔

[۱۰] ۲۔ (الف) درج ذیل میں سے کوئی دو کی تعریف مع مثالوں کے بیان کیجئے :

(۱) جملے کی قسمیں

(۲) رموز اقفاف

(۳) فعل کی قسمیں

P.T.O.

(ب) درج ذیل میں سے کوئی چار کی تعریف مع مثالوں کے بیان کیجئے : [۸]

(۱) تضاد

(۲) تلمیح

(۳) مراۃ النظر

(۴) تجاہل عارفانہ

(۵) تجنیس تام

(۶) مبالغہ

(ج) درج ذیل میں سے کوئی دو اشعار کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام بھی بتائیے : [۱۰]

(۱) ستاروں سے آگے جہاں اور بھی ہیں

ابھی عشق کے امتحان اور بھی ہیں

(۲) چلی اب گل کے ہاتھوں سے لٹا کر رواں اپنا

نہ چھوڑا ہائے بلبل نے چمن میں کچھ نشاں اپنا

(۳) شوق کی رات ہے ناز کی رات ہے

اور تقدیر سے چاندنی رات ہے

۳۔ زبان کی گروہ بندی کی کیا اہمیت ہے؟ واضح کیجئے۔ [۱۵]

یا

علم اللسان کی تعریف کیجئے اور اس کے مقاصد، فوائد اور اہمیت پر تبصرہ کیجئے۔

۴۔ آریاؤں کا وطن اور داخلہ ہند پر روشنی ڈالئے۔ [۱۵]

یا

اردو کی پیدائش اور ارتقاء کے تعلق سے نصیرالدین ہاشمی کے لسانی نظریے کی وضاحت کیجئے۔

۵۔ مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر ادبی مضمون لکھئے : [۱۲]

(۱) مولانا شبلی کا اسلوب

(۲) پریم چند اور ترقی پسند تحریک

(۳) فیض کی نظم نگاری

(۴) اقبال کا مرد مومن

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-316

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

HINDI (G-3)

हिंदी (सामान्य-3)

(निबंध, काव्य-नाटक तथा लेखन)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :— (i) निबंध सौरभ—संघ. उमा जाधव ।

(ii) गाथा कुरुक्षेत्र की—मनोहर श्याम जोशी ।

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं छः के हिंदी पर्यायवाची शब्द लिखिए : [6]

- (1) Assistant
- (2) Head Master
- (3) Chief Controller
- (4) Director
- (5) Lecturer
- (6) Measuring Officer
- (7) Protocol Officer
- (8) News Reporter.

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित अंग्रेजी संक्षिप्तियों में से किन्हीं चार के पूर्ण हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (1) A.D.
- (2) B.O.P.
- (3) D.D.
- (4) D.I.C.
- (5) F.C.I.
- (6) G.O.I.
- (7) H.R.D.

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर समाचार लेखन कीजिए : [6]

- (1) महाविद्यालय में संपन्न 'हिंदी सप्ताह' समारोह ।
- (2) महाविद्यालय में आयोजित संविधान दिवस ।

2. निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [10]

- (1) अपने आँसुओं को पोंछ द्रौपदी, धैर्य धर
जीवन-डाल से टपक पड़ेंगे युद्धभूमि में,
काल के पकाये कौरव
योद्धा पति तेरे देंगे उन्हें मृत्युदंड
दिलायेंगे तुझे प्रतिशोध
- (2) अब भूल जा गोपनीय उस रूप को
ले फिर मैं वही तेरा
सखा हूँ सम्बन्धी हूँ, सारथी हूँ
साक्षी हूँ युद्ध का
निमित्त युगान्त का ।

- (3) उपजता है अन्याय से अन्याय
अनीति अनीति को आगे बढ़ाती है
अकुआ गया अधर्म तो वटवृक्ष बन जाता है ।
- (4) अमृत जीवन का द्वार है यही
सबसे रहस्यमय ज्ञान यही है कि
मनुष्य और मनुष्यता....
श्रेष्ठतर कुछ भी नहीं है ।

3. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

- (1) मनुष्य के हाथ की मेहनत में प्रेम का रस होता है, कैसे ?
- (2) बुढ़ापे को लेखक नरक क्यों कहता है ? इसे 'बुढ़ापा' निबंध के आधार पर समझाइए ।
- (3) 'नीलकंठ' निबंध में सामाजिक विसंगति को लेखक ने किन शब्दों में चित्रित किया है ?

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिए : [10]

- (1) भीष्म के मृत्यु के प्रसंग का वर्णन कीजिए ।
- (2) गांधारी ने श्रीकृष्ण को कैसा शाप दिया और क्यों ?
- (3) 'गाथा कुरुक्षेत्र की' इस काव्य-नाटक के वेदव्यास की व्यथा को समझाइए ।

4. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए : [10]

- (1) निबंधकार रामधारीसिंह 'दिनकर' ने 'हिम्मत और जिंदगी' निबंध द्वारा क्या संदेश दिया है ?
- (2) 'जीवन का अर्थ पतन है' — इस उक्ति को 'बुढ़ापा' निबंध के आधार पर समझाइए ।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर लिखिए : [10]

(1) युद्ध के मैदान में अपने सगे-संबंधियों को सामने देखकर अर्जुन पर क्या असर हुआ और श्रीकृष्ण ने मोहित अर्जुन को कैसे समझाया ?

(2) 'गाथा कुरुक्षेत्र की' काव्य-नाटक की कथावस्तु अपने शब्दों में लिखिए ।

(इ) निम्नलिखित में से किसी **एक** विषय पर पत्र-लेखन कीजिए : [5]

(1) भारत सरकार के कृषि मंत्रालय द्वारा खाद्यान्नों की वसूली के संबंध में रमनसिंह, उपसचिव, भारत सरकार, नई दिल्ली, सभी राज्य सरकारों को एक परिपत्र भेजता है — इसका नमूना तैयार कीजिए ।

(2) भारत सरकार के गृह मंत्रालय की ओर से जी. रघुनाथ, उपसचिव, गृह मंत्रालय, महाराष्ट्र राज्य के छात्रों के उपद्रव के विरुद्ध उचित कार्रवाई करने का आदेश देता है — इस कार्यालय आदेश का नमूना तैयार कीजिए ।

(ई) निम्नलिखित में से किसी **एक** परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]

Hindi is our National Language. It takes its origin from Sanskrit which incidentally is the mother of all Indian languages. Hindi Literature is mirror of Indian culture and it reflects in wide sweep all that is truly and typically Indian, particularly its spiritualism, philosophy and manifestation of culture and life.

Here we can name some literary figures of Hindi Literature like Meera, Surdas, Tulsi, Kabir, Rahim, Nirala, Premchand and Mahadevi Verma etc.

अथवा

हिंदी आमची राष्ट्रभाषा आहे. तिचा जन्म संस्कृत भाषेतून झाला आहे व संस्कृत ही अन्य भारतीय भाषांची जननी आहे. हिंदी साहित्य भारतीय संस्कृतीचा आरसा आहे. हिंदी भाषेतील साहित्य विशेषतः अध्यात्म, दर्शन, संस्कृती आणि जीवन हे भारतीय जनजीवनाचे प्रतिबिंब आहे. हिंदी भाषेत आम्ही मीरा, सूरदास, तुलसी, कबीर, रहीम, निराला, प्रेमचंद व महादेवी वर्मा इ. चा उल्लेख करू शकतो.

[4701]-316

(प्रयोजनमूलक हिंदी)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी वाक्यों में से किन्हीं आठ वाक्यों का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

(1) We are not concerned with this.

(2) There is no justification for interfering with the decision of the director.

(3) The final bill is not on prescribed form.

(4) The matter has been referred to the administration ministry.

(5) The receipt of the letter has been acknowledged.

(6) Pay can be fixed under FR 22.

(7) Draft approved as amended.

(8) I fully agree with the office note order may be issued.

- (9) Kamala has been applied for final withdrawal from her G.P.F.
- (10) Payment is to be made quarterly at the rates given in this estimate.
- (11) Fresh proposals in this regard are invited.
- (12) Chief controller has returned the papers.
- (आ) निम्नलिखित अँग्रेजी संक्षिप्तियों में से किन्हीं आठ संक्षिप्तियों के हिंदी विस्तारित

रूप लिखिए :

[8]

- (1) D.R.D.A.
- (2) G.A.T.T.
- (3) C.D.E.C
- (4) S.A.A.R.C.
- (5) N.A.B.A.R.D.
- (6) U.P.S.C.
- (7) A.F.C.
- (8) I.A.S.
- (9) M.P.
- (10) S.E.T.
- (11) U.K.
- (12) C.B.I.

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर रिपोर्ट लिखिए : [8]

- (1) अपने शहर में संपन्न गणेशोत्सव ।
- (2) अपने महाविद्यालय में संपन्न 'हिंदी दिवस' समारोह ।
- (3) सड़क दुर्घटना ।
- (4) अपने महाविद्यालय में संपन्न 'स्वच्छता अभियान' ।

(आ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई सार लिखिए अथवा परिच्छेद के नीचे दिए गए प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [8]

भ्रष्टाचार के निवारण के लिए हमारी न्याय व्यवस्था और दंडनीति का निष्पक्ष, कठोर एवं द्रुतगति होना आवश्यक है । न्याय अथवा दंड में विलंब होने से जहाँ दुराचारी की हिम्मत बढ़ जाती है, वहाँ कर्तव्यनिष्ठ और ईमानदार आदमी का आचरण भी धीरे-धीरे दूषित होने लगता है । वह भी निर्भीक होकर भ्रष्टाचारियों के टोले का साथ देने को तैयार हो जाता है । तुरंत निरीक्षण और तत्क्षण निर्णय पर अमल की नीति अपनाकर भ्रष्टाचार उन्मूलन का एक अन्य उपाय यह भी किया जाना चाहिए कि हर छोटा-बड़ा सरकारी अथवा गैर-सरकारी अधिकार प्राप्त कर्मचारी अपना पद सँभालने से पहले अपनी संपत्ति की घोषणा कर दे । तदुपरांत प्रति दो वर्ष बाद जाँच हो कि क्या उसका व्यय उसकी आय के अनुपात से ही है, तथा उसे अनुचित आमदनी तो प्राप्त नहीं ? दोषी व्यक्ति को सार्वजनिक रूप से दंडित किया जाए । इस प्रकार भ्रष्टाचार को धीरे-धीरे कम करने में सहायता मिलेगी ।

अथवा

- (1) भ्रष्टाचार के निवारण के लिए वर्तमान व्यवस्था में क्या परिवर्तन आवश्यक है ?
- (2) न्याय अथवा दंड के विलंब का क्या परिणाम होता है ?
- (3) प्रस्तुत परिच्छेद में भ्रष्टाचार के उन्मूलन के लिए क्या उपाय सुझाया गया है ?
- (4) प्रस्तुत परिच्छेद को उपयुक्त और सार्थक शीर्षक सुझाइए ।

3. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर आकाशवाणी अथवा दूरदर्शन के लिए विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [6]

- (1) इंदिरा आवास योजना
- (2) टाटा नैनो कार
- (3) बी.एस.एन.एल. मोबाइल सेवा ।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

Two time World-Cup winning Captain Ricky Ponting feels Micheal Clarke is the right man to lead Australia at the Cricket World Cup but says he should relinquish ODI captaincy after the mega-event. "I believe that the right time for Micheal to hand

over the one day captaincy to Steven will be after the conclusion of this World Cup,” Ponting said. “In Micheal’s body and mind he may only have another two or three years left at Test level, and I think it would be a good time for Steven to take over the one-day job and Micheal to remain as test captain. This would give Smithy a bite more of a chance to get used to the idea of captaining his country long-team.”

अथवा

ऑस्ट्रेलियाचे पंतप्रधान टोनी अॅबॉट हे त्यांच्या सत्तेला 17 महिने पूर्ण होत असताना मांडण्यात आलेल्या विश्वास दर्शक ठरावावर थोडक्यात बचावले आहेत. जवळपास तो मृत्युचा अनुभव होता, असे त्यांनी ठरावाच्या वेळी सांगितले. लिबरल पक्षाच्या खासदारांशी बोलताना अॅबॉट यांनी असे आश्वासन दिले की सरकार चालविण्याच्या पद्धतीत बदल केले जातील व सरकार पुन्हा ठीक-ठाक करण्यासाठी त्यांनी सहा महिने मागितले आहेत. अॅबॉट यांनी सांगितले की विश्वास ठराव 61-39 मतांनी आपण जिंकला. एबीसी प्रसारण कंपनीच्या मते एका खासदाराने चिठ्ठीवर केवळ ‘पास’ असे लिहिले. लिबरल पक्षाच्या खासदारांनी सांगितले की अॅबॉट यांना हा धक्का होता. कारण त्यांचे संख्याबळ कमी होते. आम्ही तुमच्यासाठी व निवडून देणाऱ्या लोकांसाठी काम करण्यास वचनबद्ध आहोत.

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) सरकारी पत्र की प्रमुख विशेषताएँ लिखिए ।
- (2) राजभाषा हिंदी अधिकारी के कर्तव्यों पर प्रकाश डालिए ।
- (3) दूरदर्शन भाषा के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- (4) क्षेत्रकार्य का महत्व स्पष्ट कीजिए ।
- (5) क्षेत्रकार्य में प्रतिवेदन का स्वरूप विशद कीजिए ।
- (6) भारतीय संविधान के राजभाषा से संबंधित अनुच्छेद 348 का परिचय दीजिए ।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

- (1) अनुवाद प्रक्रिया
- (2) परिपत्र का स्वरूप
- (3) हिंदी के प्रचार-प्रसार में नागरी प्रचारिणी सभा का योगदान
- (4) क्षेत्रकार्य में प्रश्नावली का महत्व
- (5) क्षेत्रकार्य की प्रणालियाँ
- (6) आकाशवाणी भाषा की विशेषताएँ ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-317

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

HINDI : Special-3

हिंदी : विशेष-3

हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल से आधुनिककाल तक)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

(1) हिंदी साहित्य के इतिहास के काल विभाजन और नामकरण के विषय में प्रतिपादित विभिन्न मतों की समीक्षा कीजिए ।

(2) रीतिकालीन साहित्य की विशेषताएँ लिखिए ।

2. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

(1) प्रेममार्गी काव्यधारा की प्रमुख विशेषताओं का परिचय दीजिए ।

(2) कृष्णभक्ति काव्य का परिचय देते हुए मीराबाई के साहित्यिक योगदान को स्पष्ट कीजिए ।

P.T.O.

3. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

- (1) प्रगतिवादी साहित्य की प्रमुख प्रवृत्तियाँ स्पष्ट कीजिए ।
- (2) द्विवेदी युगीन काव्य की प्रमुख विशेषताओं को बताते हुए उसमें महावीर प्रसाद द्विवेदी के योगदान को स्पष्ट कीजिए ।

4. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

- (1) हिंदी नाट्य-विधा के विकासात्मक क्रम का परिचय दीजिए तथा प्रसाद के स्थान को अधोरेखित कीजिए ।
- (2) हिंदी उपन्यास विधा के विकासात्मक क्रम का विवेचन करते हुए उसमें जैनेंद्रकुमार के योगदान को स्पष्ट कीजिए ।

5. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [8]

- (1) राष्ट्रीय काव्यधारा के **दो** प्रमुख कवियों के नाम लिखिए ।
- (2) 'छायावाद' की **दो** प्रवृत्तियाँ लिखिए ।
- (3) 'प्रयोगवाद' की **दो** विशेषताएँ लिखिए ।
- (4) आचार्य रामचंद्र शुक्ल के **दो** निबंध संग्रह बताइए ।
- (5) प्रेमचंद तथा जैनेंद्र के **एक-एक** उपन्यास का नाम लिखिए ।
- (6) हिंदी के **दो** ऐतिहासिक नाटकों के नाम लिखिए ।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **आठ** प्रश्नों के उत्तर **एक-एक** वाक्य में लिखिए : [8]

- (1) साकेत के प्रमुख **दो** पात्रों के नाम लिखिए ।

- (2) 'शेखर एक जीवनी' किसकी रचना है ?
- (3) 'भिक्षुक' कविता के कवि कौन हैं ?
- (4) 'कामायनी' के दो पात्रों के नाम लिखिए ।
- (5) 'गोदान' उपन्यास में वर्णित प्रमुख समस्या कौनसी है ?
- (6) 'पुष्प की अभिलाषा' कविता के कवि कौन हैं ?
- (7) 'यशपाल' किस विचारधारा के उपन्यासकार हैं ?
- (8) आचार्य हजारीप्रसाद द्विवेदी के निबंध संग्रह का नाम लिखिए ।
- (9) 'चंद्रकान्ता' उपन्यास के लेखक कौन हैं ?
- (10) किसी एक आँचलिक उपन्यासकार का नाम लिखिए ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-318

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

HINDI : Special-4

हिंदी : विशेष पेपर-4

(भाषाविज्ञान और हिंदी भाषा)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

1. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

- (1) भाषा की परिभाषा बताते हुए भाषा और बोली के अंतर को स्पष्ट कीजिए ।
- (2) राष्ट्रभाषा हिंदी का प्रचार-प्रसार करने वाली विविध संस्थाओं का सविस्तार परिचय दीजिए ।

2. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

- (1) भाषाविज्ञान का स्वरूप, परिभाषा बताकर भाषाविज्ञान और व्याकरण का संबंध स्पष्ट कीजिए ।
- (2) वाक्य की परिभाषा, आवश्यकता बताते हुए वाक्य के रचनात्मक प्रकारों पर प्रकाश डालिए ।

P.T.O.

3. निम्नलिखित में से किसी **एक** प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [16]

- (1) देवनागरी लिपि का इतिहास बताकर लिपि की वैज्ञानिकता पर प्रकाश डालिए ।
- (2) अर्थ का स्वरूप, परिभाषा एवं शब्द और अर्थ का संबंध स्पष्ट करते हुए अर्थ परिवर्तन की दिशाओं का सोदाहरण परिचय दीजिए ।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

- (1) अवधी
- (2) परिनिष्ठित भाषा
- (3) संबंध तत्व के प्रकार
- (4) ध्वनि गुण ।

5. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [8]

- (1) खड़ी बोली की प्रमुख **दो** विशेषताएँ लिखिए ।
- (2) 'तत्सम' शब्द का सोदाहरण परिचय दीजिए ।
- (3) 'भाषा पैतृक संपत्ति नहीं है' स्पष्ट कीजिए ।
- (4) अर्थ परिवर्तन के **दो** कारणों के नाम लिखिए ।
- (5) संवृत स्वरों के उदाहरण लिखिए ।
- (6) मूर्धन्य ध्वनियों को लिखिए ।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **आठ** प्रश्नों के उत्तर **एक-एक** वाक्य में लिखिए : [8]

- (1) विदेशी शब्दों के **दो** उदाहरण लिखिए ।

- (2) 'राजभाषा' किसे कहते हैं ?
- (3) भाषा की एक प्रमुख विशेषता लिखिए ।
- (4) यादृच्छिक ध्वनि से क्या तात्पर्य है ?
- (5) कंट्य ध्वनियों को लिखिए ।
- (6) रचना के आधार पर वाक्य के कितने भेद किए जाते हैं ?
- (7) घोष ध्वनि का दूसरा नाम क्या है ?
- (8) खड़ी बोली के अन्य नाम लिखिए ।
- (9) मानव वाक् ध्वनियों का अध्ययन किस विज्ञान के अंतर्गत किया जाता है ?
- (10) मात्रा किसे कहते हैं ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-319

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PERSIAN

General Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text :— (1) Miras-e-Zban-e-Farsi.

(2) Chahar Maquala.

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Comment on the style of Khaqani. [16]

Or

Explain the concept of love according to Iqbal.

Or

Explain the life sketch and literary work of Shaikh Saadi.

2. Explain in Persian or translate and explain into English, Urdu or Marathi (any four) : [16]

(۱) مرضو بر و شمشاد و گل شدن ندیم

تراچه شد که رفیقی و دوستاری نیست

P.T.O.

- (۲) گلی خندید در باغی سحر گاه
 که کس را نیست چوں من عمر کوتاه
- (۳) در آغوشِ چمن یکدم نشستم
 زمانِ لربائی، دیده بستم
- (۴) شاهی گفت به شمعی که امشب
 در و دیوار مزین کردم
- (۵) به شبهائی تنهائی و تیره نجی
 فروزاں دلم را بماهی الهی
- (۶) من گهر تاب و تو یک قطره آب
 من زازل پاک، و تو پست و پلید

3. Explain merits and demerits of Chahar Maqala. [16]

Or

Tace the general survey of the stories “دعلم شعر و ماهیت شاعر”.

4. (A) Explain in your own Persian any one story of the following : [8]

- (۱) حکایت کنیز عجوزه
- (۲) حکایت پیشگوئی خیام که در باره طوفان و برفباد
- (۳) حکایت سه نظامیان

(B) Write the central idea of any one of the following : [8]

- (۱) شاہد و شمع
(۲) الہی
(۳) تاریخ روزگار

5. Translate the following passages into English, Urdu or Marathi

(any two) : [16]

(۱) اصل و سبب این دو بیت شعر بود، و سلامی اندر تاریخ خویش ہی آرد کہ کار احمدین

عبداللہ بدرجہ رسید کہ نیشاپور یک شب سی صد ہزار دنیار و پانصد سراسب و ہزار

تاجامہ بخشید و امروز در تاریخ از ملوک قاہرہ یکی اوست اصل آن دو بیت شعر

بود و در عرب و عجم امثال این بسیار است اما یرین یکی اختصار کردیم۔ پس

پادشاہ را از شاعر نیک چارہ نیست کہ یقائن اسم اورا ترتیب کند و ذکر او درد و

اوین و دفاتر مثبت گرداند۔

(۲) روز سوم یکنا ر رود آمد و در کشتی نشست و نشاط شکار ماہی کرد و در کشتی داؤدی

را پیش خواند تا از آن جنس سخن دیوانگان ہی گفت و او ہی خندید و امیرداد را

صریح دشنام دادی یکباری سلطان داؤدی را گفت حکم کن کہ این ماہی کہ این بار

بگیرم بچند من بود۔ گفت شست برکشید و ارتفاع بگرفت و ساعتی بایستاد۔

(۳) یعقوب گفت تو از جانب مشرق بکشتن من آمده نه بعلم نجوم خواندن ولیکن از آن بشیمان شوی و نجوم نجوانی و در آن علم بکمال رسی و در امت محمد صلعم از منجمان بزرگ یکی نو باشی آن همه یزرگان که نشسته بودند از آن سخن عجب داشتند و ابو معشر مقرر آمد و کار داز میان کتاب بیرون آورد و بشکست و بیداخت و زانو خم داد و پانزده سال تعلم کرد تا در علم نجوم رسید بدان درجه که رسید-

(۴) در غیبت رشیدی از عمیق پرسید که شعر عبدالسید رشیدی را چون می بینی گفت شعری بغایت نیک منقی و منقح اما قدری نمکش درمی باید نه لیس روزگاری بر آمد که رشیدی در رسید و خدمت کرد و خواست که نیشیند پادشاه او را پیش خواند و بتضریب چنانکه عادت ملوک است گفت امیر اشعراء را پرسید که شعر رشیدی چون است گفت نیک است اما بی نمک است باید که درین معنی بیتی دو یگویی-

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-320

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

SANSKRIT

General Paper III

Title : (1) Pratimanatakam

(2) Bhaminivilasah

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Marathi any *two* from Section 'A' and 'B' each from the following passages.

पुढील परिच्छेदांपैकी 'अ' आणि 'ब' विभागातील कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

Section A

[10]

(विभाग 'अ')

- (i) सीता — हज्जे अवदानिका परिशङ्कितवर्णेव दृश्यते। किन्तु खल्विवैतत्।
चेटी — भट्टिनि सुलभापराधः परिजनो नाम। अपराद्धा भविष्यति।
सीता — नहि नहि हसितुमिवेच्छति।

P.T.O.

- अवदातिका — (उपसृत्य) जयतु भट्टिनि न खल्वहमपराद्धा।
- सीता — का त्वां पृच्छति। अवदातिके किमेतद् वामहस्तपरिगृहीतम्।
- (ii) रामः — तेन हि आनय अहमेव शुश्रूषयिष्ये।
- रावणः — अयि छायां परिहृत्य शरीरं न लङ्घयामि। वाचानुवृत्तिः खल्वतिथिसत्कारः। पूजितोऽस्मि। आस्यताम्।
- रामः — बाढम्। (उपविशति)
- रावणः — (आत्मगतम्) यावदहमपि ब्राह्मणसमुदाचारमनुष्ठास्यामि। (प्रकाशम्) भोः काश्यपगोत्रोऽस्मि। साङ्गोपाङ्गं वेदमधीये मानवीयं धर्मशास्त्रं माहेश्वरं योगशास्त्रं बार्हस्पत्यमर्थशास्त्रं मेधातिथेः न्यायशास्त्रं प्राचेतसं श्राद्धकल्पं च।
- (iii) कैकेयी — गच्छ जात। अभिलषाभिषेकम्।
- रामः — यदाज्ञापत्यम्बा। (निष्क्रान्तः)
- (नेपथ्ये)
- जयतु भवान्। जयतु स्वामी। जयतु महाराजः।
- जयतु देवः। जयतु मद्रमुखः। जयतु रावणान्तकः।
- कैकेयी — एते पुरोहिताः कञ्चुकिनः पुत्रकस्य मे विजयघोषं वर्धयन्तः आशीर्भिः पूजयन्ति।
- सुमित्रा — प्रकृतयः परिचारकाः सज्जनाश्च पुत्रकस्य मे विजयं वर्धयन्ति।

Section B

[10]

(विभाग 'ब')

(i) समुपागतवति दैवादवहेलां कुटज मधुकरे मा गाः।

मकरन्दतुन्दिलानामरविन्दानामयं महामान्यः॥

तावत्कोकिल विरसान यापय दिवसान्वनान्तरे निवसन्।

यावन्मिलदलिमालः कोऽपि रसालः समुल्लसति॥

(ii) तोयैरल्पैरपि करुणया भीममानौ निदाघे

मालाकार व्यरचि भवता या तरोरस्य पुष्टिः।

सा किं शक्या जनयितुमिह प्रावृष्येण्येन वारां।

धारासारानपिविकिरता विश्वतो वारिदेन॥

(iii) चपला जलदच्युता लता वा

तरुमुख्यादिति संशये निमग्नः।

गुरुनिःश्वसितैः कपिर्मनीषी

निरणैषीदथ तां वियोगिनीति॥

2. Explain with reference to the context any *two* from Section 'A' and Section 'B' each.

'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी दोन वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Section A

[10]

(विभाग 'अ')

- (i) कान्तारद्विरद इवोपयाति जीर्णः।
(ii) अतः परं न मातुः परिवादं श्रोतुमिच्छामि।
(iii) राज्यं नाम मुहूर्तमपि नोपेक्षणीयम्।
(iv) आवर्तिभिश्च विषयैर्न बलाद् ध्रियन्ते।

Section B

[10]

(विभाग 'ब')

- (i) विद्यावतां सकलमेव गिरां दवीयः।
(ii) कुटजे खलु तेनेहातेनेहा मधुकरेण कथम्।
(iii) नखानां पाण्डित्यं प्रकटयतु कस्मिन्मृगपतिः।
(iv) कृष्णेत्याख्यां कथय रसने यद्यसि त्वं रसज्ञा।

3. Write descriptive notes on any *one* from Section 'A' and 'B' each :

'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी एका विषयावर विवेचक टीप लिहा :

Section A [8]

(विभाग 'अ')

- (i) Bharatavakya

भरतवाक्य

- (ii) Character sketch of Dasharatha

दशरथाचे व्यक्तिचित्रण

Section B [8]

(विभाग 'ब')

- (i) Meghanyukti

मेघान्योक्ति

- (ii) Nadyanyukti

नद्यन्योक्ति

4. Critically appreciate the 6th act of प्रतिमानाटक. [12]

प्रतिमानाटकाच्या सहाव्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Or

(किंवा)

Discuss the statement 'भासः—A Dramatist'. [12]

'भासः—एक नाटककार' या विधानाची चर्चा करा.

5. Explain in detail सागरान्योक्तिः. [12]

सागरान्योक्तिः सविस्तर स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Explain in detail गजान्योक्तिः. [12]

गजान्योक्तिः सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-321

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

संस्कृत (SANSKRIT) (S-III)

- Texts :—** (i) लघुसिद्धान्तकौमुदी
(संज्ञा, सन्धि, विभक्त्यर्थ)
(ii) History of Vedic Literature.
वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास.
(iii) Sanskrit Composition.
संस्कृत निबन्धलेखन.

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. Explain any *three* of the following :

[15]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे स्पष्टीकरण करा :

- (i) सुप्तिङन्तं पदम् ।
(ii) आद् गुणः ।
(iii) एतेधत्पूर्वसु ।
(iv) यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा ।
(v) अकथितञ्च ।

P.T.O.

2. (A) Write notes on any *three* of the following : [6]

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींवर टीपा लिहा :

- (i) स्वरितः ।
- (ii) संहिता ।
- (iii) कर्ता ।
- (iv) अधिकरणम् ।
- (v) वर्णोच्चारस्थानानि ।

(B) Split any *two* conjuncts of the following by quoting relevant rules : [4]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचा संबंधित सूत्रे सांगून संधि-विग्रह करा :

- (i) पुना रमते ।
- (ii) प्रश्नः ।
- (iii) शिवो वन्द्यः ।
- (iv) नृः पाहि ।

(C) Give any *five* Vibhaktis of the underlined words from the following sentences by giving relevant rules : [5]

खालील वाक्यातील कोणत्याही पाच अधोरेखित शब्दांच्या विभक्ती संबंधित सूत्रांच्या आधारे सांगा :

- (i) हे देव ! पाहि माम् ।

- (ii) रमः वनं गच्छति ।
(iii) रामेण राक्षसः हतः ।
(iv) सरस्वत्यै नमः ।
(v) विप्राय रजतं ददाति ।
(vi) कटे आस्ते ।
(vii) भजे शम्भोश्चरणयोः ।

3. (A) Write an essay on branches and sub-branches of 'यजुर्वेद'. [12]
'यजुर्वेदाच्या शाखा आणि उपशाखा' यावर निबंध लिहा.

Or

(किंवा)

Write an essay on 'ऋग्वेद'.

'ऋग्वेद' यावर निबंध लिहा.

- (B) Explain the Chhandas and Jyotisha Vedanga. [12]

छन्द आणि ज्योतिष वेदांग स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

State the names of principal Upanishadas and explain the topics discussed in it.

प्रमुख उपनिषदांची नावे लिहून त्यातील प्रतिपाद्य विषय स्पष्ट करा.

4. Write critical paragraph on any *two* of the following : [16]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(i) Different names of अथर्ववेद.

अथर्ववेदाची अन्यान्य नावे.

(ii) Branches of सामवेद.

सामवेदाच्या शाखा.

(iii) ब्राह्मणग्रंथ of ऋग्वेद.

ऋग्वेदाचे ब्राह्मणग्रंथ.

(iv) Meaning of आरण्यकसंज्ञा.

आरण्यकसंज्ञेचा अन्वयार्थ.

5. Write a short essay in Sanskrit on any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबन्ध लिहा :

(i) विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ।

(ii) अतिथिदेवो भव ।

(iii) मम प्रियः उत्सवः ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-322

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

SANSKRIT

Special Paper IV

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts : आत्मानात्माविवेक (Atmanatmaviveka)

तर्कसंग्रहः (Tarkasamgrah)

N.B. :- (i) *All questions are compulsory.*

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (A) Explain with reference to the context any *three* of the following : [15]

खालीलपैकी कोणत्याही तिन्हींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) अविवेकः कस्माद् भवति । अज्ञानात् ।

(ii) आत्मनः किं निमित्तं दुःखम् । शरीरपरिग्रहात् ।

(iii) सुषुप्तावस्थायां दुःखे निवृत्तेऽपि पुनरुत्थानसमये उत्पद्यमानत्वाद् वासनात्मना स्थितं भवति ।

P.T.O.

(iv) द्विधा विधाय चैकैकं चतुर्धा प्रथमं पुनः ।

(v) सर्वेषां स्थूलदेहानां आध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकादि-ताप-त्रयाग्निना दाहत्वं संभवति ।

(B) Explain with reference to the context any *three* of the following : [15]

खालीलपैकी कोणत्याही तिन्हींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) संयुक्तव्यवहारहेतुः संयोगः ।

(ii) परमपरं चेति द्विविधं सामान्यम् ।

(iii) शीतस्पर्शवत्यः आपः ।

(iv) ज्ञानाधिकरणमात्मा ।

(v) साध्याभावव्याप्तो हेतुर्विरुद्धः ।

2. आत्मलक्षणम् । [15]

Or

(किंवा)

पञ्चकोषविचारः तथा आत्मनः पञ्चकोषविलक्षणत्वम् ।

3. Explain यथार्थानुभव. [15]

यथार्थानुभव स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Discuss अनुमिति in detail.

अनुमिति या विषयाची सविस्तर चर्चा करा.

4. Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- (i) शमादिषट्सम्पत्तिः ।
- (ii) विज्ञानमयकोषः ।
- (iii) षड्विधलिङ्गे उपक्रमोपसंहारः ।

5. Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- (i) Benediction of तर्कसंग्रह.
तर्कसंग्रहाचे मंगलाचरण.
- (ii) उपमितिः ।
- (iii) विशेष ।

Total No. of Questions—8]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
-------------	--

[4701]-323

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ARDHAMAGADHI (Prakrit)

Paper (i) Nalakaha (नलकहा)

(ii) Anjana Pavananjay Vuttuntu

(अंजनापवणंजयवुत्तुंत्तुं)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Marathi any *two* : [12]

कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

(i) तत्थ रुद्धो करधरियधणुबाणसिल्लेहिं भिल्लेहिं । रहं मुत्तण दुक्को ताण संमुहो करेण करवालं नच्चावयंतो नलो । सीहस्स व सीयालेसु को तुह इमेसु अक्खेवो ? भरहद्धविजयलच्छीविलासभवणं ते क्वाणो किं न लज्जए इमेसु पसुपाएसु पहरंतो ? त्ति भणंतीए भुयाए धरिओ रहं मुत्तूण दमयंतीए नलो । मुक्का दमयंतीए सीलामाहप्पदुस्सहा हुंकारा । हरिण व्व हरीहिं गुंजंतेहिं पणट्टा दिसोदिसं भिल्ला । भिल्लपिट्टुओ नलेण समं गया दमयंती दूरं ।

P.T.O.

(ii) तओ धीरयाए तुट्टो रक्खसो । भणियं तेण - भद्दे ! तुट्टो म्हि । किं ते पियं करेमि । तीए वुत्तं—जइ तुट्टो सि ता कहेसु कया मे पइसंगमो होहि त्ति । विभंगबलेण नाऊण अक्खियं रक्खसेण । पवासदिवसाओ आरब्भ संपुन्ने बारसे वरिसे पिउभवणट्टियाए सयमेव मिलिस्सइ ते नलो । पुणोवि तेण वुत्तं—किं इमिणा मग्गखेएण ? जइ भणसि ता निमेसमित्तेण तुमं तायमंदिरं पराणेमि ।

(iii) गुणदोसवियारखमा किं तस्स न संति मंतिणो के वि ?

जेहिं नलो न निसिद्धो असमंजसजंपिरो एवं ॥

भो दूय ! गच्छ जइ तुह सामी नियोजीवियस्स निव्विन्नो ।

ता होउ समरसज्जो, अहं पि दूअ ! आगओ एसो ।

दूएण वि आगंतुं नलस्स कहियं कयंबवज्जरियं ।

तस्सोवरि सो कुविओ चलिओ चउरंगबलकलिओ ।

2. Explain with reference to the context any *two* : [8]

कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या :

(i) सव्वंगरक्खणकरं कवयं सीलं चिय सईणं ।

(ii) भो खुज्ज ! अत्थि हत्थिसिक्खावियक्खणं किमन्नं पि विन्नाणं ते ?

(iii) न हि सन्निवायगहियस्स ओसहं किं पि संभवइ ।

3. Write about extra stories those occurred in 'नलकहा'. [12]

नलकहात आलेल्या अवांतर कथां संबंधी माहिती द्या.

Or

(किंवा)

Introduce the author of 'कुमारपालप्रतिबोध' with reference to the 'नलकहा'.

नलकथेचा संदर्भ घेऊन कुमारपालप्रतिबोधच्या लेखकाचा परिचय द्या.

4. Give notes on any two : [8]

कोणत्याही दोहोंवर टीपा द्या :

(i) Episode of दमयंती-स्वयंवर

दमयंती-स्वयंवर वृत्तांत.

(ii) Bad effect of gambling.

द्यूतवृत्तिचे दुष्परिणाम.

(iii) 'नलराजा' well-versed in lore.

विद्यापारंगत नलराजा.

5. Translate any *two* of the following stanzas into English or Marathi : [12]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन पद्य उताऱ्यांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

(1) धम्मरहु महारिसि भणइ तेत्थु मणुसत्तु लहें वि वइसरें वि एत्थु ।

अहो दहमुह मोहंधारें छूढ रयणायरें रयणु ण लेहि मूढ ॥

अमियालएँ अमिउ ण लेहि केम अच्छहि णिहुअउ कट्टमउ जेम ।

तं वयणु सुणेप्पिणु दससिरेण वुच्चइ योत्तुग्गीरियगिरेण ॥

सक्कमि धूमद्ध एँ झंप देवि सक्कमि फणफणिमणिरयणु लेवि ।

(2) एत्तहें वि ताव पल्हायराउ सहुँ के उमइएँ रविपुरहों आउ ।

सविमाणु ससाहणु सपरिवारु अण्णु वि तहिँ पवणं जयकुमारु ॥

एक्कत्तहें दूसावासु लइउ णं वंदणहत्तिएँ इंदु अइउ ।

अवर वि जे जे आसण्णभव्व ते ते विज्जाहर मिलिय सव्व ॥

पहिला एँ फग्गुणणंदीसराहें किय ण्हवणपुज्ज तइलोककणाहें ।

(3) कदुअक्खरेण परिभासिरेण करें धरिउ पहंजणु पहसिएण ।

जं करिसिररयणुज्जलिय देव तं असि वरु मइलहि एत्थु केम ॥

लज्जिज्जहि वोल्लहि णाईं मुक्खु णिउ णियआवासहों दुक्खु दुक्खु ।

दसवरिससरिस गय रयणि तासु रवि उगुउ पसरियकरसहासु ॥

कोक्कावें वि णरवइ पवर वर हय भेरि पयाणउ दिण्णु णवर ।

6. Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

- (1) किं दुव्वलिहुयउ कुमार तुह ।
- (2) उप्पण चिंत कहों कण्ण देमि ।
- (3) सक्कमि महि गयणु एक्कु करें वि
दुद्धरु णउ सक्कमि वउ धरें वि ।

7. Critically appreciate the story 'अंजणापवणंजयवुत्तंतु'. [12]

'अंजणापवणंजयवुत्तंतु' कथेचे समीक्षणात्मक रसग्रहण करा.

Or

(किंवा)

Discuss the principles of Jain philosophy highlighted by 'अंजणापवणंजयवुत्तंतु'.

'अंजणापवणंजयवुत्तंतु' मध्ये प्रकाशित झालेल्या जैन तत्त्वज्ञानातील तत्त्वांची चर्चा करा.

8. Write a critical paragraph on any *one* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- (1) पउमचरिउ
- (2) Character sketch of रावण.
रावणाचे व्यक्तिचित्र.

Total No. of Questions—8]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-324

T.Y. B.A EXAMINATION, 2015

PALI

Paper G-3

(Udan and Chariya)

(उदान आणि चरिया)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate any *two* of the following into English *or* Marathi : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

(i) एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा उरुवेलायं विहरति नञ्जा नेरञ्जराय तीरे मुचलिन्दमूले पठमाभिसम्बुद्धो। तेन खो पन समयेन भगवा सत्ताहं एकपल्लङ्केन निसिन्नो होति विमुत्तिसुखपटिसंवेदि।

तेन खो पन समयेन महा अकालमेघो उदपादि सत्ताहबद्दलिका सीतवातदुद्दिनी। अथ खो मुचलिन्दो नागराजा सकभवना निक्खमित्वा भगवतो कायं सत्तक्खत्तुं भोगेहि परिक्खपित्वा उपरिमुद्धनि महन्तं फणं विहच्च अट्टासि-“मा भगवन्तं सीतं, मा भगवन्तं उण्हं, मा भगवन्तं उंसमकसवातातपसरीरसम्फस्सो” ति।

P.T.O.

(ii) “एवं, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पटिस्सुत्वा बाहियस्स दारुचीरियस्स सरीरकं मञ्चकं आरोपेत्वा नीहरित्वा ज्ञापेत्वा थूपञ्चस्स कत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं—“दड्ढं, भन्ते, बाहियस्स दारुचीरियस्स सरीरं, थुपो चस्स कतो। तस्स का गति, को अभिसम्परायो” ति ?

(iii) एवं मे सुतं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन अञ्जतरस्स उपासकस्स एकपुत्तको पियो मनापो कालङ्गतो होति। अथ खो सम्बहुला उपासका अल्लवत्था अल्लकेसा दिवा दिवस्स येन भगवा तेनुपसङ्गमिंसु; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु। एकमन्तं निसिन्ने खो ते उपासके भगवा एतदवोच- “किं नु खो तुम्हे उपासका अल्लवत्था अल्लकेसा इधूपसङ्गमन्ता दिवा दिवस्सा” ति ?

2. Explain any *two* with reference to the context : [8]

कोणतेही दोन ससंदर्भ स्पष्ट करा :

(i) “गामे अरञ्जे सुखदुक्खफुट्ठो, नेवत्ततो नो परतो दहेथ।

फुसन्ति फुस्सा उपधिं पटिच्च, निरूपधिं केन फुसेय्यु फस्सा”॥

(ii) पिण्डपातिकस्स भिक्खुनो, अत्तभरस्स अनज्जपोसिनो।

देवा पिहयन्ति तादिनो, नो चे सद्दसिलोकनिस्सितो” ति॥

(iii) असिप्पजीवी लहु अत्थकामो, यतिन्द्रियो सब्बधि विप्पमुत्तो।

अनोकसारी अममो निरासो, हित्वा मानं एकचरो स भिक्खू”॥

3. Write a detailed note on any *one* group : [12]

कोणत्याही एका गटावर सविस्तर टीप लिहा :

(i) लोकसुत्त, सक्कुदानसुत्त and पिलिन्दवच्छसुत्त

(ii) महाकस्सपसुत्त, ब्राह्मणसुत्त and अजकलापसुत्त.

4. Write a note on any *one* : [8]

कोणत्याही एकावर टीप लिहा :

(i) Meaning of उदान.

उदानचा अर्थ.

(ii) Concept of निरोध in दुतियबोधिसुत्त.

दुतियबोधिसुत्तामधील ‘निरोध’ ही संकल्पना.

5. Translate any *two* of the following into English *or* Marathi : [12]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा :

(i) यथा अमच्चो मुद्दिकामो, रज्जो अन्तेपुरे जने।

न देति तेसं धनधज्जं, मुद्दितो परिहायति ॥

एवमेवाहं पुज्जकामो, विपुलं दिस्वान दक्खिणं।

यदि तस्सं दानं न ददामि, परिहायिस्सामि पुज्जतो ॥

(ii) 'नाहं पिबामि खादामि, न पि भुज्जामि भोजनं।

दक्खिणेय्ये अदत्त्वान, अपि छप्पज्च रत्तियो ॥'

'यथा पि वाणिजो नाम, कत्त्वान भण्डसज्चयं।

यत्थ लाभो महा होति, तत्थ तं हरति भण्डकं ॥'

(iii) 'उपोसथम्हि दिवसे, चन्दं दिस्वान पूरितं।

एतेसं तत्थ आचिक्खि, दिवसो अज्जुपोसथो ॥'

'दानानि पटियादेथ, दक्खिणेय्यस्स दातवे।

दत्त्वा दानं दक्खिणेय्ये, उपवस्सथुपोसथं ॥'

6. Explain with reference to the context (any two) : [8]

कोणतेही दोन संदर्भ स्पष्ट करा :

(i) 'अपि चाहं सीलरक्खाय, सीलपारमिपूरिया।

न करोमि चित्तं अञ्जथत्तं, पक्खिपन्तं पि पेळ्ळे'ति॥

(ii) 'न मेसा ब्राह्मणी देस्सा, न पि मे बलं न विज्जति।

सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा सीलानुरक्खिस्सं'' ति॥

(iii) 'ते मं रज्जो दस्सयिंसु, पापस्स पापसेविनो।

दिस्वान तं सञ्जापेसिं, ममं वसमानयिं॥

7. Write a detailed note on : [12]

सविस्तर टीप लिहा :

(i) सोणपण्डितचरिया and तेमियचरिया

Or

(किंवा)

(ii) मच्छराजचरिया and कण्हदीपायनचरिया.

8. Write a note on any *one* :

[8]

कोणत्याही एकावर टीप लिहा :

महासुदस्सनचरिया

Or

(किंवा)

निमिराजचरिया.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-325

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ARABIC

General Paper III

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English or Urdu or Marathi any two of the following passages : [16]

(الف) ”مَا جِدُّ : وَعَدُّ تَنَا يَانَا صِرُّ أَنْ تَصِفَ لَنَا الْمَسْرَ حِيَّةً، فَا بَدَأُ
الآنَ - نَا صِرُّ : فِي الْأَسْبُوعِ الْمَاضِي، قَامَتُ مَسْرَ حِيَّةً تَارِيخِيَّةً فِي
مَدْرَسَتِنَا وَلَمَّا دَخَلْتُ الْقَاعَةَ مَعَ الزُّمَلَاءِ جَلَسْنَا عَلَيَّ مَقَاعِدُ
مُتَحَاوِرَةٍ - وَبَعْدَ قَلِيلٍ اِمْتَلَأَتِ الْمَقَاعِدُ بِالْمُتَفَرِّجِيْنَ وَحَصَلْتُ
عَلَيَّ بَرُّ نَامِحِ الْمَسْرَ حِيَّةِ، وَعَرَفْتُ إِسْمَ الرِّوَايَةِ الَّتِي عُرِضَتْ
كَمَا عَرَفْتُ الْمُمَثِّلِيْنَ الَّذِينَ قَامُوا بِأَدْوَارِ الرِّجَالِ وَ الْمُمَثِّلَاتِ
الذَّلَاتِي قُمْنَ بِأَدْوَارِ النِّسَاءِ ثُمَّ أُطْفِئَتْ الْأَنْوَارُ الَّتِي فِي
الْقَاعَةِ وَبَدَأَ التَّمَثِيلُ وَبَعْدَ بَضْعِ سَاعَةٍ اِنْتَهَتْ الْمَسْرَ حِيَّةُ
وَخَرَجْنَا -“

P.T.O.

(ب) ”الْجَمَلُ حَيَوَانٌ عَظِيمُ الْجِسْمِ، يَأْلَفُ الصَّحْرَاءَ، وَيَكْثُرُ فِي بِلَادِ الْعَرَبِ
وَشَمَالِي إفْرِيقِيَا، وَبِلَادِ الْعَجَمِ وَالصِّينِ، وَهُوَ وَحْدَهُ الَّذِي يَسْتَطِيعُ
السَّيْرَ بِسُهُولَةٍ فَوْقَ الرَّمَالِ، لِأَنَّ أَحْفَافَهُ مُفْلِطِحَةٌ، وَلِذَلِكَ يُسَمَّى
”سَفِينَةَ الصَّحْرَاءِ“ وَارْتِفَاعُ الْجَمَلِ مِثْرَانِ تَقْرِيْبًا وَلَهُ عُنُقٌ طَوِيلٌ
يُمْكِنُهُ مِنْ رَعِي النَّبَاتِ وَشُرْبِ الْمَاءِ مِنَ الْقَنَوَاتِ وَالنُّهُوضِ بِالْأَحْمَالِ
وَفَوْقَ ظَهْرِهِ سَنَامٌ مِنَ الدُّهْنِ يَتَغَدَّى مِنْهُ جِسْمُهُ حِينَ يَسِيرُ فِي
الصَّحْرَاءِ وَلَا يَجِدُ طَعَامًا وَلَا شَرَابًا.“

(ج) ”هَذَا ذِكَاؤُ الْجَزَارِ- أَلذَّ بَائِحٌ مُعَلَّقَةٌ بِسَلَا سِلٍّ حَدِيدِيَّةٍ مَتِينَةٍ،
الْجَزَارُ يَقْطَعُ اللَّحْمَ بِسِكِّينِهِ الْكَبِيرَةِ، ثُمَّ يَقْرِمُهَا وَفُقَ رَغَبَةَ الزَّبَائِنِ،
وَبَعْضُ اللَّحُومِ مَخْتُومَةٌ بِالْأَخْتَامِ الزَّرْقَاءِ وَالخَضْرَاءِ وَهَذِهِ أَخْتَامُ
الْأَطْبَاءِ الْبَيْطَرِيِّينَ الَّذِينَ يَفْحَصُونَ الْأَبْقَارَ وَالْحَوَامِيْسَ وَالْخِرَافَ
قَبْلَ ذَبْحِهَا، فَإِذَا كَانَتْ سَلِيمَةً سَمَحُوا بِذَبْحِهَا، وَيَتَسَمُّ ذَبْحُهَا فِي
مَكَانٍ خَاصٍّ يَعْرِفُ بِاسْمِ ”الْمَدْبَحِ“ ثُمَّ تُوضَعُ عَلَيْهَا الْأَخْتَامُ بَعْدَ
سَلْخِهَا.“

2. (A) Explain with reference to the context any *four* of the following couplets : [8]

(١) سِوَاىَ بَتَحْنَانَ الْاَغَارِ يَدٍ يَطْرُبُ

وَعَيْرِى بِاللَّدَاتِ يَلْهُو وَيُلْعَبُ

(٢) وَمَا اَنَا مِمَّنْ تَأْسِرُ الْخَمْرُ لَبَّهُ

وَيَمْلِكُ سَمْعِيهِ الْيِرَاعُ الْمُثَقَّبُ

(٣) وَلَكِنْ اَخُوهُمْ اِذَا مَاتَرَ جَحَتْ

بِهِ سُوْرَةٌ نَحْوَالْعَلَا رَاخٍ يَدَابُ

(٤) نَفَى النُّوْمُ عَن عَيْنِيهِ نَفْسُ اَبِيَّةُ

لَهَا بَيْنَ اطْرَافِ الْاَسِنَّةِ مَطْلَبُ

(٥) هَمَامَةٌ نَفْسٍ اَصْغَرَتْ كُلَّ مَارَبٍ

فَكَلَّفَتْ الْاَيَّامَ مَا لَيْسَ يُوْهَبُ

(٦) اِذَا اَنَا لَمْ اَعْطِ الْمَكَارِمَ حَقَّهَا

فَلَا عَزَّيْنِي خَالَ وَلَا ضَمَّنِي اَبُ

(٧) وَمَنْ تَكُنِ الْعُلَيَاءُ هِمَّةُ نَفْسِهِ

فَكُلُّ الَّذِي يَلْقَاهُ فِيهَا مُحَبَّبُ

(B) Write the short notes on any *two* of the following poets : [8]

(١) بَشَّارُ بْنُ بُرْدٍ

(٢) الْإِمَامُ الشَّافِعِيُّ

(٣) حَافِظُ إِبْرَاهِيمَ

(٤) الْبَارُودِيُّ

3. (A) Explain with reference any *one* of the following surahs : [8]

(١) سُورَةُ الْإِنْفِطَارِ

(٢) سُورَةُ فُرْقَانَ

(٣) سُورَةُ الْحُجَّرَاتِ

(B) Summarise any *two* of the following lessons : [8]

(١) جَوَامِعُ الْكَلِمِ

(٢) وَصْفُ الزَّاهِدِ

(٣) فِي سَبِيلِ السَّعَادَةِ وَالْيَقِينِ

4. Define with examples any two of the following topics : [16]

(١) حُرُوفُ الْمُشَبَّهِ بِالْفِعْلِ

(٢) التَّشْبِيهُ

(٣) الْمَعْرُوفُ وَالْمَجْهُولُ

(٤) الْأَعْدَادُ

5. (A) Translate into English of the following passage : [8]

”وَطَنَنَا أَكْبَرُ جُمْهُورِيَّةٍ فِي الْعَالَمِ - وَجَيْشُنَا مِنْ أَقْوَى جُيُوشِ الْعَالَمِ -
أَنَا جُنْدِي، خَادِمٌ لِيُوطَنِي - وَالْهِنْدُ عُضْوٌ فِي هَيْئَةِ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ وَهِيَ تَلْعَبُ
دَوْرًا هَامًّا فِي جَمِيعِ نَشَا - طَاتِهَا - وَحُكُومَتُنَا تَبْدُلُ جُهُودًا لِلْقَضَاءِ عَلَى
الْأُمَمِ وَلِتَوْسِيْعِ الْمَجَالَاتِ لِلتَّرْبِيَةِ وَالتَّعْلِيمِ - كَمَا يُحَاوِلُ زُعَمَاؤُنَا لِأَجْلِ
مَصْلَحَةِ الشَّعْبِ وَ لِتَوْثِيْقِ الْعَلَاَقَاتِ الْوُدِّيَّةِ بَيْنَ الشُّعُوبِ -“

(B) Translate into Arabic of the following passage : [8]

“India is my country. It is a rich region. Her land is fertile and
good for agriculture, her fruits are many. Her climate

is moderate, her sky is clear and her resources are abundant. India is an industrial country, different industries are (found) in it in abundance. It is considered to be one of the important industrial centres in Asia. Its people are noble.”

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-326

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ECONOMICS

General Paper III

(Indian Public Finance)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) What are the methods of repayment of public debt ?

(ii) State the merits of direct taxes.

(iii) Explain the nature of budget.

(iv) Explain the scope of Public Finance.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Sources of External Public Debt

(ii) Concept of Public Expenditure

(iii) Taxable Capacity

(iv) Gender Budget

(v) Internal Public Debt

(vi) Objectives of Fiscal Policy.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*) : [30]
- (i) Explain Dr. Dalton's 'Principle of Maximum Social Advantage'.
  - (ii) Explain the causes of centre-state financial conflict.
  - (iii) Explain the defects of Indian Tax System.
  - (iv) Explain the merits and demerits of Indirect Tax.
  - (v) Explain the recommendations of 13th Finance Commission.
4. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) State the principles of Public Expenditure. Explain the causes of increasing Public Expenditure in India.
  - (ii) What is fiscal policy ? Take a detailed review of Indian Fiscal Policy since, 1991.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (i) सार्वजनिक कर्जाच्या परतफेडीच्या पद्धती कोणत्या ?
  - (ii) प्रत्यक्ष कराचे गुण सांगा.
  - (iii) अंदाजपत्रकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
  - (iv) सार्वजनिक आयव्ययाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) बाह्य सार्वजनिक कर्ज उभारणीचे मार्ग
  - (ii) सार्वजनिक खर्चाची संकल्पना
  - (iii) करदेय क्षमता
  - (iv) लिंगाधारित अंदाजपत्रक
  - (v) अंतर्गत सार्वजनिक कर्ज
  - (vi) राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्टे.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200-250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतीही तीन) : [30]
- (i) डॉ. डाल्टन यांचे महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्व स्पष्ट करा.
  - (ii) केंद्र-राज्य वित्तीय संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
  - (iii) भारतीय कर संरचनेतील दोष स्पष्ट करा.
  - (iv) अप्रत्यक्ष कराचे गुण व दोष स्पष्ट करा.
  - (v) तेराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) सार्वजनिक खर्चाची तत्वे सांगा. भारतातील सार्वजनिक खर्च वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
  - (ii) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय ? 1991 नंतरच्या भारतातील राजकोषीय धोरणाचा सविस्तर आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-327

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

ECONOMICS

Special Paper III

(S-3 : International Economics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the meaning and scope of International Economics.

(ii) Explain briefly the Leontief's Paradox.

(iii) Explain the concept of Balance of Payments.

(iv) Explain the Foreign Trade Multiplier.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Types of Terms of Trade

(ii) Merits of Protect Trade Policy

P.T.O.

- (iii) Objectives of IMF
- (iv) Direction of Foreign Trade in India
- (v) Export Promotion
- (vi) Limitations of Devaluation.

3. Answer the following questions in **200** to **250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain the critical evaluation of Heckscher-Ohlin theory of International Trade.
- (ii) Explain the difference between Inter-regional and International Trade.
- (iii) Explain the causes of disequilibrium of Balance of Payments.
- (iv) Explain the trade is an engine of economic development.
- (v) Explain the objectives and functions of W.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the arguments in favour and against of free trade policy.
- (ii) Explain the causes of deficit in Balance of Payment in India and the measures adopted by the Government to correct the deficit of India's Balance of Payments after 1991.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राचा अर्थ व व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) लिऑँटिफचा विरोधाभास थोडक्यात स्पष्ट करा.

(iii) व्यवहारतोलाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(iv) विदेशी व्यापार गुणक संकल्पना स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) व्यापारशर्तीचे प्रकार

(ii) संरक्षित व्यापार धोरणाचे गुण

(iii) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दीष्टे

(iv) भारतातील विदेशी व्यापाराची दिशा

(v) निर्यात प्रोत्साहन

(vi) अवमूल्यनाच्या मर्यादा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) हेक्शर-ओहलिन यांच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.

- (ii) आंतर-प्रादेशिक आणि आंतरराष्ट्रीय व्यापारातील फरक स्पष्ट करा.
- (iii) व्यवहारतोलातील असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.
- (iv) “व्यापार हा आर्थिक विकासाचे इंजिन आहे.” विशद करा.
- (v) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दीष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) खुल्या व्यापार धोरणाच्या बाजूचे आणि विरुद्ध बाजूचे युक्तीवाद स्पष्ट करा.
- (ii) भारताच्या व्यवहारतोलाच्या तुटीची कारणे स्पष्ट करा आणि 1991 नंतर भारताच्या व्यवहारतोलातील तुट कमी करण्यासाठी सरकारने योजलेले उपाय विशद करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-328

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

ECONOMICS

Special Paper IV

(S-4 : Quantitative Techniques and Project Work)

(Only for Internal Students)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 50

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Answer should be neat and to the point.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

(iv) Use of calculator is allowed.

1. Answer the following questions (any *two*) : [10]

(i) State the secondary sources of data collection.

(ii) State the merits of Median.

(iii) Solve :

$$4(x - 7) = 3(2x + 1) - 15 \text{ and find } x = \dots\dots\dots ?$$

(iv) Find simple interest on Rs. 50,000 for 3 years at 10% p.a. interest rate.

P.T.O.

2. Answer the following questions (any *two*) : [10]

(i) State the demerits of mode.

(ii) What is hypothesis ?

(iii) The population of a village is 2,50,000. The male-female rate is 6 : 4. Calculate total male and female.

(iv) Find out the frequency distribution from the following series :

7, 6, 5, 7, 8, 9, 10, 9, 5, 6, 7, 5, 10, 8, 7, 5, 6, 5, 6, 8.

3. Answer the following questions (any *two*) : [16]

(i) What is sampling ? Explain the types of sampling.

(ii) State the part of tabulation.

(iii) Find the difference between simple interest and compound interest on Rs. 25,000 for 3 years at 8% p.a. interest rate.

(iv) Find Arithmetic Mean from the following table :

Students	Marks
6	5
8	4
10	4
12	3
14	1
16	3

4. Answer any *one* of the following questions : [14]

(i) Explain the characteristics and steps of report writing.

(ii) Calculate the Mean and Median of the following table :

Class (X)	Frequency (Y)
0—20	5
20—40	12
40—60	32
60—80	40
80—100	11

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 50

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उत्तरे समर्पक व मुद्देसूद असावीत.
(iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iv) कॅल्क्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) माहिती संकलनाचे द्वितीय स्रोत सांगा.

(ii) मध्यगाचे गुण सांगा.

(iii) सोडवा :

$$4(x - 7) = 3(2x + 1) - 15, \quad x = \dots\dots ?$$

(iv) द.सा.द.शे 10% दशने 50,000 रुपयांचे तीन वर्षांचे सरळ व्याज काढा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) बहुलकाचे दोष सांगा.

(ii) गृहीतकृत्ये म्हणजे काय ?

(iii) एका खेड्याची लोकसंख्या 2,50,000 आहे. पुरुष-स्त्री प्रमाण 6 : 4 आहे, तर खेड्यातील पुरुष आणि स्त्रीयांची संख्या काढा.

(iv) खालील पदमालेच्या आधारे वारंवारिता काढा :

7, 6, 5, 7, 8, 9, 10, 9, 5, 6, 7, 5, 10, 8, 7, 5, 6, 5, 6, 8.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [16]

(i) नमुना निवड म्हणजे काय ? नमुना निवडीचे प्रकार सांगा.

(ii) सारणीचे भाग स्पष्ट करा.

(iii) द.सा.द.शे 8% दखने 25,000 रुपयांचे तीन वर्षांचे सरळ व्याज व चक्रवाढ व्याजातील फरक काढा.

(iv) खालील तक्त्या वरून मध्य काढा :

विद्यार्थी	गुण
6	5
8	4
10	4
12	3
14	1
16	3

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

[14]

(i) अहवाल लेखनाची वैशिष्टे व टप्पे स्पष्ट करा.

(ii) खालील तक्त्या वरून मध्य व मध्यगा काढा :

वर्ग (X)	वारंवारिता (Y)
0—20	5
20—40	12
40—60	32
60—80	40
80—100	11

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—15

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-329

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

ECONOMICS

Special Paper IV

(Quantitative Techniques)

(For External Students Only)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Answers should be precise and to the point.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

(v) Use of non-scientific calculator is allowed.

1. Solve any two of the following :

[10]

(i) (a) $4 \times \frac{62}{2} - 8 \frac{12}{3} = ?$

(b) $124 + (6 \times 81) - 42 - (2 \times 15) = ?$

(ii) (a) $3 \frac{1}{4} + 4 \frac{1}{3} = \dots\dots\dots$

(b) $8 \frac{1}{2} \div 2 \frac{1}{6} = \dots\dots\dots$

P.T.O.

(iii) If $a = 3$, $b = 1$, $c = 0$ and $d = 2$, then find the value of :

(1) a^2

(2) b^2

(3) $ab + d$

(4) $a(b + d)$

(5) $2c + 3d$.

(iv) Get the fractions of :

(1) $2x^2 + 5x - 12$

(2) $p^2 - q^2$.

2. Solve any *four* of the following : [20]

(i) Prepare a frequency table for the following data with width of each class interval as 10. Use exclusive method of classification :

57	44	80	75	00	18	45	14	04	64	72
51	69	34	22	83	70	20	57	28	96	56
50	47	10	34	61	66	80	46	22	10	84
50	47	73	42	33	48	65	10	34	66	53
75	90	58	46	39	69					

(ii) Draw a bar chart to represent the following information :

Years	No. of Women
1972	30
1977	39
1982	47
1987	57
1992	65
1997	78

(iii) Show that the elasticity of demand with respect to price for the demand function $x = 3p^{-2}$ is constant, p and x being the price and quantity in demand respectively.

(iv) Calculate mode from the given distribution :

X	Frequency
10—20	4
20—30	6
30—40	5
40—50	10
50—60	20
60—70	24
70—80	22
80—90	6
90—100	2
100—110	1

(v) Derivate with reference to x :

$$7x^5 + 9x^4 - 17x^3 + 11x^2 - \frac{5}{x^5} + \frac{3}{x^3} + 100.$$

(vi) Two dice are rolled simultaneously. Find the probability that at least 1 appears.

3. Solve any *three* of the following : [30]

(i) A machine depreciates by 10%. It was bought before 3 years and the current value is Rs. 8,748. Calculate its purchase price.

(ii) Given the matrix :

$$X = \begin{bmatrix} 1 & 4 & 2 \\ -1 & 2 & 1 \\ 1 & 3 & 2 \end{bmatrix}$$

Show that $XX^{-1} = I_3$.

(iii) If the price elasticity of demand for a good is -0.5 and the price of the good falls by 10%, what is the percentage change in revenue ?

(iv) If the price changes from 4 to 6, what is the change in consumer's surplus ?

(v) Calculate the Mean and Standard deviation from the following data :

Class	Frequency
90—99	2
80—89	12
70—79	22
60—69	20
50—59	14
40—49	4
30—39	1
Total	<u>75</u>

4. Solve any *one* of the following : [20]

(i) Find the joint equation of the lines passing through the origin and perpendicular to the lines represented by :

$$5x^2 - 8xy + 3y^2 = 0.$$

(ii) State the merits and demerits of each of the following :

- (a) Arithmetic mean
- (b) Geometric mean
- (c) Weighted mean
- (d) Median
- (e) Mode.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) उत्तरे समर्पक व बिनचूक असावीत.

(iv) जिथे आवश्यक आहे तिथे आकृती काढावी.

(v) साधा कॅल्क्युलेटर वापरायला परवानगी आहे.

(vi) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[10]

(i) मूल्य काढा :

(a) $4 \times \frac{62}{2} - 8 \frac{12}{3} = ?$

(b) $124 + (6 \times 81) - 42 - (2 \times 15) = ?$

(ii) सोडवा :

(a) $3\frac{1}{4} + 4\frac{1}{3} = \dots\dots\dots$

(b) $8\frac{1}{2} \div 2\frac{1}{6} = \dots\dots\dots$

(iii) जर $a = 3$, $b = 1$, $c = 0$ आणि $d = 2$, तर खाली दिलेल्या पदांची मूल्ये काढा :

(1) a^2

(2) b^2

(3) $ab + d$

(4) $a(b + d)$

(5) $2c + 3d$.

(iv) अवयव पाडा :

(1) $2x^2 + 5x - 12$

(2) $p^2 - q^2$.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

(i) खाली दिलेल्या आकडेवारीवरून वारंवारिता तक्ता तयार करा. वर्गांतर 10 घ्या.

वर्गीकरणासाठी अपवर्जी पद्धत वापरा :

57	44	80	75	00	18	45	14	04	64	72
51	69	34	22	83	70	20	57	28	96	56
50	47	10	34	61	66	80	46	22	10	84
50	47	73	42	33	48	65	10	34	66	53
75	90	58	46	39	69					

(ii) खालील माहिती स्तंभालेख काढून स्पष्ट करा :

वर्ष	स्त्रीयांची संख्या
1972	30
1977	39
1982	47
1987	57
1992	65
1997	78

(iii) $x = 3p^{-2}$ हे स्थिर मागणीफलन दिलेले असताना मागणीची किंमत लवचिकता या मागणी फलनाशी स्थिर असते हे सिद्ध करा. p म्हणजे किंमत व x म्हणजे नगसंख्या आहे.

(iv) खाली दिलेल्या आकडेवारीचा बहुलक काढा :

X	वारंवारिता
10—20	4
20—30	6
30—40	5
40—50	10
50—60	20
60—70	24
70—80	22
80—90	6
90—100	2
100—110	1

(v) x संदर्भातील विकलित करा :

$$7x^5 + 9x^4 - 17x^3 + 11x^2 - \frac{5}{x^5} + \frac{3}{x^3} + 100.$$

(vi) दोन फासे एकाचवेळी फेकले. कमीतकमी एक येईल याची शक्यता सांगा.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा : [30]

(i) एक यंत्राचा घसान्याचा दर 10% आहे. ते तीन वर्षापूर्वी घेतले असून त्याची

सध्याची किंमत 8,748 रु. आहे. त्याची खरेदी किंमत काढा.

$$(ii) \quad X = \begin{bmatrix} 1 & 4 & 2 \\ -1 & 2 & 1 \\ 1 & 3 & 2 \end{bmatrix}$$

हे मॅट्रिक्स दिलेले असताना $XX^{-1} = I_3$ दाखवा.

(iii) एका वस्तूची किंमत लवचिकता -0.5 आहे. जर किंमत 10% नी घसरली, तर

महसूल किती टक्क्यांनी बदलेले ?

(iv) जर किंमत 4 रु. वरून 6 रु. झाली, तर उपभोक्ता वाढावा कितीने

बदलेल ?

(v) खाली दिलेल्या आकडेवारीची सरासरी व प्रमाणित विचलन काढा :

वर्ग	वारंवारिता
90—99	2
80—89	12
70—79	22
60—69	20
50—59	14
40—49	4
30—39	1
एकूण	<hr/> 75 <hr/>

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

(i) आरंभ बिंदूतून जाणाऱ्या रेषांच्या पुढे दिलेल्या एकत्रित समीकरणावरून त्या रेषांना

काटकोनात असणाऱ्या रेषांचे एकत्रित समीकरण शोधा :

$$5x^2 - 8xy + 3y^2 = 0.$$

(ii) खाली दिलेल्या प्रत्येकाचे गुण व दोष लिहा :

(a) गणिती सरासरी

(b) भौमितिक सरासरी

(c) भारित सरासरी

(d) मध्यका

(e) बहुलक.

[4701]-329

(S-4 : Development and Environmental Economics)

(Only For External Students)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the concept of economic development

(ii) Explain the vicious circle of poverty.

(iii) Explain the agriculture productivity.

(iv) Explain the effect of sound pollution.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Economic growth

(ii) Socio-cultural obstacles

(iii) Balanced growth

(iv) Role of agriculture in economic development

(v) Economic planning

(vi) Developed and less developed countries.

3. Answer the following questions in **200** to **250** words each
(any *three*) : [30]

(i) Explain the difference between economic development and economic growth.

(ii) Explain the Big-push theory of economic development.

(iii) Explain the role of Industrialization in economic development.

(iv) Explain the characteristics of less developed countries.

(v) Explain the role of monetary policy in developing countries.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

(i) Explain the details of Schumpeterian theory of economic development.

(ii) What is Pollution ? Explain the different types of pollution.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

(i) आर्थिक विकासाची संकल्पना सांगा.

- (ii) दारिद्र्याचे दुष्टचक्र स्पष्ट करा.
- (iii) शेतीची उत्पादकता स्पष्ट करा.
- (iv) ध्वनी प्रदूषणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) आर्थिक वृद्धी
- (ii) सामाजिक-सांस्कृतिक अडथळे
- (iii) समतोल वृद्धी
- (iv) आर्थिक विकासात शेतीची भूमिका
- (v) आर्थिक नियोजन
- (vi) विकसित आणि अल्पविकसित देश.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) आर्थिक विकास व आर्थिक वृद्धीतील फरक स्पष्ट करा.
- (ii) आर्थिक विकासाचा जोरदार धक्का सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (iii) आर्थिक विकासात औद्योगिकीकरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) अल्पविकसित देशाची वैशिष्टे स्पष्ट करा.
- (v) विकसनशील देशातील चलनविषयक धोरणाची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) श्रुंपीटर यांचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.

(ii) प्रदूषण म्हणजे काय ? प्रदूषणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-330

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

POLITICS (G-3)

General Paper III

(India and The World)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

(i) Objectives of United Nations Organisation.

(ii) Evolution of Non-Aligned Movement.

(iii) Comprehensive Test Ban Treaty (C.T.B.T.).

(iv) Environmental Degradation.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) India's role in UN Peace-keeping Force.

(ii) Principles of Indian Foreign Policy.

(iii) Indo-US Nuclear Pact.

(iv) Terrorism.

(v) India and European Union.

(vi) Human Rights Commission.

P.T.O.

3. Attempt any *three* questions (in **250** words each) : [30]

(i) Pandit Nehru's contribution in Indian Foreign Policy. Discuss.

(ii) Explain the characteristics of Non-Aligned Movement.

(iii) Explain the relationship between India and China.

(iv) Explain the features of Indian Nuclear Policy.

(v) Write the impact of globalization on India.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

(i) Discuss the relationship between India and Pakistan.

(ii) Discuss the contribution of W.T.O., I.M.F., World Bank to develop India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दांत) : [10]

(i) संयुक्त राष्ट्र संघटनेची उद्दिष्ट्ये.

(ii) अलिप्तता चळवळीचे मुल्यमापण.

(iii) सर्वसमावेशक अणूचाचणी बंदी करार (C.T.B.T.).

(iv) पर्यावरणाचा ऱ्हास/अवनती.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]
- (i) संयुक्त राष्ट्रांच्या शांततादलातील भारताची भूमिका.
  - (ii) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची मूलतत्वे.
  - (iii) भारत-अमेरिका अणु करार.
  - (iv) दहशतवाद.
  - (v) भारत आणि युरोपियन संघ.
  - (vi) मानवी हक्क आयोग.
3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 250 शब्दांत) : [30]
- (i) भारताच्या परराष्ट्र धोरणातील पंडित नेहरूंच्या योगदानाची चर्चा करा.
  - (ii) अलिप्तता चळवळीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - (iii) भारत-चीन संबंध स्पष्ट करा.
  - (iv) भारताच्या आण्विक धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
  - (v) जागतिकीकरणाचे भारतावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (500 शब्दांत) : [20]
- (i) भारत-पाक संबंधावर चर्चा करा.
  - (ii) भारताच्या विकासात जागतिक व्यापार संघटना, आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी आणि जागतिक बँक यांच्या योगदानाची चर्चा करा.

[4701]-330

(International Organisations)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

(i) Nature of International Organisations

(ii) UNESCO

(iii) World Bank

(iv) Significance of ASEAN.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) Objectives of U.N.O.

(ii) Collective Security

(iii) Nuclear Terrorism

(iv) IBRD

(v) SAARC

(vi) Human Rights.

3. Attempt any *three* questions (in **250** words each) : [30]

(i) Explain the UNO's importance as International Center Power.

- (ii) Explain the functions of International Atomic Energy Agency.
- (iii) Explain the functions of International Monetary Fund.
- (iv) Give a review of International Economic Order.
- (v) Non-Governmental Organizations and Human Rights.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (i) Explain the efforts of U.N.O. for disarmament after Cold War.
- (ii) Discuss challenges before International Organisations.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दांत) : [10]

(i) आंतरराष्ट्रीय संघटनांचे स्वरूप

(ii) युनेस्को

(iii) जागतिक बँक

(iv) एसियनचे महत्व.

2. खालीलपैकी कोणतेही **चार** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **100** शब्दांत) : [20]

(i) युनोची उद्दिष्टे

- (ii) सामूहिक सुरक्षितता
- (iii) आण्विक दहशतवाद
- (iv) आय.बी.आर.डी. (IBRD)
- (v) सार्क
- (vi) मानवी हक्क.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 250 शब्दांत) : [30]

- (i) आंतरराष्ट्रीय मध्यवर्ती सत्ता म्हणून युनोचे महत्व विशद करा.
- (ii) आंतरराष्ट्रीय अणुशक्ती संस्थेचे कार्य स्पष्ट करा.
- (iii) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iv) आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेचा आढावा घ्या.
- (v) बिआर शासकिय संघटना आणि मानवी हक्क.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (500 शब्दांत) : [20]

- (i) संयुक्त राष्ट्र संघटनेचे शतयुद्धोत्तर काळातील निःशस्त्रीकरणाचे प्रयत्न स्पष्ट करा.
- (ii) आंतरराष्ट्रीय संघटना पुढील आव्हानांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-331

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

POLITICS

Special Paper III

(Introduction to Public Administration)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) New Public Administration
- (2) Span of control
- (3) Lokpal
- (4) Types of Training.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Comparative Approach
- (2) Co-ordination
- (3) Public Accounts Committee
- (4) Types of Staff Agencies
- (5) Nature of Public Administration
- (6) Public Policy.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following questions in **200 to 250** words each : [30]

- (1) Explain the importance of Public Administration.
- (2) Discuss the various methods of recruitment of civil servants.
- (3) What is decision-making ? Describe the process of decision-making.
- (4) Describe the necessity of Administrative Tribunals with its advantages and disadvantages.
- (5) What is Department ? State the bases of the department.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Describe the budgetary process in India.
- (2) Explain the main functions of civil service.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (1) नव लोकप्रशासन
- (2) नियंत्रण कक्षा
- (3) लोकपाल
- (4) प्रशिक्षणाचे प्रकार.

2. कोणतेही चारवर टिपा लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) तुलनात्मक दृष्टीकोन
- (2) समन्वय
- (3) लोक लेखा समिती
- (4) स्टाफ अभिकरणाचे प्रकार
- (5) लोकप्रशासनाचे स्वरूप
- (6) सार्वजनिक धोरण.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (1) लोकप्रशासनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (2) सनदी सेवकांच्या भरतीच्या विविध पद्धतीची चर्चा करा.
- (3) निर्णय निश्चिती म्हणजे काय ? निर्णय निश्चिती ह्या प्रक्रियेचे वर्णन करा.
- (4) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाची आवश्यकता सांगून त्याच्या गुण-दोषासह वर्णन करा.
- (5) खाते म्हणजे काय ? खात्याचे आधार सांगा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रियेचे वर्णन करा.
- (2) सनदी सेवेची प्रमुख कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-332

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

POLITICS

Special Paper IV

(Political Concepts and Ideologies)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

- (1) Welfare State
- (2) Syndicalism
- (3) Gram Swaraj
- (4) Cultural Nationalism.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Nature of Feminism
- (2) Features of Sarvodaya
- (3) Types of Liberty
- (4) Liberal Concept of State
- (5) Nature of Nationalism
- (6) Types of Equality.

P.T.O.

3. Answer the following questions in 200 to 250 words each
(any three) : [30]

- (1) What do you mean by political obligation ? Explain the bases of political obligation.
- (2) Define the term 'Liberty' and 'Equality'. Explain the relationship between Liberty and Equality.
- (3) Explain the elements of Nationalism.
- (4) What do you mean by Feminism ? Explain the types of Feminism.
- (5) What do you mean by Authority ? Explain the types of Authority.

4. Answer any one question in 500 words : [20]

- (1) Discuss the types of Democratic Socialism.
- (2) Define the term 'State'. Explain the bases of state.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) कल्याणकारी राज्य
- (2) श्रमिक संघवाद
- (3) ग्राम स्वराज्य
- (4) सांस्कृतिक राष्ट्रवाद.

2. कोणतेही चारवर टीपा लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) स्त्रीवादाचे स्वरूप
- (2) सर्वोदयाची वैशिष्ट्ये
- (3) स्वातंत्र्याचे प्रकार
- (4) राज्याची उदारमतवादी संकल्पना
- (5) राष्ट्रवादाचे स्वरूप
- (6) समतेचे प्रकार.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) राजकीय आबंधन म्हणजे काय ? राजकीय आबंधनाचे आधार स्पष्ट करा.
- (2) 'स्वातंत्र' व 'समता' या संज्ञा स्पष्ट करा. स्वातंत्र्य व समता यातील परस्पर संबंध विशद करा.
- (3) राष्ट्रवादाचे घटक स्पष्ट करा.
- (4) स्त्रीवाद म्हणजे काय ? स्त्रीवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (5) अधिसत्ता म्हणजे काय ? अधिसत्तेचे प्रकार विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) लोकशाही समाजवादाच्या प्रकारांची चर्चा करा.
- (2) 'राज्य' ही संज्ञा स्पष्ट करा. राज्याचे मुलाधार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-333

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

HISTORY

General Paper III

[History of the Marathas (1630-1818)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What do you know about “Sabhasad Bakhar” ?
- (2) Which role is played by Dadoji Konddeo in the life of Chh. Shivaji Maharaj ?
- (3) State the importance of ‘Palkhed Victory’.
- (4) What is meant by ‘Divya’ ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Radhamadhao Vilas Champu.
- (2) Khandagale elephant episode
- (3) Second coronation of Chh. Shivaji Maharaj
- (4) Sirdeshmukhi.
- (5) Bundelkhand.
- (6) Village administration during the Peshwa period.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following questions in **250** words each : [30]

- (1) Explain the conflict between Chh. Shivaji Maharaj and More of Javali.
- (2) Describe the Afajalkhan episode.
- (3) Evaluate the achievements of Bajirao I as a Peshwa.
- (4) State the background of Third Battle of Panipat (1761).
- (5) Describe the position of Women in Peshwa period.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Give an account of Shahistekhan expedition.
- (2) Explain the central administration during the Peshwa period.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'सभासद बखरी' विषयी आपणास काय माहिती आहे ?
- (2) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवनात दादोजी कोंडदेवांनी कोणती भूमिका बजावली ?
- (3) पालखेड विजयाचे महत्व सांगा.
- (4) 'दिव्य' म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) राधामाधव विलस चंपू.
- (2) खंडागळे हत्ती प्रसंग.
- (3) छत्रपती शिवाजी महाराजांचा दुसरा राज्याभिषेक.
- (4) सरदेशमुखी.
- (5) बुंदेलखंड.
- (6) पेशवेकालीन ग्रामिण प्रशासन.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) छत्रपती शिवाजी महाराज व जावळीचे मोरे यांच्यामधील संघर्ष स्पष्ट करा.
- (2) अफजलखान प्रसंगाचे वर्णन करा.
- (3) पेशवा या नात्याने बाजीराव पहिल्याच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
- (4) 1761 मधील पानिपतच्या तिसऱ्या युद्धाची पार्श्वभूमी सांगा.
- (5) पेशवेकालीन स्त्रियांच्या स्थितीचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) शाहिस्तेखान मोहिमेचा वृत्तांत द्या.
- (2) पेशवेकालीन केंद्रिय प्रशासन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-334

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

HISTORY

Special Paper III

[History of Medieval India (1206-1707 A.D.)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Define the concept of 'Feudalism'
- (2) Sultan Razia
- (3) Cotton Industries during the Mughals
- (4) Battle of Khanua.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Sultan Qutubuddin Aibak
- (2) Market Control Policy of Sultan Alauddin Khilji
- (3) Raja Krishnadeoraya
- (4) Samrat Babur
- (5) Provincial Administration during the Mughals
- (6) Religious Policy of Aurangzeb.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the social life during the Sultanate.
- (2) Give information of various reforms of Sher Shah Sur.
- (3) Write the causes of decline of the Sultanate.
- (4) Explain the nature of Mansabdari System.
- (5) 'Kingship theory' during the Mughals.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Evaluate the various experiments of Sultan Muhammad-Bin-Tughluk.
- (2) Give the information of Central and Provincial administrative system under the Mughal.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'सरंजामशाही' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) सुलतान रझीया
- (3) मुघलकालीन कापड उद्योग
- (4) खानुवा लढाई.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सुलतान कुतुबुद्दीन ऐबक
- (2) सुलतान अलाउद्दीन खिलजीचे 'बाजारभाव नियंत्रण' धोरण
- (3) राजा कृष्णदेवराय
- (4) सम्राट बाबर
- (5) मुघलकालीन प्रांतिक प्रशासन
- (6) औरंगजेबाचे धार्मिक धोरण.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) सुलतानशाही कालीन समाज जीवनाचे वर्णन करा.
- (2) शेरशाहा सुर यांच्या विविध सुधारणांची माहिती लिहा.
- (3) सुलतानशाहीच्या न्हासाची कारणे लिहा.
- (4) 'मनसबदारी' पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (5) मुघलकालीन 'राजपद' सिद्धान्त.

4. खालील प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) सुलतान मोहम्मद-बिन-तुघलक यांच्या विविध प्रयोगाचे मुल्यमापन करा.
- (2) मुघलकालीन केंद्रीय व प्रांतिक प्रशासन व्यवस्थेची माहिती लिहा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-335

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

HISTORY

Special Paper IV

[History of Transformation in Modern Maharashtra (1818-1960)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Define the concept of 'Swarajya'.
- (2) Peasant Movement.
- (3) Nature of Bhakti Movement.
- (4) Industrialization.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Pune Sarvajanik Sabha
- (2) Nagpur Pact
- (3) Wood's Dispatch
- (4) Prarthana Samaj
- (5) Ryotwari System
- (6) Vitthal Ramaji Shinde.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]
- (1) Explain the basic difference between moderates and extremists.
  - (2) Explain the contribution of Samyukta Maharashtra Samiti in the formation of Maharashtra State.
  - (3) Explain the contribution of Satyashodhak Samaj in the struggle for equality.
  - (4) Discuss the economic and cultural impact of the British rule in Maharashtra.
  - (5) Review the Co-operative Movement in Maharashtra.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (1) Explain the background of the foundation of Indian National Congress.
  - (2) Evaluate the women's emancipation movement in Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(1) 'स्वराज्य' संकल्पना स्पष्ट करा.

- (2) शेतकरी चळवळ.
- (3) भक्ती चळवळीचे स्वरूप.
- (4) औद्योगीकरण.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) पुणे सार्वजनिक सभा
- (2) नागपूर करार
- (3) वुडचा खलीता
- (4) प्रार्थना समाज
- (5) रयतवारी पद्धती
- (6) विठ्ठल रामजी शिंदे.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) मवाळ व जहाल यांच्यातील मुलभूत फरक स्पष्ट करा.
- (2) महाराष्ट्र राज्यांच्या निर्मितीमधील 'संयुक्त महाराष्ट्र समितीचे' कार्य स्पष्ट करा.
- (3) समतेच्या लढ्यातील सत्यशोधक समाजाचे योगदान स्पष्ट करा.
- (4) महाराष्ट्रावरील ब्रिटीश राजवटीच्या आर्थिक व सांस्कृतिक परिणामांची चर्चा करा.
- (5) महाराष्ट्रातील सहकार चळवळीचा आढावा घ्या.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भारतीय राष्ट्रीय सभेच्या स्थापनेची पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- (2) महाराष्ट्रातील 'स्त्री बंधमुक्त' चळवळीचे मूल्यमापन करा.

[4701]-335

(History of Modern China and Japan)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Write the consequences of the Opium War.
- (2) Explain the 'New Economic Policy of China'.
- (3) What is meant by Rome-Berlin-Tokyo Axis ?
- (4) What is Economic Resurgence ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Boxer Rebellion
- (2) May 4 Movement
- (3) Long March
- (4) Zaibatsu
- (5) Commodore Peri
- (6) England-Japan Alliance (1902).

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Write the causes of Taiping Rebellion.

- (2) Explain the causes of 1911 China revolution.
- (3) Examine the internal policy of Chiang-Kai-Shake.
- (4) Write the causes of the rise of Militarism in Japan.
- (5) Explain the economic development of Japan after World War Second.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Evaluate the role of Mao-Tse-Tung in the history of China.
- (2) Examine the various reforms during the Meiji era in Japan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) अफूच्या युद्धाचे परिणाम लिहा.
- (2) चीनमधील नवे आर्थिक धोरण स्पष्ट करा.
- (3) 'रोम-बर्लिन-टोकीओ' अक्ष म्हणजे काय ?
- (4) आर्थिक पुनरुत्थान म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) बॉक्सर बंड
- (2) चार मे ची चळवळ
- (3) लाँग मार्च
- (4) झैबत्सु
- (5) कमोडर पेरी
- (6) इंग्लंड-जपान करार (1902).

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) तायपिंग उठावाची कारणे लिहा.
- (2) चीनमधील 1911च्या क्रांतीची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) चॅंग-कै-शेक च्या अंतर्गत धोरणाचे परिक्षण करा.
- (4) जपानमधील लष्करवादाच्या उदयाची कारणे लिहा.
- (5) दुसऱ्या महायुद्धानंतर जपानने केलेल्या आर्थिक प्रगतीचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) चीनच्या इतिहासामधील माओ-त्से-तुंगच्या भूमिकेचे मुल्यमापन करा.
- (2) मेईजी कालखंडात जपानमध्ये झालेल्या विविध सुधारणांचे परिक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-336

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

ANTHROPOLOGY

General Paper 3

(G3 Maharashtra : A Cultural Region)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(1) What is Maharashtra Dharma ?

(2) Explain in brief the Industrial Development of Maharashtra.

(3) What is the women's contribution in Political Movement of Maharashtra ?

(4) What is the role of Dr. B.R. Ambedkar in Educational Reform Movement of Maharashtra.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(1) Kirtan

P.T.O.

- (2) Lavani and Tamasha
- (3) Veer Savarkar's revolutionary movement
- (4) Ek Gaon—Ek Panvatha
- (5) Peasant Movement
- (6) Konkan—A Cultural Region.

3. Answer any *three* of the following questions in **250** words each : [30]

- (1) Explain the importance of Marathwada and Vidarbha as a cultural region of Maharashtra.
- (2) Describe the geographical and environmental features of Maharashtra.
- (3) Elaborate the tribal movement under the leadership of Godavari Parulekar.
- (4) Explain the contribution of Karmaveer Bhaurao Patil and Maharshee Karve in Educational Movement of Maharashtra.
- (5) Elaborate the role of Lokmanya Tilak and G.G. Agarkar in Political and Social Movement of Maharashtra.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Explain the role of Saint Dnyaneshwar and Saint Tukaram in the cultural life of Maharashtra.
- (2) Explain the social reform movement led by Rajarshee Shahu Maharaj and Mahatma Phule.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(1) महाराष्ट्र धर्म म्हणजे काय ?

(2) महाराष्ट्रातील औद्योगिक विकासाची थोडक्यात माहिती सांगा.

(3) महाराष्ट्राच्या राजकीय चळवळीतील स्त्रियांचे योगदान सांगा.

(4) महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक सुधारणा चळवळीतील डॉ. बी.आर. आंबेडकर यांची भूमिका कोणती ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [20]

(1) किर्तन

(2) लावणी आणि तमाशा

(3) वीर सावरकरांची क्रांतीकारी चळवळ

(4) एक गाव—एक पाणवठा

(5) शेतकरी चळवळ

(6) कोंकण—एक सांस्कृतिक विभाग.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(1) महाराष्ट्रातील एक सांस्कृतिक विभाग म्हणून मराठवाडा आणि विदर्भाचे महत्व विशद करा.

- (2) महाराष्ट्रातील भौगोलिक आणि पर्यावरणीय वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (3) गोदावरी परुलेकरांच्या नेतृत्वाखालील आदिवासी चळवळीचे वर्णन करा.
- (4) कर्मवीर भाऊराव पाटील आणि महर्षि कर्वे यांचे महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.
- (5) लोकमान्य टिळक आणि जी.जी. आगरकर यांच्या महाराष्ट्राच्या राजकीय आणि सामाजिक चळवळीतील भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) संत ज्ञानेश्वर आणि संत तुकाराम यांची महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक जीवनातील भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) राजर्षि शाहू महाराज आणि महात्मा फुले यांची सामाजिक सुधारणा चळवळ विशद करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4701]-337

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

GEOGRAPHY (G-3)

(Gg-310 : Geography of Tropical Agriculture)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

(1) State the Latitudinal extent of Tropical Region.

(2) Write names of any *two* Tropical Countries in Africa Continent.

(3) Define Shifting Cultivation.

(4) State any *two* technological determinants of Agriculture.

(5) What is Irrigation ?

(6) State any *two* characteristics of Dryland Farming.

(7) State any *two* characteristics of Agro-Tourism.

(8) What is Organic Farming ?

(9) What is Food Security ?

P.T.O.

- (10) Write the full form of GIS.
- (11) What is Corporate Farming ?
- (12) What is Bio-technology ?
- (13) Write *two* demerits of use of Chemical Fertilizers.

2. Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Regional Approach
- (2) Commercial Agriculture
- (3) Poultry
- (4) Food Security.

3. Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the significance of Agriculture in Indian Economy.
- (2) Explain the characteristics and problems of Plantation Agriculture.
- (3) Explain the various methods of Irrigation.
- (4) Explain the Agricultural Improvement Programme.

4. Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Define Agriculture Geography and explain its nature and scope.
- (2) Mention the determinants of Agriculture and give an account of Physical and Economic determinants.

- (3) Explain the concept and methods of Watershed Management.
(4) Describe the problems of Tropical Agriculture.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]
- (1) उष्णकटिबंधाचा अक्षवृत्तीय विस्तार सांगा.
  - (2) आफ्रिका खंडातील कोणत्याही दोन उष्णकटिबंधीय देशांची नावे लिहा.
  - (3) स्थलंतरीत शेतीची व्याख्या लिहा.
  - (4) कृषीवर नियंत्रण टाकणारे कोणतेही दोन तांत्रिक घटक सांगा.
  - (5) जलसिंचन म्हणजे काय ?
  - (6) कोरडवाहू शेतीचे कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
  - (7) कृषी पर्यटनाचे कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
  - (8) सेंट्रिय शेती म्हणजे काय ?
  - (9) अन्नसुरक्षा म्हणजे काय ?
  - (10) जी.आय.एस. चे पूर्ण रूप लिहा.
  - (11) कार्पोरेट फार्मिंग म्हणजे काय ?
  - (12) जैवतंत्रज्ञान म्हणजे काय ?
  - (13) रासायनिक खत वापराचे दोन तोटे लिहा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) प्रादेशिक अभ्यास पद्धती
  - (2) व्यापारी शेती
  - (3) कुक्कूटपालन
  - (4) अन्नसुरक्षा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषीचे महत्व स्पष्ट करा.
  - (2) मळ्याच्या शेतीची वैशिष्ट्ये व समस्या स्पष्ट करा.
  - (3) जलसिंचनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
  - (4) शेतीसुधार योजनेची माहिती स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) कृषी भूगोलाची व्याख्या सांगून स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
  - (2) कृषीवर नियंत्रण करणारे घटक सांगून प्राकृतिक आणि आर्थिक नियंत्रक घटकांचा सविस्तर वृत्तांत द्या.
  - (3) पाणलोटक्षेत्र विकासाची संकल्पना व पद्धती स्पष्ट करा.
  - (4) उष्णकटिबंधीय शेतीच्या समस्या स्पष्ट करा.

[4701]-337

(Gg-310 : Geography of Travel and Tourism)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define tourism.
- (2) What is Heritage tourism ?
- (3) What do you mean by the relative location of the tourist place ?
- (4) Name any *two* planned cities of India.
- (5) Name any *two* geographical factors that attract the tourists.
- (6) Give any *two* characteristics of the Rail-Yatri-Bhavan.
- (7) Name any *two* pilgrimage tourist places of Maharashtra.
- (8) Give the full form of M.T.D.C.
- (9) State any *two* environmental impacts of tourism.
- (10) In which states Sardar Sarovar and Shirdi are located ?
- (11) What are the main attractions of tourist place Mahabaleshwar ?
- (12) What is regional level planning of tourism ?
- (13) State any *two* effects of tourism on coastal water.

- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Adventure tourism
  - (2) Importance of tourism
  - (3) Tourism and health
  - (4) Effects of tourism on plants and animals.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the role of railway and air transport in tourism development.
  - (2) Explain the various social factors that attract the tourists.
  - (3) Write a note on local level tourism planning.
  - (4) Explain the cultural impact of tourism.
- 4.** Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Explain the various physical factors affecting on tourism development.
  - (2) Explain the role of accommodation in tourism development.
  - (3) "Tourism is an economic activity." Explain.
  - (4) Describe Bhimashankar and Taj Mahal as a tourist place.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या व आराखडे काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

(1) पर्यटनाची व्याख्या लिहा.

(2) परंपरा पर्यटन म्हणजे काय ?

(3) पर्यटन स्थळांचे सापेक्ष स्थान म्हणजे काय ?

(4) भारतातील दोन संयोजित शहरे सांगा.

(5) पर्यटकांना आकर्षित करणारे कोणतेही दोन भौगोलिक घटक सांगा.

(6) रेल्वे यात्री भवनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.

(7) महाराष्ट्रातील दोन तीर्थस्थळांची नावे सांगा.

(8) एम.टी.डी.सी. (MTDC) चे पूर्ण रूप लिहा.

(9) पर्यटनाचे पर्यावरणावरील कोणतेही दोन परिणाम सांगा.

(10) सरदार सरोवर प्रकल्प व शिर्डी कोणत्या राज्यात आहेत ?

(11) महाबलेश्वर या पर्यटनस्थळाची प्रमुख आकर्षणे कोणती ?

(12) प्रादेशिक स्तरावरील पर्यटन नियोजन म्हणजे काय ?

(13) समुद्रकिनारपट्टीच्या पाण्यावर होणारे पर्यटनाचे दोन परिणाम सांगा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) साहसी पर्यटन
  - (2) पर्यटनाचे महत्व
  - (3) पर्यटन व आरोग्य
  - (4) पर्यटनाचे वनस्पती व प्राण्यांवरील परिणाम.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) पर्यटनातील रेल्वे व हवाई वाहतुकीची भूमिका स्पष्ट करा.
  - (2) सामाजिक घटकांचा पर्यटनावरील प्रभाव वर्णन करा.
  - (3) स्थानिक पातळीवरील पर्यटन नियोजनावर टिप लिहा.
  - (4) पर्यटनाचे सांस्कृतिक परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) पर्यटन विकासावर परिणाम करणारे प्राकृतिक घटक स्पष्ट करा.
  - (2) पर्यटन विकासातील निवासस्थानांचे महत्व स्पष्ट करा.
  - (3) “पर्यटन ही आर्थिक क्रिया आहे” स्पष्ट करा.
  - (4) पर्यटनस्थळ म्हणून भिमाशंकर व ताजमहालचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-338

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

GEOGRAPHY (S-3)

(Gg-320 : Fundamental Concepts in Geography)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

(1) Name the principle introduced by Carl Ritter.

(2) Give any *two* characteristics of a CBD.

(3) What is Possibilism ?

(4) Define Human Geography.

(5) Write the stages of demographic transition theory.

(6) Who has explained the Heartland theory ?

(7) What is Marxism ?

(8) Define the concept of State.

(9) Explain the term 'Geopolitics'.

(10) Name any *two* techniques of weather forecasting.

P.T.O.

- (11) What is Satellite town ?
- (12) Define the concept of Systematic Geography.
- (13) Give any *two* consequences of sea level changes.
- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Contribution of Ellsworth Huntington
  - (2) Frontiers and boundaries
  - (3) Sustainable development
  - (4) Determinism.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the contribution of Herodotus and Emmanuel Kant to Geography.
  - (2) Explain the theory of Industrial location of Weber.
  - (3) Explain the Davisian Cycle of erosion.
  - (4) Discuss the theory of demographic transition model.
- 4.** Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Explain the problems of the rural-urban fringe of a city.
  - (2) Give the internal and external causes of climate change.
  - (3) Define Economic Geography. Discuss the Rostow's model.
  - (4) Define the term Globalisation and discuss the merits and demerits of globalisation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) कार्ल रिटरने मांडलेले तत्त्व सांगा.
- (2) सी.बी.डी.ची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (3) संभववाद म्हणजे काय ?
- (4) मानवी भूगोलची व्याख्या लिहा.
- (5) 'लोकसंख्या संक्रमण' सिद्धांताच्या अवस्था लिहा.
- (6) हृदय स्थान/मर्मभूमी सिद्धांत कोणी मांडला ?
- (7) मार्क्सवाद म्हणजे काय ?
- (8) राज्य संकल्पनेची व्याख्या द्या.
- (9) 'भूराजनिती' चा अर्थ स्पष्ट करा.
- (10) हवामान अंदाज वर्तविण्याच्या दोन तंत्रांची नावे सांगा.
- (11) उपग्रह शहर (सॅटेलाईट) म्हणजे काय ?
- (12) सूत्रबद्ध भूगोल : संकल्पना लिहा.
- (13) सागरजल पातळीत होणाऱ्या बदलांचे दोन परिणाम सांगा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) एल्सवर्थ हंटिंग्टन यांचे भूगोलातील योगदान
  - (2) आघाडी व सीमा
  - (3) शाश्वत विकास
  - (4) निसर्गवाद.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) हेरोडोटस व इमॅन्युअल कांट यांचे भूगोलातील योगदान स्पष्ट करा.
  - (2) वेबरचा उद्योगधंद्याच्या स्थान निश्चितीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
  - (3) डेव्हिसचे अपक्षरणचक्र स्पष्ट करा.
  - (4) 'लोकसंख्या संक्रमण' सिद्धांतावर सविस्तर चर्चा करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) अर्धनागरी प्रदेशाच्या समस्या स्पष्ट करा.
  - (2) हवामान बदलाची अंतर्गत व बहिर्गत कारणे सांगा.
  - (3) आर्थिक विकास म्हणजे काय सांगून रोस्टोचा सिद्धांत सविस्तर स्पष्ट करा.
  - (4) जागतिकीकरणाची व्याख्या सांगून त्याच्या फायद्या-तोट्यांची चर्चा करा.

[4701]-338

(Gg-320 : Contemporary Issues and Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
  - (iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define the concept of contemporary issues.
- (2) State any *two* causes of landslide.
- (3) What is greenhouse effect ?
- (4) Define the term Tsunami.
- (5) Differentiate between ground fire and crown fire.
- (6) Write any *four* types of migration.
- (7) State any *two* effects of regional disparity in Vidarbha.
- (8) Give the full form of ULFA.
- (9) Give any *two* causes of AIDS Prevalence.
- (10) Mention any *two* major river disputes in the World.
- (11) Write any *four* symptoms of Swine Flu.
- (12) What is Cyclone ?
- (13) What is meant by Globalization ?

2. Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Chemical Weathering
- (2) Drought Prone regions in India
- (3) Infiltration in India
- (4) Major features of Indian Poverty.

3. Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the nature of contemporary issues in Geography.
- (2) Write the causes of marine pollution.
- (3) Describe the effects of urbanization in India.
- (4) Explain the effects of over-use of resources.

4. Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Define forest fire and explain causes and effects of forest fire.
- (2) What do you mean by Ozone depletion ? Explain the causes and effects of Ozone depletion.
- (3) Define the conflicts due to caste. Discuss the causes and effects of conflicts due to caste.
- (4) Give an account of Swine Flu in Maharashtra.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]
- (1) सद्यःकालीन घडामोडी या संकल्पनेची व्याख्या लिहा.
  - (2) भूमीपाताची कोणतेही दोन कारणे सांगा.
  - (3) हरितगृह परिणाम म्हणजे काय ?
  - (4) त्सुनामीची व्याख्या लिहा.
  - (5) पृष्ठाग्नी आणि कळसाग्नी या मधील फरक सांगा.
  - (6) स्थलांतराचे कोणतेही चार प्रकार लिहा.
  - (7) विदर्भातील प्रादेशिक असमतोलाचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.
  - (8) ऊल्फा (ULFA) चे पुर्ण रूप लिहा.
  - (9) एड्सच्या प्रसाराची कोणतेही दोन कारणे सांगा.
  - (10) जगातील कोणतेही दोन नदी जलवाद सांगा.
  - (11) स्वाईन फ्ल्युची कोणतेही चार लक्षणे लिहा.
  - (12) आवर्त म्हणजे काय ?
  - (13) जागतिकीकरण म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) रासायनीक विदारण
  - (2) भारतातील दुष्काळग्रस्त प्रदेश
  - (3) भारतातील घुसखोरी
  - (4) भारतातील दारिद्र्याची ठळक वैशिष्ट्ये.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भूगोलातील सद्यःकालीन घडामोडींचे स्वरूप स्पष्ट करा.
  - (2) सागरजल प्रदुषणाची कारणे लिहा.
  - (3) भारतातील नागरीकरणाचे परिणामांचे वर्णन करा.
  - (4) साधनसंपत्तीच्या अतिवापराचे परिणाम स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) वनआगीची व्याख्या सांगून कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
  - (2) ओझोनक्षय म्हणजे काय ? ओझोनक्षयाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
  - (3) जातीय संघर्षाची व्याख्या द्या. जातीय संघर्षाची कारणे व परिणाम यावर चर्चा करा.
  - (4) महाराष्ट्रातील स्वाईन फ्ल्यु आजाराचा वृत्तांत द्या.

Total No. of Questions—7+7+7]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-339

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

MUSIC (संगीत) (G-3)

General Paper III

(2008 PATTERN)

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबला या तीनपैकी तुमच्या अभ्यासक्रमाची प्रश्नपत्रिका सोडवा.

रागसंगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही **तीन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवा.

(iii) **सर्व** प्रश्नांना प्रत्येकी **5** या प्रमाणे समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही **एका** रागातील मध्यलय ख्यालाचे (छोटा ख्याल) स्वर लेखन करा.
2. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही **एका** रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. विलंबित एकतालाचे लेखन करा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही **दोन**) :
  - (1) शुद्ध राग, मिश्र राग
  - (2) स्वयंभू स्वर
  - (3) रागांग राग
  - (4) प्रबंध.

P.T.O.

5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :

- (1) धृपद
- (2) जनक राग
- (3) सहाय्यक नाद
- (4) छायालग राग.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) पार्व गायन
- (2) पार्व संगीत
- (3) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप.

7. चरित्र लिहा (कोणतेही एक) :

- (1) कुमार गंधर्व
- (2) पंडित जितेंद्र अभिषेकी
- (3) श्रीमती मोगुबाई कुर्डीकर.

राग संगीत स्वर वाद्य वादन (सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसीतखानी गत स्वर लिपीबद्ध करा.
2. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. त्रिताल, एकताल, रूपक यापैकी कोणताही एका तालाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल याप्रमाणे लेखन करा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
  - (1) निबद्ध गान
  - (2) अनिबद्ध गान
  - (3) जोड राग
  - (4) संधी प्रकाशित राग.
5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :
  - (1) जन्य राग
  - (2) स्वयंभू स्वर
  - (3) तिरोभाव-आविर्भाव
  - (4) सहाय्यक नाद.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप
- (2) राग संगीत आणि जनरुची
- (3) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (1) पं. भीमसेन जोशी
- (2) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- (3) उस्ताद अली अकबर खाँ.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही **तेन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवा.

(iii) **सर्व** प्रश्नांना प्रत्येकी **5** या प्रमाणे समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. विलंबित एकतालाचे लेखन करा.

2. रूपक तालाचे लेखन करा.

3. विलंबित त्रितालाचे लेखन करा.

4. टीपा लिहा (कोणत्याही **दोन**) :

(1) चक्रदार

(2) झपताल कायदा लिहा

(3) धिर धिर शब्दयुक्त रेला.

5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही **दोन**) :

(1) एकताल कायदा

(2) त्रिताल चक्रदार

(3) अजराडा घराणे (बाज).

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) अवनद्ध वाद्यांचा इतिहास
- (2) घन वाद्ये व अवनद्ध वाद्ये यातील परस्पर संबंध
- (3) पाश्चात्य ताल वाद्यांची संक्षिप्त माहिती.

7. सविस्तर लिहा (कोणताही एक) :

- (1) तबला व पखावज वाद्यांची तुलना
- (2) तबल्याचे चर्म वाद्यातील महत्व
- (3) तबल्याचे एकल वादनातील रस सौंदर्य यावर तुमचे विचार मांडा.

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-340

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MUSIC (संगीत) (S-3)

Special Paper III

(2008 PATTERN)

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबला यांपैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

रागसंगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. मियां मल्हार, पूरिया कल्याण, अहिर भैरव यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा. [5]
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालजोडीचे साम्य-भेद लिहा : [5]
  - (1) जत-तिलवाडा
  - (2) रूपक-तीव्रा (तेवरा)
  - (3) पंजाबी-त्रिताल.

P.T.O.

4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) दाक्षिणात्य संगीत पद्धतीतील 4 गीतप्रकार
  - (2) वैदिक काळातील वाद्ये
  - (3) नाट्यशास्त्र
  - (4) संधिप्रकारा राग.
5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) जातीगायन
  - (2) प्रबंध
  - (3) वैदिक संगीत.
6. पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा : [5]
- (1) पं. कुमार गंधर्व
  - (2) पं. मल्लिकार्जुन मन्सूर
  - (3) लता मंगेशकर
  - (4) किशोरी अमोणकर
  - (5) पं. पन्नालाल घोष.
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा : [5]
- (1) उत्तर हिंदुस्थानी आणि दाक्षिणात्य संगीत पद्धती
  - (2) प्राचीन संगीतज्ञ
  - (3) कंठसंस्कार.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील बिलंबित बंदिश/मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. दरबारी कानडा, मिया की तोडी, गावती यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा. [5]
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, दुप्पटीत व चौपटीत लिहा : [5]
  - (1) अद्धाधुमाळी
  - (2) एकताल.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
  - (1) हार्मनी
  - (2) मेलडी
  - (3) आधुनिक आलाप पद्धती
  - (4) गिटकिडी, क्रिन्तन (कृन्तन).

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) प्रबंध
  - (2) वैदिक काळातील वाद्ये
  - (3) आलाप, जोड, झाला, जमजमा.
6. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा. [5]
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा : [5]
- (1) प्राचीन संगीततज्ञ
  - (2) वैदिक संगीत
  - (3) उत्तर हिंदुस्थानी व दक्षिण हिंदुस्थानी संगीत पद्धती.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही **तीन** असे एकूण **चार** प्रश्न सोडवा.

1. पंचमसवारी किंवा मत्त यांपैकी कोणत्याही **एका** तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत व दुप्पटीत लिहा. [5]
2. 16 मात्रांच्या कोणत्याही **दोन** तालांची साम्य-भेदासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून दोन्ही तालांचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]
3. टिपा लिहा (कोणत्याही **दोन**) : [5]
  - (1) बेदम तिहाई
  - (2) पेशकार
  - (3) तिपल्ली
  - (4) चक्रदार.
4. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा : [5]
  - (1) पं. सामता प्रसाद
  - (2) पं. कंठे महाराज
  - (3) पं. किशन महाराज.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :

[5]

(1) पंजाब बाजाची वादन शैली

(2) तबला साथसंगतीचे तंत्र

(3) 'कायदा'ची व्याख्या लिहून कोणत्याही बाजातील एक कायदा लिहा.

Total No. of Questions—7+7+6]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
-------------	--

[4701]-341

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MUSIC (संगीत) (S-4)

Special Paper IV

(2008 PATTERN)

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार, तबला यांपैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

रागसंगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

- 1. या वर्षाच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील बिलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [5]**
- 2. नंद, पुरिया, मारूबिहाग यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा. [5]**
- 3. 14 मात्रांच्या कोणत्याही 2 तालांची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून दोन्ही तालांचा ठेका एकपटीत लिहा. [5]**

P.T.O.

4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) संगीतकलेचे व्यावसायिकरण
  - (2) ध्वनीमुद्रण
  - (3) पार्श्वसंगीत.
5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) संगीत कला प्रसारासाठी स्पर्धांचे महत्व
  - (2) पार्श्वसंगीत
  - (3) संगीत आणि रस
  - (4) संगीत आणि अन्य ललित कला.
6. पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा : [5]
- (1) हिराबाई बडोदेकर
  - (2) सुधीर फडके
  - (3) पं. हरिप्रसाद चौरसिया
  - (4) आशा भोसले
  - (5) पं. शिवकुमार शर्मा.
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा : [5]
- (1) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धती व आधुनिक संगीत शिक्षण पद्धती
  - (2) संगीत कलाप्रसार आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
  - (3) संगीत मैफिल सादरीकरणाचे तंत्र.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील बिलंबित बंदिश/मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. मधुवंती, अहिर-भैरव, ललित, यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा. [5]
3. 14 मात्रांच्या कोणत्याही दोन तालांची तुलना करा व दोन्ही तालांचा ठेका एकपटीत लिहा : [5]
  - (1) झपताल
  - (2) रूपक.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
  - (1) संगीताचे रसास्वादन
  - (2) ध्वनीमुद्रण
  - (3) संगीतात दूर शिक्षण पद्धतीस वाव.

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
- (1) संगीत कलेत सिंथेसायझर इ. आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणांचा प्रभाव
  - (2) संगीत कलेतील संशोधनाचे स्वरूप
  - (3) संगीत संमेलन महोत्सव.
6. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा. [5]
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा : [5]
- (1) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धती व आधुनिक स्वरूप व समस्या
  - (2) संगीतात सतारवादन मैफिलीचे सादरीकरण.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रथम प्रश्न अनिवार्य अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. तीनतालात रेला व रौ यांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण लिहा. [5]
2. झपताल, एकताल यांपैकी कोणत्याही एक तालाची माहिती लिहून त्या तालांची एकपट, आड-कुआड लय लिहा. [5]
3. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [5]
  - (1) बिआड लय
  - (2) परन
  - (3) कायदा
  - (4) रौ
  - (5) गत.
4. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा. [5]
5. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा : [5]
  - (1) विविध बाज या दृष्टीकोनातून तबलावादनाची भारतीय संगीतातील सद्यस्थिती
  - (2) तबला वादनातील अलंकारांचे सोदाहरण वर्णन करा.
6. उत्तर हिंदुस्थानी व कर्नाटक तालपद्धती सविस्तर लिहा. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-342

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper III

(Outline of Religion and Philosophy)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (i) Brahmana Texts
- (ii) Bhagvadgita
- (iii) Concept—Jina
- (iv) Ajivakas.

2. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Discuss the philosophy of the Rigveda.
- (ii) Describe the period and composition of Ramayana.
- (iii) Explain the Syadavada in Jainism.
- (iv) State the impact of Buddhism on Indian Culture.
- (v) Explain the nature of Buddhist Samgha.
- (vi) Name the heterodox thinkers.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (i) State the main philosophy of the Aranyakas.
- (ii) Describe the composition of Mahabharata.
- (iii) Take a review of the philosophy of Charvaka with reference to rebirth.
- (iv) State the life of Bhagwan Buddha.
- (v) Write the contribution of Ancient Heterodox thinking to Indian Culture.

4. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]

- (i) Discuss the composition of the Atharvaveda and take a review of gods mentioned in it.
- (ii) Describe the causes for the rise and growth of Jainism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

- (i) ब्राह्मण ग्रंथ
- (ii) भगवद्गीता
- (iii) जीन—ही संकल्पना
- (iv) आजीवक.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) ऋग्वेदातील तत्त्वज्ञानाची चर्चा करा.
  - (ii) रामायणाचा काळ आणि रचना वर्णन करा.
  - (iii) जैन धर्मातील 'स्यादवाद' स्पष्ट करा.
  - (iv) भारतीय संस्कृतीवरील बौद्ध धर्माचा प्रभाव सांगा.
  - (v) बौद्ध संघाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
  - (vi) अवैदिक विचारवंतांची नावे द्या.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]
- (i) आरण्यकातील प्रमुख तत्त्वज्ञान सांगा.
  - (ii) महाभारताची रचना वर्णन करा.
  - (iii) पुनर्जन्माच्या संदर्भात चार्वाकाच्या तत्त्वज्ञानाचा आढावा घ्या.
  - (iv) भगवान बुद्धांचे जीवन चरित्र सांगा.
  - (v) 'प्राचीन अवैदिक विचारांचे भारतीय संस्कृतीला योगदान' लिहा.
4. खालील प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) अथर्ववेदाच्या रचनेची चर्चा करा आणि त्यात वर्णन केलेल्या देवतांचा आढावा घ्या.
  - (ii) जैन धर्माच्या उदय आणि विकासाच्या कारणांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-343

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-3 : Local Self-Government in India)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the challenges in Local Self-Government.

(ii) Write the functions of Sarpanch.

(iii) State the problems of Metropolitan Cities.

(iv) Write the structure and functions of Cantonment Boards.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the role of social change in Panchayat Raj.

P.T.O.

- (ii) 74th constitutional amendment.
- (iii) State the functions of Gram Sevak.
- (iv) District Collector.
- (v) State the importance of Local Government.
- (vi) Explain the power of Panchayat Samiti Sabhapati.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the nature and scope of Local Government.
- (ii) State the functions of Divisional Commissioner.
- (iii) Explain the causes of Urbanisation.
- (iv) State the power of Chief Executive Officer.
- (v) State the composition, powers and functions of Gram Panchayat.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the meaning and changing features of Local Government.
- (ii) Discuss the power and functions of Municipal Corporation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) स्थानिक स्वशासनातील आव्हाने स्पष्ट करा.
(ii) सरपंचाची कार्ये लिहा.
(iii) मोठ्या शहराच्या समस्या सांगा.
(iv) छावणी क्षेत्राची रचना आणि कामे लिहा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) पंचायत राज्यातील सामाजिक बदलाची भूमिका सांगा.
(ii) 74वी संविधान दुरुस्ती.
(iii) ग्रामसेवकाची कामे सांगा.
(iv) जिल्हाधिकारी.
(v) स्थानिक स्वशासनाचे महत्व सांगा.
(vi) पंचायत समिती सभापतीचे अधिकार स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) स्थानिक स्वशासनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) विभागीय आयुक्ताची कामे सांगा.

(iii) शहरीकरणाची कारणे स्पष्ट करा.

(iv) मुख्यकार्यकारी अधिकाऱ्याचे अधिकार सांगा.

(v) ग्रामपंचायतीची रचना, अधिकार आणि कार्ये सांगा.

4. खालीलपैकी प्रश्नांची कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) स्थानिक स्वशासनाचा अर्थ आणि बदलती वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(ii) महानगरपालिकेचे अधिकार आणि कार्याची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-344

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper III

(Development Administration)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) What is Social Welfare ?

(ii) State the meaning of Voluntary Organization.

(iii) State the nature of International Agencies.

(iv) State the scope of Development Administration.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the machinery of Central Planning.

P.T.O.

- (ii) The concept of Community Development.
- (iii) The nature of Pressure Groups.
- (iv) State the policies of Land Reforms.
- (v) The meaning of Bureaucracy.
- (vi) Public-Private Partnership in Development Administration.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the role of International Agencies in Development Administration.
- (ii) Explain the role of Bureaucracy in Development Administration.
- (iii) State the features of Development Administration.
- (iv) Discuss the Development Policies in Co-operation.
- (v) Explain the role and functions of Non-Governmental Agencies.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Discuss the effects of Globalization in Development Administration.
- (ii) Explain the machinery of Development Planning in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) समाज कल्याण म्हणजे काय ?

(ii) स्वयंसेवी संघटनेचा अर्थ सांगा.

(iii) आंतरराष्ट्रीय अभिकरणाचे स्वरूप सांगा.

(iv) विकास प्रशासनाची व्याप्ती सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) केंद्रीय नियोजनाची यंत्रणा सांगा.

(ii) सामुदायिक विकासाची संकल्पना.

(iii) दबाव गटांचे स्वरूप.

(iv) जमीन सुधारणेचे धोरण सांगा.

(v) नोकरशाहीचा अर्थ.

(vi) विकास प्रशासनात सार्वजनिक खाजगी भागीदारी.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]

(i) विकास प्रशासनात आंतरराष्ट्रीय अभिकरणांची भूमिका स्पष्ट करा.

(ii) विकास प्रशासनात नोकरशाहीची भूमिका स्पष्ट करा.

(iii) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

(iv) सहकार क्षेत्राच्या विकास धोरणावर चर्चा करा.

(v) बिगर शासकीय अभिकरणांची भूमिका आणि कार्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

(i) विकास प्रशासनावरील जागतिकीकरणाच्या परिणामांची चर्चा करा.

(ii) भारतातील विकासाचे नियोजन करणारी यंत्रणा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-345

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PUBLIC ADMINISTRATION

(S-4 : Comparative Public Administration)

(India, U.K. and U.S.A.)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the meaning of Comparative Public Administration.

(ii) Explain the modern approach of Comparative Public Administration.

(iii) What is Administrative Law ?

(iv) Explain the Integrity in Administration.

P.T.O.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Structural-Functional Approach.
  - (ii) Right to Strike.
  - (iii) Integrity in Administration.
  - (iv) Functions of Administrative Tribunals.
  - (v) Rigg's Theory of Prismatic Society.
  - (vi) Public Service Commissions in India.
3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]
- (i) State the meaning and objectives of Training.
  - (ii) Explain the methods of Recruitment in U.S.A.
  - (iii) Explain the scope of Administrative Law.
  - (iv) State the traditional approach to the study of Comparative Public Administration.
  - (v) Discuss the employer-employee relations.
4. Answer any *one* question in **500** words each : [20]
- (i) Discuss the problems and eradication of corruption in India.
  - (ii) Explain the types of training in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) तुलनात्मक-लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगा.
(ii) तुलनात्मक लोकप्रशासनाचा आधुनिक दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
(iii) प्रशासकीय कायदा म्हणजे काय ?
(iv) प्रशासनातील एकात्मता स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) रचनात्मक-कार्यवादी दृष्टिकोण.
(ii) संपाचा अधिकार;
(iii) प्रशासनातील एकात्मता.
(iv) प्रशासकीय न्यायाधिकरणाची कार्ये.
(v) रिगजचा समपार्श्विक सिद्धांत.
(vi) भारतातील लोकसेवा आयोग.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) प्रशिक्षणाचा अर्थ आणि हेतू सांगा.
- (ii) अमेरिकेतील भरतीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- (iii) प्रशासकीय कायद्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (iv) तुलनात्मक लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा पारंपारिक दृष्टिकोण सांगा.
- (v) मालक-सेवक संबंधाची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) भारतातील भ्रष्टाचाराची समस्या आणि उपाययोजनांची चर्चा करा.
- (ii) भारतातील प्रशिक्षणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-346

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PSYCHOLOGY

General Paper III

[Industrial and Organizational (I/O) Psychology]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) What is work motivation ?

(ii) Explain the 'person-machine relationship'.

(iii) Comment on I/O psychology now.

(iv) Explain the graphic rating scale.

P.T.O.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Walk-in-interview.
- (ii) Difference between training and development.
- (iii) Seniority.
- (iv) Importance of job attitude in job satisfaction.
- (v) Democratic leadership.
- (vi) Principles in 'work space design'.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Write information about biodata items.
- (ii) State the different objectives of training.
- (iii) Explain any *two* measurements of job satisfaction.
- (iv) Discuss 'theory X and theory Y' approach to leadership.
- (v) State the scope of Engineering Psychology.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (i) Explain the meaning, subject matter and different functions of I/O psychology.
- (ii) Discuss cognitive theories of work motivation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) कार्य प्रेरणा म्हणजे काय ?

(ii) 'व्यक्ती-यंत्र संबंध' स्पष्ट करा.

(iii) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राचा वर्तमान सांगा.

(iv) आलेख दर्जा पद्धती स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) आयत्या वेळची मुलाखत.

(ii) प्रशिक्षण आणि विकास यांतील भेद.

(iii) सेवाजेष्ठता.

(iv) कार्यसमाधानामध्ये कार्य अभिवृत्तीचे महत्व.

(v) लोकशाही नेतृत्व.

(vi) 'कार्य अवकाश आराखड्यातील' तत्वे.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) जीवनविषयक सूचीची माहिती द्या.
- (ii) प्रशिक्षणाची विविध उद्दीष्टे सांगा.
- (iii) कार्यसमाधानाच्या कोणत्याही दोन मापनपद्धती विशद करा.
- (iv) नेतृत्वविषयक 'सिद्धांत क्ष आणि सिद्धांत य' दृष्टिकोनाची चर्चा करा.
- (v) अभियांत्रिकी मानसशास्त्राची व्याप्ती सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राचा अर्थ, अभ्यासविषय आणि विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) कार्यप्रेरणेच्या बोधनिक सिद्धांताची चर्चा करा.

[4701]-346

(Applied Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain 'rational emotive and behavior therapy' (REBT).

(ii) What are the factors that affect performance of sports person ?

(iii) State the different techniques in disaster management.

(iv) What is identity crisis ? Explain.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Contribution of Psychology in rural development.

(ii) Issues of economically challenged students.

(iii) Role of psychologists in forensic psychology.

- (iv) Urban slums.
- (v) Cyber crimes.
- (vi) Role of psychologists in rehabilitation.

3. Answer the following questions in **200** to **250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain the nature and scope of positive psychology.
- (ii) State the different fields of I/O psychology.
- (iii) State the different superstitions and explain the use of psychology in dealing with them.
- (iv) What psychological tests are used in selection in the defense services ? Explain in short how to adjust to military life ?
- (v) Explain the meaning and types of violence.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (i) 'How marital problems become crucial in modern era' ? Discuss.
What will be the solutions to reduce such problems ?
- (ii) Discuss the effective teaching-learning methodologies in detail.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) तर्कसंगत भावनिक आणि वर्तन उपचार पद्धती (REBT) स्पष्ट करा.

(ii) खेळाडूंच्या कार्यावर परीणाम करणारे घटक कोणते ?

(iii) आपत्ती व्यवस्थापनातील विविध तंत्रे सांगा.

(iv) 'अस्तित्व संघर्ष' म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) ग्रामीण विकासातील मानसशास्त्राचे योगदान.

(ii) आर्थिकदृष्ट्या मागासलेल्या विद्यार्थ्यांपुढील प्रश्न.

(iii) न्यायवैद्यक मानसशास्त्रातील मानसशास्त्रज्ञांची भूमिका.

(iv) नागरी झोपडपट्टी.

(v) 'सायबर' गुन्हे.

(vi) पुनर्वसनातील मानसशास्त्रज्ञांची भूमिका.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) सकारात्मक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) औद्योगिक व संघटनात्मक मानसशास्त्राची विविध क्षेत्रे सांगा.
- (iii) विविध अंधश्रद्धा सांगा आणि त्यावरील उपाययोजनेत मानसशास्त्राचा उपयोग स्पष्ट करा.
- (iv) सैनिकी सेवांमध्ये निवड करण्याकरता कोणत्या मानसशास्त्रीय चाचण्या वापरल्या जातात ? सैनिकी जीवनाशी समायोजन कसे साधावे ते थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (v) हिंसाचाराचा अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) 'आधुनिक युगात वैवाहिक समस्या किती महत्त्वपूर्ण बनल्या आहेत' चर्चा करा. या समस्या कमी करण्यासाठी उपाय योजना काय असू शकेल ?
- (ii) परिणामकारक अध्ययन-अध्यापन पद्धतींची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-347

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PSYCHOLOGY

Special Paper III

(Experimental Psychology and Scientific Research)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the uses of insight for thinking process.

(ii) What are the characteristics of psychological test ?

(iii) Write the criteria of Hypothesis.

(iv) Define the concepts universe, sample and sampling.

P.T.O.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Point of subjective equality (PSE).
  - (ii) Cognitive map.
  - (iii) Operational definition of variable.
  - (iv) Probability.
  - (v) Quota sampling.
  - (vi) Case study.
3. Answer the following questions in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]
- (i) Explain that how the differential threshold (D.L.) measured by the method of constant stimuli.
  - (ii) Discuss the various theories of Thinking.
  - (iii) Describe the social and ethical issues in psychological testing.
  - (iv) Illustrate the various types of variables.
  - (v) Discuss the various methods of observation.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) Define attention. Discuss the determinants of attention.
  - (ii) What is scientific research ? Illustrate the types of scientific research.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) विचार-प्रक्रियेसाठी मर्मदृष्टीचे उपयोग सांगा.
(ii) मानसशास्त्रीय चाचणीची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत ?
(iii) अभ्युपगमाचे निकष लिहा.
(iv) विश्व, नमुना आणि नमुना चयन या संकल्पनांची व्याख्या द्या.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) व्यक्तिनिष्ठ समानता बिंदू (PSE).
(ii) बोधनिक आलेख.
(iii) परिवर्त्याची संक्रियात्मक व्याख्या.
(iv) संभाव्यता.
(v) नियतांश नमुना चयन.
(vi) व्यक्ती-वृत्तांत.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) स्थिर उद्दीपक पद्धतीच्या सहाय्याने भेदनिक सीमामूल्याचे मापन कसे केले जाते ते स्पष्ट करा.

(ii) विचार प्रक्रियेच्या विविध उपपत्तींची चर्चा करा.

(iii) मानसशास्त्रीय चाचणीतील सामाजिक व नैतिक मूल्यांचे वर्णन करा.

(iv) परिवर्त्याचे विविध प्रकार सोदाहरणासह सांगा.

(v) निरीक्षणाच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) अवधानाची व्याख्या द्या. अवधानाच्या नियामकांची चर्चा करा.

(ii) शास्त्रीय संशोधन म्हणजे काय ? शास्त्रीय संशोधनाचे प्रकार सोदाहरण सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[4701]-348

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

YOGA (Yogvidya)

(G-3 : Vyavharikyoga)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* of the following in **50** words : [5]

(i) In Yogabhyasa which kriya is used to purify the digestive system ?

(ii) Explain the *two* Mudras in Yoga science.

2. Write short notes on (any *two*) : [10]

(i) Kumbhak

(ii) Personal-efficiency

(iii) Hatha Pradipika

(iv) Danddhoti.

P.T.O.

3. Answer any *two* of the following questions in **200 to 250** words each : [15]

- (i) State the importance of Yoga science in health development.
- (ii) Discuss the uses of Yoga in family problem solving.
- (iii) Explain the role of Yoga as a preventive measure of diseases.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

- (i) State the role of Yoga science in play.
- (ii) State the types and benefits of Pranayama according to Swami Swatmaram.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]

- (i) योगाभ्यासामध्ये पाचन संस्थेच्या शुद्धिसाठी कोणत्या क्रियांचा अभ्यास केला जातो ?
- (ii) योगशास्त्रातील दोन मुद्रांची माहिती द्या.

2. थोडक्यात टीपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

- (i) कुम्भक.
- (ii) व्यक्तिगत कार्यक्षमता.
- (iii) हठप्रदीपिका.
- (iv) दण्डधोती.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तर द्या : [15]

- (i) आरोग्य संवर्धनासाठी योगशास्त्राचे महत्व थोडक्यात सांगा.
- (ii) कौटुंबिक समस्या सोडविण्यासाठी योगाचा उपयोग चर्चा करा.
- (iii) रोगप्रतिबंधक उपाय म्हणून योगाची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]

- (i) खेळामध्ये योगशास्त्राची भूमिका सांगा.
- (ii) स्वामी स्वात्मारामकृत प्राणायामाचे प्रकार व फायदे सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-349

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper III

(World Culture)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Write in brief about 'Confucius'.

(ii) State about the 'Roman Law'.

(iii) Who was Zoroaster ?

(iv) State in brief about 'Vasco-da-Gama'.

P.T.O.

- 2.** Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Assyrian Civilization.
  - (ii) Philosophy of Greeks.
  - (iii) Inca civilization.
  - (iv) Philosophy of Arabs.
  - (v) Reformation Movement.
  - (vi) Contribution of Rene Descartes.
- 3.** Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*) : [30]
- (i) Explain the religious ideas of the Paleolithic Age.
  - (ii) Discuss the art and architecture of Persian Civilization.
  - (iii) Take a review of the Latin American Civilizations.
  - (iv) State the salient features of Christianity.
  - (v) Take a review of the 'early scientific discoveries'.
- 4.** Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) Discuss the salient features of the Harappan Civilization.
  - (ii) Take a review of the religion and philosophy of Buddhism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) कन्फ्यूशियस विषयी थोडक्यात लिहा.

(ii) रोमन कायदा या विषयी सांगा.

(iii) झरत्रुष्ट कोण होते ?

(iv) वास्को-द-गामा या विषयी थोडक्यात सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) अॅसिरियन संस्कृती.

(ii) ग्रीक तत्त्वज्ञान.

(iii) इन्का संस्कृती.

(iv) अरबांचे तत्त्वज्ञान.

(v) धर्मसुधारणा चळवळ.

(vi) रेनेदेकार्तचे योगदान.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणत्याही तीन) : [30]

- (i) पुराणयुगीन धार्मिक कल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) परिश्रयन संस्कृती (इराण) कला व स्थापत्य याची चर्चा करा.
- (iii) लॅटिन अमेरिकेतील संस्कृतींचा आढावा घ्या.
- (iv) ख्रिश्चन धर्माची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- (v) सुरुवातीच्या काळातील शास्त्रीय शोधांचा आढावा घ्या.

4. खालील प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) हडप्पा संस्कृतीच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (ii) बौद्ध धर्म व तत्त्वज्ञान याचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-350

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

HOME ECONOMICS

(G-3 : Dynamics and Challenges of Indian Society)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following concepts in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Social change process.

(ii) Women education.

(iii) Divorce.

(iv) Adoption system.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Inter-marriage system.

P.T.O.

- (ii) Causes of social conformity.
- (iii) Causes of social deviation.
- (iv) Characteristics of social value conflict.
- (v) Marriage and sex.
- (vi) Effects at divorce.

3. Answer the following questions in **200** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the factors influencing on social change.
- (ii) Explain the characteristics of modern society.
- (iii) Explain the causes and effects of dowry system.
- (iv) Explain the functions of family.
- (v) Explain the causes and effects of social value conflict.

4. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]

- (i) Explain the characteristics of Traditional Society.
- (ii) “The status of women is changing in Indian Society.”
Explain.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील संकल्पनांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रिया.

(ii) स्त्रिशिक्षण.

(iii) घटस्फोट.

(iv) दत्तक पद्धती.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) आंतरविवाह पद्धती.

(ii) सामाजिक अनुचलनाची कारणे.

(iii) सामाजिक विचलनाची कारणे.

(iv) सामाजिक मूल्य संघर्षाची वैशिष्ट्ये.

(v) विवाह आणि लैंगिकता.

(vi) घटस्फोटाचे परिणाम.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) सामाजिक परिवर्तनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

- (ii) आधुनिक समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iii) हुंडापद्धतीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (iv) कुटूंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (v) सामाजिक मूल्य संघर्षाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) परंपरागत समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) 'भारतीय समाजात स्त्रियांचा दर्जा बदलत आहे.' स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—8+4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-351

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. G-3 (A) : International Security

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) What is National Security ?

(ii) State the concept of Detente.

(iii) What is Diplomacy ?

(iv) What is Pollution ?

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) New cold war.

P.T.O.

- (ii) Prevention of war.
- (iii) Effects of Terrorism.
- (iv) Concept of Non-alignment.
- (v) Nature of Arms Control.
- (vi) Effects of Ethnic Conflicts.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Describe the origin and development of Cold war.
- (ii) State the concept of Diplomacy and explain the functions of Diplomats.
- (iii) What is Non-alignment ? Explain the role of Non-alignments state in maintaining International Security.
- (iv) Discuss America-China relations in Detente period.
- (v) Describe the present New World Order.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (i) Explain the environmental problems of Natural Resources.
- (ii) Explain the causes of Second World War.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) राष्ट्रीय सुरक्षा म्हणजे काय ?
(ii) तणावशैथिल्याची संकल्पना सांगा.
(iii) राजनय म्हणजे काय ?
(iv) प्रदुषण म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) नवीन शीत युद्ध.
(ii) युद्ध थांबविण्याचे उपाय.
(iii) दहशतवादाचे परिणाम.
(iv) अलिप्ततेची संकल्पना.
(v) शस्त्र नियंत्रणाचे स्वरूप.
(vi) वांशिक संघर्षाचे परिणाम.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) शीत युद्धाचा उगम आणि विकास विशद करा.
- (ii) राजनयाची संकल्पना सांगा आणि राजनीतिज्ञाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iii) अलिप्तता म्हणजे काय ? आंतरराष्ट्रीय सुरक्षा टिकविण्यात अलिप्त राष्ट्रांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) तणावशैथिल्य काळातील अमेरिका-चीन संबंधाची चर्चा करा.
- (v) नवीन जागतिक व्यवस्थेची सद्यस्थिती विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

- (i) नैसर्गिक साधनांची पर्यावरणीय समस्या स्पष्ट करा.
- (ii) दुसऱ्या जागतिक युद्धाची कारणे स्पष्ट करा.

D.S. G-3 (B) : Military Geography

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the characteristics of Jungle Warfare.

(ii) State the geostrategic importance of Andaman and Nicobar.

(iii) Explain the scope of Military Geography.

(iv) State the meaning of Grand Strategy.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Importance of National Power.

(ii) Problems of Desert Warfare.

(iii) Importance of Military Geography.

(iv) Natural Gas.

(v) Strategic importance of Afghanistan.

(vi) Strategy.

3. Answer in 200 to 250 words each (any three) : [30]

- (i) State the scope and uses of Geostrategy.
- (ii) Explain the impact of Geography on Air Warfare.
- (iii) State the principles of Logistics.
- (iv) Explain the meaning and concept of Tactics.
- (v) State in brief the oil crisis in West Asia.

4. Answer any one in 500 words : [20]

- (i) Describe the characteristics and logistics problems in plain warfare.
- (ii) State in detail the factors of National Power.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) जंगल युद्धधारणेची वैशिष्टे स्पष्ट करा.

(ii) अंदमान आणि निकोबारचे भूसामरिक महत्व सांगा.

(iii) लष्करी भूगोलची व्याप्ती स्पष्ट करा.

(iv) विशाल युद्धनीतिचा अर्थ सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

(i) राष्ट्रीय सत्तेचे महत्व.

(ii) वालुकामय युद्धधारणेच्या समस्या.

(iii) लष्करी भूगोलचे महत्व.

(iv) नैसर्गिक गॅस.

(v) अफगाणिस्तानचे सामरिक महत्व.

(vi) युद्धनीति.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) :

[30]

(i) भूयुद्धनीतीची व्याप्ती आणि उपयोग सांगा.

(ii) हवाई युद्धपद्धतीवर भूगोलचा पडणारा प्रभाव स्पष्ट करा.

(iii) पुरवठाव्यवस्थेची तत्वे सांगा.

(iv) डावपेचाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.

(v) पश्चिम आशियातील तेल संघर्ष थोडक्यात सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

(i) मैदानी युद्धधारणेची वैशिष्ट्ये आणि पुरवठ्याच्या समस्या विशद करा.

(ii) राष्ट्रीय सत्तेचे घटक सविस्तर सांगा.

D.S. G-3 (C) : Geopolitics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) What is Landlocked state ?

(ii) Explain the concept of Exclusive Economic Zone.

(iii) Describe the types of Natural Boundaries.

(iv) State the importance of Geopolitics.

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) Mackinder.

(ii) Unified field theory.

(iii) Importance of Political Geography.

(iv) Concept of Frontiers.

(v) State.

(vi) Objectives of Geopolitics.

3. Answer in 200 to 250 words each (any three) : [30]

(i) Explain the problems of Buffer State.

(ii) "Political Geography is a dynamic science." Explain.

(iii) Explain the functions of Territorial Water.

(iv) State the nature and scope of Geopolitics.

(v) Explain the basic elements of Nation.

4. Answer any one in 500 words : [20]

(i) Explain the geographical factors affecting war.

(ii) Describe the Sea power theory of Admiral A. T. Mahan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) भुवेष्टित राष्ट्र म्हणजे काय ?

- (ii) आर्थिक निर्बद्ध क्षेत्राची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) नैसर्गिक सीमाचे प्रकार विशद करा.
- (iv) भूराजनीतीचे महत्व सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) मॅकिंडर.
- (ii) एकरूप क्षेत्र सिद्धांत.
- (iii) राजकीय भूगोलाचे महत्व.
- (iv) सीमा प्रदेशाची संकल्पना.
- (v) राज्य.
- (vi) भूराजनीतीची उद्दीष्टे.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) आघातशोषक राष्ट्रांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- (ii) "राजकीय भूगोल एक गतिमान शास्त्र आहे." स्पष्ट करा.
- (iii) प्रादेशिक जलशयाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iv) भूराजनीतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.
- (v) राष्ट्रांचे मुलभूत घटक स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) युद्धावर परिणाम करणारे भौगोलिक घटक स्पष्ट करा.

(ii) अँडमिरल ए. टी. महान यांचा सागरी सत्ता सिद्धांत विशद करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[4701]-352

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. S-3 (A) : Maratha Military System (1630-1818 A.D.)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) Describe the geographical background of Maharashtra before Shivaji.

(ii) State the role of Dadoji Kondadev in making of Shivaji.

(iii) Why did Shivaji adopt Guerrilla tactics ?

(iv) State the strategic importance of Jawali.

P.T.O.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Rajaram

(ii) Jijabai

(iii) Kanhoji Angre

(iv) Strategic importance of forts

(v) Treaty of Purandar

(vi) Nanasahab Peshave.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

(i) State the causes of Shivaji victory against Shahistekhan.

(ii) Explain the causes of downfall of Maratha Power.

(iii) Explain the causes of First Anglo-Maratha War.

(iv) Explain the geographical and religious situation in Maharashtra before the birth of Shivaji.

(v) State the objectives of Karnataka Campaign.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

(i) Describe the Maratha Military Organisation under the Shivaji.

(ii) Evaluate the military leadership of Sambhaji.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

(i) शिवपूर्वकालीन महाराष्ट्राच्या भौगोलिक पार्श्वभूमीचे वर्णन करा.

(ii) शिवाजी महाराजांच्या जडणघडणीत दादोजी कोंडदेव यांची भूमिका सांगा.

(iii) शिवाजी महाराजांनी गनिमी डावपेचा वापर का केला ?

(iv) जावळीचे सामरिक महत्व सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) राजाराम

(ii) जिजाबाई

(iii) कान्होजी आंग्रे

(iv) किल्ल्यांचे सामरिक महत्व

(v) पुरंदरचा तह

(vi) नानासाहेब पेशवे.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) शिवाजी महाराजांच्या शाहिस्तेखान विरुद्धच्या विजयाची कारणे सांगा.
- (ii) मराठी सत्तेच्या पतनाची कारणे सांगा.
- (iii) इंग्रज-मराठा पहिल्या युद्धाची कारणे सांगा.
- (iv) शिवाजी महाराजांच्या जन्मापूर्वीच्या महाराष्ट्रातील भौगोलिक व धार्मिक परिस्थितीचे वर्णन करा.
- (v) कर्नाटक मोहिमेची उद्दिष्टे सांगा.

4. खालील प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) शिवाजी महाराजांच्या नियंत्रणाखालील मराठ्यांच्या लष्करी संघटनेचे वर्णन करा.
- (ii) संभाजीच्या लष्करी नेतृत्वाचे मूल्यमापन करा.

[4701]-352

D.S. (S-3) (B) : Disaster Management

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) Explain the Yokohama strategy.

(ii) State the concept of disaster.

(iii) Explain the relief work of disaster.

(iv) State the elements of disaster management.

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) Traditional war

(ii) Strikes

(iii) Thermal pollution

(iv) Earthquake

(v) Role of volunteers in disaster

(vi) Process of Resettlement of disaster.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (i) State Nuclear war and disaster.
- (ii) Discuss 'Population burden'.
- (iii) Explain the effects of Storm.
- (iv) What are the significance of study of disaster management ?
- (v) State the possible solutions in disaster.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (i) Explain the psychological and social consequences of disaster.
- (ii) Write an essay on, "Global Warming".

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
  - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) योकोहामाचे स्त्रातजी स्पष्ट करा.

- (ii) आपत्तीची संकल्पना सांगा.
- (iii) आपत्तीतील मदत कार्य स्पष्ट करा.
- (iv) आपत्ती व्यवस्थापनाचे घटक सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) पारंपारिक युद्ध
- (ii) संप
- (iii) थर्मल प्रदुषण
- (iv) भूकंप
- (v) आपत्तीतील कार्यकर्त्यांची भूमिका
- (vi) आपत्तीतील पुनर्वसनाची प्रक्रिया.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) अण्वस्त्र युद्ध आणि आपत्ती बदल माहिती सांगा.
- (ii) 'लोकसंख्या वाढ' चर्चा करा.
- (iii) वादळाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- (iv) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या अभ्यासाचे महत्व काय आहे ?
- (v) आपत्तीतील उपाय योजना सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

(i) आपत्तीतील सामाजिक आणि मानसशास्त्रीय परिणाम विशद करा.

(ii) 'जागतिक तापमान वाढ' यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-353

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(D-S S-4 (A) : Industrial Security)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) State the objectives of Industrial Security.

(ii) What is right of private defence ?

(iii) How does the investigation take place ?

(iv) How do we get warning of fire break ?

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) First information report

(ii) Perimeter Wall

(iii) Main gate

P.T.O.

(iv) Carbon di-oxide equipment

(v) First-aid box

(vi) Indian Panel Code

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

(i) State importance and scope of Industrial Security.

(ii) Describe criminal crimes and preventive measures of it.

(iii) Describe industrial espionage.

(iv) What is fire ? Explain classification of fire.

(v) State the duties of Security Inspector.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

(i) Explain the security planning and its implementation.

(ii) Describe in brief various types of first aid.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

(i) औद्योगिक सुरक्षेची उद्दिष्ट्ये सांगा.

(ii) खाजगी बचावाचा हक्क म्हणजे काय ?

(iii) चौकशी कशी केली जाते ?

(iv) आगीची सुचना कशी मिळतो ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणताही चार) : [20]

(i) पहिली खबर

(ii) कंपनी सभोवतालची भिंत

(iii) मुख्य प्रवेशद्वार

(iv) कार्बन डाय-ऑक्साईड उपकरण

(v) प्रथमोपचार पेटी

(vi) भारतीय दंड संहिता

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

(i) औद्योगिक सुरक्षेचे महत्व व व्याप्ती सांगा.

(ii) फौजदारी स्वरूपाच्या गुन्ह्यांची व ते टाळण्यासाठी केल्या जाणाऱ्या प्रतिबंधात्मक उपायांचे वर्णन करा.

(iii) औद्योगिक हेरगीरीचे वर्णन करा.

(iv) आग म्हणजे काय ? आगीचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

(v) सुरक्षा निरीक्षकाची कर्तव्ये सांगा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

(i) सुरक्षेचे नियोजन आणि अंमलबजावणी स्पष्ट करा.

(ii) प्रथमोपचारांच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.

(D.S. S-4 (B) : Research Methodology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the scope of Research.

(ii) State the merits of Survey.

(iii) Explain the nature of Research Process.

(iv) State the sources of Collection of Data.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Report Writing;

(ii) Formulation of Problem;

(iii) Survey;

(iv) Objectivity;

(v) Primary Sources;

(vi) Design of Research.

3. Answer in 200 to 250 words each (any three) : [30]

- (i) Explain the major steps in research process.
- (ii) Explain the types of hypothesis.
- (iii) State the characteristics of facts.
- (iv) State the objectives of social research.
- (v) State the importance and need of objectivity in Research.

4. Answer any one of the following questions in 500 words : [20]

- (i) Explain the subject-matter of Survey.
- (ii) Describe the meaning and importance of concept.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) संशोधनाची व्याप्ती सांगा.
- (ii) सर्वेक्षणाचे गुण सांगा.
- (iii) संशोधन प्रक्रियेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (iv) माहिती संकलनाचे स्रोत सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) अहवाल लेखन
- (ii) समस्या सुत्रण
- (iii) सर्वेक्षण
- (iv) वस्तुनिष्ठता
- (v) प्राथमिक साधने
- (vi) संशोधनाचा आराखडा.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) संशोधन प्रक्रियेतील प्रमुख टप्पे स्पष्ट करा.
- (ii) गृहितकांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iii) तथ्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (iv) सामाजिक संशोधनाचे उद्देश सांगा.
- (v) संशोधनात वस्तुनिष्ठतेचे महत्व व आवश्यकता सांगा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) सर्वेक्षणाला आवश्यक असणारी सामुग्री स्पष्ट करा.
- (ii) संकल्पनेचा अर्थ व महत्व विशद करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-354

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

SOCIAL WORK

(General)

(I — Introduction to Youth Welfare)

(II — Introduction to Rural and Urban Welfare)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* questions in **50** words each : [10]

(i) Define Urban Community.

(ii) Explain SHG (Self-Help Group) as rural development agency.

(iii) Explain the role of Youth as scientists.

(iv) Define Adulthood.

2. Answer any *four* questions in **100** words each : [20]

(i) Explain the problems of physically handicapped youths.

P.T.O.

- (ii) Explain the needs of Landless labourers.
- (iii) Discuss about similarities between Urban and Rural Communities.
- (iv) Explain the needs of tribal youth.
- (v) Explain the importance of training for Youth leadership.
- (vi) Write a note on 'Women Welfare Programmes' in Municipality.

3. Answer any *three* questions in **200** to **250** words each : [30]

- (i) Explain the role of Voluntary Organisations in youth development.
- (ii) Explain the Impact of Urban way of life on rural life.
- (iii) Discuss about the problems of Backward class youths.
- (iv) Explain the problem of air pollution in urban areas.
- (v) Write a note on 'Addiction among youths'.

4. Answer any *one* question in **500** words each : [20]

- (i) Write a detailed note on 'Unrest among today's youth'.
- (ii) Write an essay on 'Gramsabha as an agency for rural development'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (i) नागरी समुदायाची व्याख्या द्या.
(ii) स्वयं-सहायता गट ग्रामीण विकासाची संस्था म्हणून स्पष्ट करा.
(iii) वैज्ञानिक म्हणून युवकांची भूमिका स्पष्ट करा.
(iv) प्रौढत्वाची व्याख्या द्या.

2. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (i) शारीरिकदृष्ट्या अपंग युवकांच्या समस्या स्पष्ट करा.
(ii) भूमिहिन मजूरांच्या गरजा स्पष्ट करा.
(iii) नागरी आणि ग्रामीण समुदायातील साम्यतांची चर्चा करा.
(iv) आदिवासी युवकांच्या गरजा स्पष्ट करा.
(v) युवक नेतृत्वासाठी प्रशिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
(vi) 'नगरपालिकेतील' महिला कल्याण कार्यक्रम' यावर टिपण लिहा.

3. कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (i) युवक विकासात स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) नागरी जीवनशैलीचा ग्रामीण जीवनावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
- (iii) मागासवर्गीय युवकांच्या समस्यांची चर्चा करा.
- (iv) शहरांमधील वायू प्रदूषणाची समस्या स्पष्ट करा.
- (v) 'युवकांमधील व्यसनाधिनता' यावर टिपण लिहा.

4. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तरे 500 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (i) 'आजच्या युवकांमधील असंतोष' यावर सविस्तर टिपण लिहा.
- (ii) " 'ग्रामसभा' ही ग्रामीण विकासाची संस्था" यावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-356

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

COMMERCE

General Paper III

(Business Management)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

- (1) What is Delegation of Authority ?
- (2) What is Business Management ?
- (3) What is Planning ?
- (4) Meaning of Communication.

2. Answer in 100 words each (any four) : [20]

- (1) State the types of decisions.
- (2) Explain the importance of co-ordination.
- (3) State any *five* principles of organisation.
- (4) Explain the process of control.
- (5) Explain the concept of Autocratic Leadership.
- (6) Explain the importance of communication.

P.T.O.

3. Answer in **300** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the management is a Science and an Art.
- (2) Explain the types of Delegation of Authority.
- (3) Explain the principles of direction.
- (4) Explain in detail the functions of management.
- (5) Explain the principles of effective communication.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) What is organisation ? Explain the types of organisation.
- (2) What is Leadership ? State the merits and demerits of Leadership.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) अधिकार प्रदान म्हणजे काय ?
- (2) व्यवसाय व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (3) नियोजन म्हणजे काय ?
- (4) संदेशवहनाचा अर्थ सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) निर्णयाचे प्रकार सांगा.

- (2) समन्वयाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (3) संघटनेची कोणतीही पाच तत्वे सांगा.
- (4) नियंत्रणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (5) हुकुमशाही नेतृत्व संकल्पना स्पष्ट करा.
- (6) संज्ञापनाचे महत्व स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) 'व्यवस्थापन हे शास्त्र आणि कला आहे.' हे स्पष्ट करा.
- (2) अधिकार प्रदानाचे प्रकार सांगा.
- (3) निर्देशनाची तत्वे स्पष्ट करा.
- (4) व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (5) परिणामकारक संदेशवहनाची तत्वे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) संघटन म्हणजे काय ? संघटनेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) नेतृत्व म्हणजे काय ? नेतृत्वाचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-357

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

EDUCATION (G-3)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write the answers of the following questions in **50** words each
(any *two*) : [10]

(i) Write the concept of social discipline.

(ii) Explain the characteristics of personality.

(iii) Explain the need of educational guidance.

(iv) Explain the concept of riots.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Nature of Discussion Method;

(ii) Concept of Mental Conflict;

(iii) Concept of 'Concept Formation';

(iv) Concept of Higher Education;

(v) Types of Individual Differences;

(vi) Concept of Vocational Guidance.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200** to **250** words each
(any *three*) : [30]

(i) What is Project method ? Explain the merits and limitations of project method.

(ii) What is Globalization ? Explain the effects of globalization on education.

(iii) What is individual difference ? Explain the educational importance of individual differences.

(iv) What is imagination ? Explain the educational importance of imagination.

(v) What is Mental Health ? Write the remedial measures to improve mental health.

(vi) What is Counselling ? Explain the need of counselling.

4. Write the answer of the following question in **500** words (any *one*) : [20]

(i) What is Disaster ? What are the various types of disasters ? Explain the role of school in disaster management.

(ii) What is school discipline ? Write the nature and various aspects of discipline.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) सामाजिक शिस्तीची संकल्पना विशद करा.
(ii) व्यक्तिमत्त्वाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
(iii) शैक्षणिक मार्गदर्शनाची गरज स्पष्ट करा.
(iv) दंगलीची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) चर्चा पद्धतीचे स्वरूप;
(ii) मानसिक संघर्षाची संकल्पना;
(iii) संबोध-संकल्पना;
(iv) उच्चशिक्षणाची संकल्पना;
(v) व्यक्तीभेदाचे प्रकार;
(vi) व्यावसायिक मार्गदर्शन संकल्पना.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) प्रकल्प पद्धती म्हणजे काय ? प्रकल्प पद्धतीचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.

- (ii) जागतिकीकरण म्हणजे काय ? जागतिकीकरणाचा शिक्षणावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
- (iii) व्यक्तीभेदाचा अर्थ सांगून व्यक्तीभेदाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- (iv) कल्पना म्हणजे काय ? कल्पनाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- (v) मानसिक आरोग्य म्हणजे काय ? मानसिक आरोग्य रक्षणासाठी उपाय लिहा.
- (vi) समुपदेशन म्हणजे काय ? समुपदेशनाची गरज स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) आपत्ती म्हणजे काय ? आपत्तीचे विविध प्रकार कोणते ? शालेय आपत्ती व्यवस्थापनात शालेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) शालेय शिस्त म्हणजे काय ? शिस्तीचे स्वरूप सांगून शिस्तीचे सिद्धांत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-358

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

INDUSTRIAL MATHEMATICS

(FMG-3 : C-Programming)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Which of the following are invalid identifiers ? Justify :

(a) Roll Number

(b) While

(ii) Write the syntactic translation of the following :

(a)
$$\frac{5(a + b)}{3ab} + \frac{a}{b}$$

(b)
$$\frac{a^3 + 2a^2 + 2ab}{3}$$

P.T.O.

(iii) Find the value of the following expression :

$$4 - 2\% 3 + 2 * 4\% 3 + 7/2$$

(iv) Explain the meaning of each of the following function declarations :

(a) `int fun1 (float a, char b);`

(b) `char fun2 (char a, char y);`

(v) Explain the meaning of the following array initialization :

```
int n[10] = {1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8};
```

(vi) Explain the meaning of each of the following declaration :

(a) `int * p`

(b) `int * p (char * a);`

(vii) Define a structure consisting of two floating point members called real and imaginary. Include the tag complex within the definition.

(viii) List all the logical Bitwise operators.

(ix) Explain the use of function : `fopen()`.

(x) Write a macro `SQR(a)` to compute the square of a number.

- 2.** (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) Write a short note on for loop. Explain with an example.
  - (ii) Write a short note on conditional operator. Explain with an example.
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Write a short note on operators in C.
  - (ii) Write a program to find the factorial value of any number entered through the keyboard.
  - (iii) Write a short note on two-dimensional array.
- 3.** (A) Attempt any *two* of the following : [8]
- (i) Write a C program to find addition of *two* square matrices.
  - (ii) Write a short note on function.
  - (iii) Write a short note on break and continue statement.
- (B) Attempt any *two* of the following : [8]
- (i) Write a short note on structure.
  - (ii) Write a C program to display a data file.
  - (iii) Write a short note on shift operators.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Write a C program for addition of two complex numbers using structures.

(ii) Write a short note on static variables.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Write a short note on macros in C.

(ii) Write a C program to copy one file to another file using command line arguments.

(iii) A C program contains the following declaration :

```
int a[8] = {10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80};
```

(a) What is the meaning of a ?

(b) What is the meaning of (a + 2) ?

(c) What is the value of *a ?

(d) What is the value of (*a + 2) ?

(e) What is the value of *(a + 2) ?

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Write a short note on passing structures to a function.

(ii) Write a short note on malloc() function.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Write a C program to count the number of vowels and consonants in a line of text.

(ii) Write a short note on command line arguments.

(iii) Trace the output, if the program is correct :

```
# include <stdio.h>

void fun (int * p);

void main()
{
    int a[5] = {10, 20, 30, 40, 50};
    fun(a);
}

void fun (int * p)
{
    int i, sum = 0;
    for (i = 0; i < 5; ++i)
        sum + = * (p + i);
    printf ("sum = %d", sum);
}
```

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-359

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MATHEMATICAL STATISTICS (General)

(Statistical Inference)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.

(iv) Graph paper will be supplied on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) Show that there exists an infinite number of unbiased estimators of the parameter ' m ' of Poisson distribution.

(b) Examine whether there exist a sufficient statistic for σ^2 of $N(\mu, \sigma^2)$ distribution based on a random sample of size n when μ is known.

P.T.O.

- (c) If T is a sufficient statistic for θ , show that $\frac{\partial}{\partial \theta} \log L$ is a function of T and θ only, where L being the likelihood function. Is the converse true ?
- (d) The length of certain variety of wheat is given below :
- 11.3, 10.4, 10.7, 8.6, 9.3, 8.8, 10.7, 8.2, 11.5, 9.7, 10.3, 11.2, 9.0, 9.8, 9.3, 10.1, 12.3, 9.8, 9.5, 12.3.

Test whether population median is 9.8 at 5% l.o.s.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Describe the Wald's Sequential Probability Ratio Test (SPRT).
- (b) If sufficient statistic exist then prove that it is a function of maximum likelihood estimator (mle).
- (c) Examine whether the sample mean is a consistent estimator of the parameter θ of the following distribution :

$$f(x, \theta) = \frac{1}{\pi} \frac{1}{(x - \theta)^2}, \quad -\infty < x < \infty$$

- (d) Obtain MVBUE for mean of normal distribution on the basis of random sample size n , when variance is known.
- (e) Describe the Run test with its uses.
- (f) A random sample of 16 values from normal population gives mean 42 and sum of square deviation from mean is 140. Obtain the 99% confidence interval for the population means.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) (i) Obtain the mle for parameter μ of normal distribution on the basis of random sample of size n , when σ^2 is known.

(ii) Write a note on interval estimation.

(b) (i) Find the Fisher information function $I(\alpha)$ for $G(\alpha, \lambda)$ distribution, where λ is known.

(ii) State Neyman's factorization theorem.

(c) Let X be continuous r.v. with the p.d.f. as below :

$$f(x, \theta) = \theta \cdot x^{\theta-1}; 0 < x < 1.$$

To test the hypothesis $H_0 : \theta = 1$ against $H_1 : \theta = 3$, a single observation is drawn from above distribution. H_0 is rejected if single observation is greater or equal to 0.5. Find the probability of two types of errors and also find the power of the test.

(d) (i) Explain the Wilcoxon-signed rank test.

(ii) If T_1, T_2 and T_3 are independent unbiased estimator of θ with variances σ_1^2, σ_2^2 and σ_3^2 respectively. Find the linear combination of T_1, T_2 and T_3 which is unbiased for θ and has minimum variance.

(e) (i) Define the empirical distribution function. State its properties as estimator of $F(\cdot)$.

(ii) Distinguish between parametric and non-parametric problem.

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) State and prove Cramer-Rao inequality. Also state its uses.

(ii) Show that an estimator (T) is consistent for the unknown parameter θ , when both bias and its variance tends to zero as $n \rightarrow \infty$

(b) (i) Construct SPRT of strength (α, β) to test $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu > \mu_0$ for normal distribution with known variance.

(ii) Test whether the following random sample of size 5 is drawn from $U(0, 1)$ distribution by using Kolmogorov-Smirnov test :

0.13, 0.23, 0.65, 0.47, 0.56

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-360

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ENGLISH

General Paper III

(G-3 : Enriching Oral and Written Communication)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Answer any *three* of the following in about **20** words each : [6]

(i) Give the definition of informal communication.

(ii) What is downward communication ?

(iii) Define grapevine communication.

(iv) How would you describe non-verbal communication in short ?

(v) What is the importance of voice in communication ?

P.T.O.

(B) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Identify the contrast of sounds in the following pairs of the words :

(a) Feel—fill

(b) Ship—sip

(ii) Mark the accent :

(a) Democrat

(b) Loudspeaker

(iii) Identify the weak forms in the following sentences :

(a) She is eating her dinner now.

(b) We are going to Munnar.

(iv) Mark intonation in the following sentence :

(a) Give her the money.

(b) Do they speak Telugu ?

(v) How would you express thanks in the following situation ?

Someone gave you the lift on the way to college.

2. (A) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Form two words with each of the following suffixes :

(a) .....ness

(b) .....ism

(ii) Form antonyms with the help of the prefixes :

(a) understand

(b) agree

(iii) Identify the part of speech of the underlined words :

(a) The frames are made of glass and they tend to break easily.

(b) I had a quiet talk with her during the lunch break.

(iv) Identify the acceptable combination of the words below :

(a) A good intention/a nice intention

(b) Opposite statement/contradictory statement

(v) Fill in the blanks with appropriate alternatives given in the brackets :

(a) Dr. Patil is the.....of our college.

(principle/principal)

(b) Angelina Jolly.....a Cambodian child.

(adapted/adopted)

(B) Attempt any *three* of the following : [6]

(i) Write a set of two words each closely related in meaning to the following words :

(a) Destroy

(b) Remember

(ii) Match the following synonyms :

A

B

(1) Hardly

(a) Hazardous

(2) Hectic

(b) Rerely

(3) Station

(c) Pitiless

(4) Cruel

(d) Junction

(iii) Frame sentences by using the following phrases :

(a) Bring out

(b) Bring up

(iv) Coin as many words as possible from letters used in the words given below :

(a) Budget

(b) Horizontal

(v) Identify whether the meaning of the underlined words is literal or figurative :

(a) The water is boiling.

(b) I was boiling with anger.

3. Attempt any *two* of the following : [12]

- (a) Imagine that you are facing an interview for the post of a Purchase Manager in a Multi-National Company. Anticipate any *six* questions and write down your responses to them.
- (b) Imagine that you are going to interview a great poet. List down *ten* questions you would ask.
- (c) A group of three friends is having a discussion on the recently watched movie. Write a dialogue anticipating *two* utterances for each of the participants.

4. Attempt any *two* of the following : [12]

- (a) Write a paragraph of about **100** words on any *one* of the following topics :
  - (i) An Ideal College;
  - (ii) Road Accidents.
- (b) Write a review of the book you have read recently.
- (c) Summarize the following passage :

The computer has been hailed as the greatest invention in human history. It has transformed our lives and vastly expanded the horizons of human endeavour. But there is another side

to the computer that we cannot ignore : by its speed, anonymity and vast reach, the computer has spawned a new range of crimes, necessitating the information of a new branch of law known as cyber law. These crimes are difficult to trace or prevent since they take place not in the physical world around us but in cyberspace, the space where all internet activities take place.

5. (A) Attempt any *two* of the following : [6]

(i) Punctuate the following passage :

i want my photograph taken i said the photographer looked at me without enthusiasm he was a drooping man in a grey suit with the dim eye of a natural scientist but there is no need to describe him everybody knows what a photographer is like

(ii) Rearrange the jumbled sentences below to form a well-written paragraph :

- (1) Ordinary steel contains 0.06% to 0.12% of carbon.
- (2) Stainless steel contains chromium, and steel used in making permanent magnets contains cobalt.

- (3) This small quantity of carbon turns iron, which in its pure state is soft, into hard and elastic.
- (4) Besides these common varieties of steel, there are others designed by the metallurgist, which possess very special properties and answer very special need.
- (5) By the addition of elements other than carbon steel adapted to particular uses in technology.
- (6) The term 'steel' refers to a large number of alloys of iron.

(iii) Explain the use of any *one* of the punctuation marks given below :

- (a) Full stop
- (b) Exclamation mark

(B) Attempt any *two* of the following : [6]

(i) Match the following expressions of the cell phone conversation :

A	B
(1) Hello	(a) You are welcome
(2) May I talk to the Principal	(b) Yeah
(3) Take your own time	(c) Good morning
(4) Thank you	(d) Will you hold on, please ?

(ii) Complete the following conversation using suitable expressions :

A : .....Department of English.

B : .....could I speak to Professor Patil,
please ?

A : ..... ?

B : I'm Sanjay Kadam from University Press.

A : .....I'll.....

B : Thank you.

(iii) Write a transcript of a power-point presentation you would make on 'Prospects of Democracy in India'.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-361

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ENGLISH

Special Paper III

(S-3 : Introduction to the Study of English Language)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* of the following : [16]

(i) What do you mean by 'Morphology' ?

(ii) Discuss the term 'Borrowing' with suitable examples.

(iii) What are 'Plosives' in English ? Explain with appropriate examples.

(iv) Explain 'Diphthongs'.

(v) What do you know about 'Affixation' in English ?

(vi) Explain the terms 'Free Morphemes and Bound Morphemes'.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (i) Bilingualism
- (ii) Pidgins
- (iii) Sentence and Utterance
- (iv) Types of Speech Acts
- (v) Nativization of English
- (vi) Code-switching and Code-mixing.

3. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (i) Use of Falling Tone
- (ii) Definite Article
- (iii) Grammatical Stress
- (iv) Simple Present Tense
- (v) Weak Forms in English
- (vi) Types of Noun.

4. Write short notes on any *four* of the following : [16]

- (i) Co-operative Principle
- (ii) Types of Styles

- (iii) Temporal Deixis
- (iv) Grammatical features of Indian English
- (v) Phonological features of American English
- (vi) Registers.

5. (A) Answer any *two* of the following : [8]

- (i) Explain the difference between British English and American English.
- (ii) What are the salient features of American English ?
- (iii) Explain the characteristics of General Indian English (G.I.E.).

(B) Do as directed any *four* of the following : [8]

(i) Give **root words** for the following :

(a) Il.....

(b) .....tion

(c) Re.....

(d) .....ly

(ii) Transcribe the following words phonemically :

Students, Table, Significant, Book

(iii) Use correct **tense form** of the verb given in the bracket :

The class.....(hold) at 04.30 p.m. tomorrow.

(iv) Identify the **register** of the following utterance and mention its markers :

The police attempted to investigate the case in as per the law, long after the public demand.

(v) Identify the **deixis** in the following utterance and mention its types :

Now students are reading in the college library as the final examination is fast approaching.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
-------------	--

[4701]-362

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ENGLISH

Special Paper IV

(S-4 : Introduction to Literary Criticism and Critical Appreciation)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Attempt any *two* of the following in about **50** words each : [8]

(i) Comment on basic principles of criticism.

(ii) State the difference between Fine Arts and Useful Arts.

(iii) Discuss in brief Aristotle's views on poetic truth and historical truth.

(B) Attempt any *two* of the following in about **50** words each : [8]

(i) Write a note on the biographical approach.

P.T.O.

(ii) Discuss the merits and demerits of psychological approach.

(iii) Explain the relationship between literature and society.

2. Attempt any *two* of the following in about **150** words each : [16]

(i) Explain how in Sidney's view poetry is superior to all other sciences.

(ii) Examine Sidney's views on poetry as a speaking picture.

(iii) "Shakespeare united the powers of exciting laughter and not only in one mind, but in one composition." Explain.

(iv) Discuss Dr. Johnson's defence of Shakespeare's mixing of the tragic and the comic elements in drama.

3. Attempt any *two* of the following in about **150** words each : [16]

(i) Comment on Wordsworth's definition of poetry.

(ii) What, according to Wordsworth, should be the subjects of poetry ?

(iii) Examine Arnold's views on the three kinds of estimates of poetry ?

(iv) Discuss Eliot's concept of historical sense.

4. Explain any *four* of the following literary and critical terms : [16]

(i) Symbol

(ii) Soliloquy

(iii) Setting

(iv) Wit and Humour

(v) Comic Relief

(vi) Romanticism.

5. Read the following poem and answer the questions that follow

(any *eight*) :

[16]

When fishes flew and forests walked

And figs grew upon thorn,

Some moment when the moon was blood

Then surely I was born.

With monstrous head and sickening cry

And ears like errant wings,

The devil's walking parody

On all four-footed things.

The tattered outlaw of the earth,
Of ancient crooked will;
Starve, scourge, deride me: I am dumb,
I keep my secret still.
Fools! For I also had my hour;
One far fierce hour and sweet;
There was a shout about my ears,
And palms before my feet.

Questions :

- (1) Who is speaking, and to what well-known incident does this poem refer ?
- (2) What kind of pictures do we find in the first verse ?
- (3) Pick out the adjectives that you find in the poem.
- (4) What exactly is the attitude of the donkey towards himself at the beginning ?
- (5) Is there any change in the attitude of the donkey towards himself at the end ? How ?

- (6) Explain how the poem is directed against people of a certain mentality.
- (7) Give meanings of the following words :
  - (a) errant
  - (b) tattered.
- (8) Write down *two* examples of alliteration you find in the poem.
- (9) Identify the figure of speech used in the second stanza of the poem and explain it.
- (10) Give a suitable title to the poem.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-363

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

PHYSICAL EDUCATION (G-III)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **one or two** sentences each
(any *five*) : [10]

(i) How many countries playing International Test Cricket Tournaments ?

(ii) List the Jumping and Throwing events in Athletics.

(iii) After how many years Olympic Games are organized ?

(iv) Give the list of Women's Gymnastic events.

(v) How many Hurdles are there in 110 Mts. Hurdle race ?

(vi) Who is the father of Modern Olympic Games ?

(vii) Name the Indian Medalist at the London Olympic.

P.T.O.

- 2.** Answer the following questions in **5 or 6** sentences each (any *two*) : [10]
- (i) Explain the importance of Physical Education in school level.
  - (ii) Explain the role of Newton's Laws of Motion in Long Jump.
  - (iii) Give the information of Physical Education before Independence period.
- 3.** Answer the following questions in **20 to 25** sentences each (any *two*) : [20]
- (i) Explain the effect of Physical Education on Health.
  - (ii) Explain the role of Sports Authority of India towards Indian sports.
  - (iii) Explain in detail the information of Olympic Games.
- 4.** Answer the following in detail (any *one*) : [20]
- (i) Discuss how you will accomplish personal health and social health through Physical Education.
  - (ii) Draw a neat diagram of Football ground with measurements and explain fundamental skills and rules of the game.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 60

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी आकृत्या काढा.

1. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही पाच) : [10]

(i) आंतरराष्ट्रीय कसोटी क्रिकेट खेळणाऱ्या राष्ट्रांची नावे लिहा.

(ii) अॅथलेटिक्समधील उड्या व फेकीच्या प्रकारांची नावे लिहा.

(iii) ऑलिम्पिक स्पर्धा कीती वर्षानी घेतल्या जातात ?

(iv) जिम्नॉस्टिकमधील स्त्रीयांसाठी असणाऱ्या बाबींची यादी लिहा.

(v) 110 मी. अडथळ्या शर्यतीत कीती अडथळे असतात ?

(vi) आधुनिक ऑलिंपिक स्पर्धेचा जनक कोण आहे ?

(vii) लंडन ऑलिंपिकमधील पदक विजेत्या भारतीय खेळाडूंची नावे लिहा.

2. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी 5 किंवा 6 वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) शालेय पातळीवर शारीरिक शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

(ii) लांबउडीमध्ये उपयोगात येणारे गतीविषयक नियम स्पष्ट करा.

(iii) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील शारीरिक शिक्षणाची माहिती लिहा.

3. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी **20** ते **25** वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही **दोन**) : [20]
- (i) शारीरिक शिक्षणाचा आरोग्यावर होणारा परिणाम सांगा.
- (ii) भारतीय खेळ प्राधिकरणाचे भारतीय क्रीडा क्षेत्रातील कार्य स्पष्ट करा.
- (iii) ऑलिंपिक स्पर्धांची सविस्तर माहिती लिहा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा : [20]
- (i) व्यक्तीगत आरोग्य व सामाजिक आरोग्य शारीरिक शिक्षणाद्वारे कसे साधले जाते चर्चा करा.
- (ii) फुटबॉल खेळाच्या मैदानाची मोजमापासह आकृती काढून फुटबॉलमधील मुलभूत कौशल्ये व नियम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-364

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MATHEMATICS

[MG-3 : Group Theory and Ring Theory]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) If G is a group, then show that every $a \in G$ has a unique inverse $a^{-1} \in G$.

(ii) Express the permutation $\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 1 & 5 & 4 & 6 & 2 & 3 \end{pmatrix}$ as a product of disjoint cycles.

(iii) State Lagrange theorem for finite groups.

P.T.O.

- (iv) Let C^* be the multiplicative group of non-zero complex numbers. Define $\phi : C^* \rightarrow C^*$ by $\phi(z) = |z|$. Show that ϕ is homomorphism.
- (v) Let G be an abelian group and $H = \{a \in G \mid a^2 = e\}$. Show that H is a subgroup of G .
- (vi) Show that a ring is commutative if it has the property that $ab = ca$ implies $b = c$ when $a \neq 0$.
- (vii) Give an example of a subset of a ring that is a subgroup under addition but not a subring.
- (viii) Give an example of a commutative ring without zero-divisors that is not an integral domain.
- (ix) Let ϕ be a homomorphism from a ring R to a ring S . For any $r \in R$ and any positive integer n , prove that $\phi(nr) = n\phi(r)$.
- (x) Show that $x^2 + 1$ is irreducible in $\mathbf{Z}_3$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that every cyclic group is abelian. Is the converse true ? Justify your answer.

(ii) Prove that the subgroup N of G is a normal subgroup of G if and only if every left coset of N in G is a right coset of N in G .

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If ϕ is a homomorphism of G into $\bar{G}$, then prove that :

(a) $\phi(e) = \bar{e}$, the unit element of $\bar{G}$.

(b) $\phi(x^{-1}) = \phi(x)^{-1}$ for all elements $x \in G$.

(ii) If H is a non-empty finite subset of a group G and H is closed under multiplication, then prove that H is a subgroup of G .

(iii) Prove that if H is a subgroup of index 2 in G , then H is a normal subgroup of G .

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Show that every proper subgroup of a group of order 35 is cyclic.

(ii) Show that the Kleins four group is isomorphic to Z_8^* .

(iii) If G is an abelian group then prove that every subgroup of a group G is a normal subgroup.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) If D is an integral domain then prove that $D[x]$ is an integral domain.

(ii) Let R be a commutative ring with unity and let A be an ideal of R . Prove that R/A is a field if and only if A is a maximal ideal.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let F be a field and $p(x) \in F[x]$. If $p(x)$ is irreducible over F then prove that $\langle p(x) \rangle$ is a maximal ideal in $F[x]$.

(ii) Prove that every finite integral domain is a field.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let $\mathbf{Z}[x]$ be a ring of polynomials with integer coefficients.

Show that the ideal

$$\langle x \rangle = \{f(x) \in \mathbf{Z}[x] / f(0) = 0\}$$

is a prime ideal in $\mathbf{Z}[x]$.

(ii) Let R be a ring. Show that the set

$$S = \{x \in R / ax = xa \text{ for all } a \in R\}$$

is a subring of R .

(iii) Show that $x^2 + 3x + 2$ has four zeros in $\mathbf{Z}_6$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let $f(x) = a_n x^n + a_{n-1} x^{n-1} + \dots + a_0 \in \mathbf{Z}[x]$. If there is a prime p such that $p \nmid a_n$, $p \mid a_{n-1}$, $p \mid a_{n-2}$, ..., $p \mid a_0$ and $p^2 \nmid a_0$ then prove that $f(x)$ is irreducible over $\mathbf{Q}$.

(ii) Let ϕ be a homomorphism from a ring R to a ring S .

Show that ϕ is an isomorphism if and only if ϕ is onto and

$$\text{Ker } \phi = \{x \in R / \phi(x) = 0\} = \{0\}.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let $R = \left\{ \begin{bmatrix} a & b \\ b & a \end{bmatrix} / a, b \in \mathbf{Z} \right\}$ and $\phi : R \rightarrow \mathbf{Z}$, where

$\phi \left(\begin{bmatrix} a & b \\ b & a \end{bmatrix} \right) = a - b$. Show that ϕ is a ring homomorphism.

Find $\text{Ker } \phi$.

(ii) If A and B are ideals of a ring R then show that

$A + B = \{a + b/a \in A, b \in B\}$ is an ideal of R .

(iii) Show that characteristic of an integral domain is zero or prime.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-365

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MATHEMATICS

MS-3 : Set Theory, Logic and Metric Spaces

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Unless specified $\mathbf{R}^n$ is assumed to have usual metric.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) State the intuitive principle of extension.

(ii) Determine :

(a) $\phi \cap \{\phi\}$

(b) .

(iii) Write negation of the statements :

(a)

(b) .

P.T.O.

(iv) Prove that :

$$p \rightarrow q \equiv \neg p \vee q.$$

(v) Use a direct proof to show that the sum of two odd integers is even.

(vi) Show that an open interval in $\mathbf{R}$ is an open ball.

(vii) Find the interior of $\mathbf{Q}$ in $\mathbf{R}$.

(viii) Let :

Show that 0 is a cluster point of A .

(ix) Find the limit points of $(0, 1) \cup [2, 3)$ in $\mathbf{R}$.

(x) Give an example of a compact subset of $\mathbf{R}$ that is not connected.

2. (A) Answer any *one* of the following : [6]

(i) If n is a finite cardinal number, then prove that :

- (ii) Prove that the ordered pair of x and y is uniquely determined by x and y . Moreover prove that if :

$$\langle x, y \rangle = \langle u, v \rangle,$$

then $x = u$ and $y = v$.

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) In the set $\mathbf{Z}^+ \times \mathbf{Z}^+$ define :

iff .

$\langle a, b \rangle \sim \langle c, d \rangle$

Show that $\sim$ is an equivalence relation on this set. Also describe the equivalence class of $\langle 1, 2 \rangle$.

- (ii) Prove that $\sqrt{2}$ is an irrational number.
- (iii) Express the definition of limit using quantifiers.

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

- (i) Show that the set of all positive rational numbers is countable.

(ii) Using rules of inference show that the argument, “Rajesh works hard,” “If Rajesh works hard, then he is a dull boy” and “If Rajesh is a dull boy, then he will not get the job” imply the conclusion “Rajesh will not get job.”

(iii) State and prove distributive laws of logic.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Let d be a metric on X . Define

$$\delta(x, y) = \min \{1, d(x, y)\} \forall x, y \in X.$$

Show that δ is a metric on X .

(ii) Let

Prove that U is open in $\mathbf{R}^2$.

(iii) Prove that the limit of a sequence in a metric space is unique.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that a non-empty open set in $\mathbf{R}$ is union of countable family of pairwise disjoint open intervals.

(ii) Let (X, d) be a metric space. Prove that any convergent sequence in (X, d) is Cauchy.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let $E \subseteq \mathbf{R}$ be a non-empty, bounded and closed subset. Show that $\sup E$ is in E .

(ii) Let X be a connected metric space and $g: X \rightarrow Y$ be a continuous map. Then prove that $g(X)$ is connected.

(iii) Let $\{U_i\}_{i \in I}$ be a family of open sets in a metric space (X, d) . Show that the union $\bigcup_{i \in I} U_i$ is open in X .

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that $\mathbf{R}$ is complete.

(ii) Let Y and Y' be connected metric spaces. Then prove that the product space $Y \times Y'$ is connected.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that $(0, 1]$ is homeomorphic to $[1, \infty) \subset \mathbf{R}$.

(ii) Does there exist a finite set which is dense in $\mathbf{R}$? Justify your answer.

(iii) Let X be a metric space and Y be open in X . Prove that a subset Z of Y is open in Y if and only if Z is open in X .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-366

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MATHEMATICS

[MS-4 : Ordinary and Partial Differential Equations]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) State the order and degree of the differential equation :

$$\sqrt{\frac{d^3y}{dx^3} - \left(\frac{d^2y}{dx^2}\right)^3} = 4\left(\frac{dy}{dx}\right).$$

(ii) Define the term orthogonal trajectory.

(iii) Find the integrating factor of the differential equation

$$(x^2 + y^2)dx - 2xydy = 0.$$

P.T.O.

(iv) Form the differential equation of family of circles with centres on the x -axis and radii equal to unity.

(v) Find the regular singular points of the differential equation,

$$x^2(x - 2)^2y'' + 2(x - 2)y' + (x + 1)y = 0.$$

(vi) Find the integral curves of the equations :

$$\frac{dx}{z - y} = \frac{dy}{x - z} = \frac{dz}{y - x}.$$

(vii) Define the term surface.

(viii) Explain the method of solving the equations $\frac{dx}{P} = \frac{dy}{Q} = \frac{dz}{R}$,

if one of the variables is missing from one of the equations.

(ix) Obtain the partial differential equation by eliminating the arbitrary function F from the equation

$$z = xy + F(x^2 + y^2).$$

(x) Find the general solution of $xp + yq = z$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Define linear differential equation of first order and explain the method of solving it.

(ii) If $\frac{1}{N} \left(\frac{\partial M}{\partial y} - \frac{\partial N}{\partial x} \right) = f(x)$, then prove that $e^{\int f(x) dx}$ is

an integrating factor of the differential equation

$$Mdx + Ndy = 0.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve the differential equation

$$y'' + k^2y = 0$$

where k is an arbitrary constant, using reduction of order.

(Independent variable x is missing).

(ii) Show that the family of curves

$$\frac{x^2}{c} + \frac{y^2}{c - \lambda} = 1,$$

where C is a parameter, is self-orthogonal.

(iii) Find the general solution of the system :

$$\frac{dx}{dt} = 3x - 4y$$

$$\frac{dy}{dt} = x - y.$$

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Find the power series solution of the differential equation

$$y'' + xy' + x^2y = 0$$

in powers of x about $x_0 = 0$.

(ii) Find general solution of

$$y'' + 2y' + y = x^2e^{-x}$$

by using method of undetermined coefficients.

(iii) Compute r , if x^r is an integrating factor of the equation

$$(x + y^3)dx + 6xy^2dy = 0, \text{ hence solve it.}$$

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) If $\mathbf{X}$ is a vector such that $\mathbf{X} \cdot \text{curl } \mathbf{X} = 0$ and μ is an arbitrary function of x, y, z , then prove that

$$(\mu\mathbf{X}) \cdot \text{curl } (\mu\mathbf{X}) = 0.$$

(ii) Find integral curves of

$$\frac{dx}{xy} = \frac{dy}{y^2} = \frac{dz}{zxy - 2x^2}.$$

(iii) Find the complete integral of the equation

$$px + qy = pq$$

by Charpit's method.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) A necessary and sufficient condition that there exists between two functions $u(x, y)$ and $v(x, y)$ a relation $F(u, v) = 0$ not involving x or y explicitly is that

$$\frac{\partial(u, v)}{\partial(x, y)} = 0.$$

(ii) Explain Natani's method of solving Pfaffian differential equation

$$Pdx + Qdy + Rdz = 0.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Obtain orthogonal trajectories on the cone $x^2 + y^2 = z^2$ $\tan^2 \alpha$ of its intersection with the family of planes parallel to $z = 0$.

(ii) Verify that the equation $(y + z)dx + (z + x)dy + (x + y)dz = 0$ is integrable and find its solution.

(iii) Show that $z = ax + (y/a) + b$ is a complete integral of $pq = 1$ and this equation has no singular solution. Find the particular integral corresponding to the subfamily $b = a$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Explain Charpit's method for solving a partial differential equation $f(x, y, z, p, q) = 0$.

(ii) Prove that a necessary and sufficient condition for the integrability of $dz = \phi(x, y, z)dx + \psi(x, y, z)dy$ is

$$[f, g] = \frac{\partial(f, g)}{\partial(x, p)} + \phi \frac{\partial(f, g)}{\partial(z, p)} + \frac{\partial(f, g)}{\partial(y, q)} + \psi \frac{\partial(f, g)}{\partial(z, q)} = 0$$

where $p = \phi(x, y, z)$, $q = \psi(x, y, z)$ are obtained by solving partial differential equations $f(x, y, z, p, q) = 0$ and $g(x, y, z, p, q) = 0$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the general solution of

$$(z^2 - 2yz - y^2)p + x(y + z)q = x(y - z).$$

(ii) Obtain complete integral of $z^3 = pqxy$ by Jacobi's method.

(iii) Determine the integral surface of the differential equation

$$(x - y)p + (y - x - z)q = z, \text{ passing through the circle}$$

$$z = 1, \quad x^2 + y^2 = 1.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-367

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

STATISTICAL PRE-REQUISITES

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following : [10]

- (a) Define correlation. Explain types of correlation with *one* example each.
- (b) For a tri-variate data it was found that $r_{12} = 0.7$, $r_{13} = r_{23} = 0.5$. Obtain $r_{13.2}$ and $R_{1.23}$.
- (c) Find the most likely price of a commodity in Mumbai corresponding to the price of Rs. 70 in Kolkata from the following data :

	Kolkata (X)	Mumbai (Y)
Average	65	67
S.D.	2.5	3.5

Correlation coefficient of the prices of the commodity in two cities is 0.8.

P.T.O.

(d) State and explain additive and multiplicative models for time series data.

2. Answer any *four* of the following : [20]

(a) Estimate the trend by using 3-yearly moving averages for the following data :

Year	Sales (in tonnes)
2001	78
2002	73
2003	71
2004	73
2005	75
2006	78
2007	73

(b) State and explain the tests to be satisfied by the index numbers.

(c) Explain commonly used acceptance sampling plans.

(d) Explain any *four* process control tools.

- (e) Compute Laspeyre, Paasche and Fisher's index number for the following data :

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	5	5	6.5	7
B	7.75	6	8.8	10
C	9.63	4	7.75	6
D	12.5	9	12.75	9

- (f) Explain in brief different types of production functions.

3. Answer any *three* of the following : [30]

- (a) State and explain different components of time series.
- (b) Fit a curve of the type $Y = ab^X$ using method of least squares to the following data and estimate the production for the year 1996.

Year (X)	Production (Y)
1991	5
1992	40
1993	135
1994	320
1995	625

- (c) Compute correlation coefficient for the following data and interpret it :

Price	Supply
8	25
10	30
15	32
17	35
20	37
22	40
24	42
25	45

- (d) State and explain problems in the construction of index numbers.
- (e) Explain various methods of measuring trend component in a time series data.

4. Answer any *one* of the following : [20]

- (a) From a lot consisting of 2200 items, a sample of size 225 is taken. If it contains 14 or less defectives, the lot is accepted otherwise rejected.

(i) Compute probability of acceptance P_a .

(ii) Plot the operating characteristic curve for the following P values :

.01, .02, .03, .04, .05, .06, .08, .1.

- (b) Consider the following data on advertisement cost in th. Rs. (X) and sales of a product in Lakhs Rs. (Y)
- (i) Obtain the least square regression line of Y on X and estimate sales when advertisement cost is Rs. 60,000.
- (ii) Obtain the least square regression line of X on Y and estimate advertisement cost when sales are Rs. 65,00,000.

X	Y
41	46
67	52
92	85
38	50
80	83
84	60

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-368

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

LOGIC & M. SCIENCE

(G-3 : Methodology of Science)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **100** words each : [10]

(i) Teleological approach;

(ii) Inductive leap;

(iii) Durkheim's social fact;

(iv) Methodological individualism.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(i) What is instrumentalism ?

P.T.O.

- (ii) Discuss the probabilistic model of explanation.
- (iii) Explain consistency as condition of acceptability of Hypothesis.
- (iv) 3 stages of evolution of human thought— Comte.
- (v) State the basic features of social action.
- (vi) Historical explanation.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]

- (i) Critically discuss notion of causation by Aristotle.
- (ii) Describe features of Genetic and Functional Model of explanation in natural sciences.
- (iii) Discuss the objectives of social sciences.
- (iv) Discuss the unity of method thesis.

4. Answer any *one* of the following in **500** words each : [20]

- (i) Problem of induction and its possible solution.
- (ii) Elaborately discuss the critique of positivistic account of social science.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (i) प्रयोजनमूलक दृष्टिकोन.
(ii) वैगमनिक झेप.
(iii) डरखाईमची 'सामाजिक वास्तव' ही संकल्पना.
(iv) पद्धतीशास्त्रीय व्यक्तिवाद.

2. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (i) साधनवाद म्हणजे काय ?
(ii) संभाव्यता-प्रारूपाची चर्चा करा.
(iii) सुसंगतता ही सिद्धांतकल्पनेच्या स्वीकारार्हतेची अट म्हणून स्पष्ट करा.
(iv) मानवी विचाराच्या उत्क्रांतीचे तीन टप्पे—कॉम्पे.
(v) सामाजिक कृतीची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा.
(vi) ऐतिहासिक स्पष्टीकरण.

3. प्रत्येकी 250 शब्दांत कोणत्याही तीनांची उत्तरे द्या : [30]

- (i) अॅरिस्टॉटलच्या कारण संकल्पनेची चिकित्सक चर्चा करा.
- (ii) नैसर्गिक शास्त्रांमधील आनुवंशिकता आणि कार्यात्मक स्पष्टीकरणाचे प्रारूप सविस्तर सांगा.
- (iii) सामाजिक शास्त्रांची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iv) पद्धतीची एकता या सिद्धांताची चर्चा करा.

4. प्रत्येकी 500 शब्दांत कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर द्या. [20]

- (i) विगमनाची समस्या आणि त्याची संभाव्य उत्तरे सांगा.
- (ii) सामाजिक शास्त्रांच्या अनुभववादी दृष्टिकोनावरील टीकेची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[4701]-369

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

SOCIOLOGY

Group A (G-3) : Work, Industry and Society

OR

Group B (G-3) : Crime and Society

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—Attempt Group 'A' or Group 'B'.

गट 'अ' किंवा गट 'ब' सोडवा.

Group A (G-3) : Work Industry and Society

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

- (1) Importance of work
- (2) Feminization of work
- (3) Work related stress
- (4) Taylorism.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

- (1) Guild System
- (2) Features of Globalization
- (3) Importance of informal relations in formal organization
- (4) Environment pollution
- (5) Job Insecurity
- (6) Problems of Unorganized labour.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (1) Describe the present challenges faced by Trade Union Movement.
- (2) Discuss the nature of work in post-industrial society.
- (3) Explain the features of Scientific Management.
- (4) Discuss the problems of migrant labour.
- (5) Describe the characteristics of unorganized workers.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (1) Discuss the characteristics and problems of Bureaucracy.
- (2) What is Liberalization and Privatization ? Explain the effects of liberalization and privatization on workers in formal sector.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (1) श्रमाचे महत्त्व
- (2) श्रमाचे 'स्त्री'करण
- (3) कामासंबंधी ताण
- (4) टेलरिझम.

2. खालीलपैकी कोणतेही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]

- (1) संघ पद्धती
- (2) जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये
- (3) औपचारिक संघटनांमधील अनौपचारिक संबंध
- (4) पर्यावरण प्रदूषण
- (5) रोजगाराची अनिश्चितता
- (6) असंघटित कामगारांच्या समस्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी कमाल 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) कामगार चळवळीपुढील सद्य आव्हानांचे वर्णन करा.
- (2) उत्तर औद्योगिक समाजातील कामाच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
- (3) शास्त्रीय व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (4) स्थलांतरित कामगारांच्या समस्यांची चर्चा करा.
- (5) असंघटित कामगारांच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे कमाल 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) नोकरशाहीच्या वैशिष्ट्यांची व समस्यांची चर्चा करा.
- (2) उदारीकरण व खाजगीकरण म्हणजे काय ? उदारीकरण व खाजगीकरणाचे संघटित क्षेत्रातील कामगारांवर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

[4701]-369

Group B (G-3) : Crime and Society

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in maximum **50** words each : [10]

- (1) Meaning of Crime
- (2) Any *two* types of Crime
- (3) Role of Victim
- (4) Meaning of Juvenile Delinquency.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

- (1) Theory of Anomie
- (2) White-collar Crime
- (3) Crime against Caste
- (4) Organised Crime
- (5) Preventive Theory
- (6) Rehabilitation of Prisoners.

3. Answer any *three* of the following questions in maximum **250** words each : [30]

- (1) Discuss Sutherland's theory of Crime.
- (2) Describe the new trends of Environmental Crime.
- (3) Explain the characteristics of Crime.
- (4) State the importance of Correction of Criminals.
- (5) Describe the types of crime against women.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (1) What is Terrorism ? Explain the characteristics of Terrorism.
- (2) Discuss the meaning and forms of crime against Caste and Tribes.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (1) गुन्ह्याचा अर्थ
- (2) गुन्ह्याचे कोणतेही दोन प्रकार
- (3) बळीची भूमिका
- (4) बालगुन्हेगारीचा अर्थ.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]

- (1) प्रमाणक शुन्यतेचा सिद्धांत
- (2) पांढरपेशीय गुन्हेगारी
- (3) जाती विरुद्धचे गुन्हे
- (4) संघटीत गुन्हेगारी
- (5) प्रतिबंधात्मक सिद्धांत
- (6) गुन्हेगारांचे पुनर्वसन.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) सदरलँडच्या गुन्द्यांच्या सिद्धांतावर चर्चा करा.
- (2) पर्यावरणात्मक गुन्द्यांच्या नवविचारांचे वर्णन करा.
- (3) गुन्द्यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (4) गुन्हेगारांमधील सुधारणेचे महत्व सांगा.
- (5) महिला विरुद्ध गुन्द्यांच्या प्रकाराचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे कमाल 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) दहशतवाद म्हणजे काय ? दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) जाती-जमाती विरुद्धच्या गुन्द्यांचा अर्थ व प्रकारांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-370

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

SOCIOLOGY

[S-3 : Social Research Methods]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each :

[10]

- (1) Importance of Report Writing
- (2) Meaning of Survey Method
- (3) *Any two* obstacles in objectivity
- (4) Ethnography.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100**

words each :

[20]

- (1) Mean

P.T.O.

- (2) Ethics in Social Research
- (3) Characteristics of hypothesis
- (4) Random Sampling
- (5) Histograms
- (6) Structured Interview.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (1) State the use of computers in Social Research.
- (2) State the relationship between Theory and Research.
- (3) Explain the advantages of Constant Analysis.
- (4) Describe the disadvantages of Case Study Method.
- (5) Explain the disadvantages of Survey Method.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (1) What is Social Research ? Explain the steps in Social Research.
- (2) Explain the advantages and disadvantages of questionnaire techniques.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे उत्तर प्रत्येकी कमाल 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(1) अहवाल लेखनाचे महत्व

(2) सर्वेक्षण पद्धतीचा अर्थ

(3) वस्तुनिष्ठतेच्या मार्गातील कोणतेही दोन अडथळे

(4) लोकालेख/संस्कृती वर्णन.

2. खालीलपैकी कोणतेही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दांपर्यंत संक्षिप्त टिपा लिहा : [20]

(1) मध्यांक

(2) सामाजिक संशोधनातील नैतिकता

(3) गृहीतकृत्याची वैशिष्ट्ये

(4) यादृच्छिक नमुना निवड

(5) आयतालेख/स्तंभालेख

(6) संरचित मुलाखत.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी कमाल 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) सामाजिक संशोधनात संगणकाचा उपयोग सांगा.
- (2) सिद्धांत आणि संशोधन यातील संबंध सांगा.
- (3) आशय विश्लेषणाचे फायदे स्पष्ट करा.
- (4) व्यष्टी अध्ययन पद्धतीच्या दोषांचे वर्णन करा.
- (5) सर्वेक्षण पद्धतीच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्नाचे कमाल 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [20]

- (1) सामाजिक संशोधन म्हणजे काय ? सामाजिक संशोधनाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- (2) प्रश्नावली तंत्राचे गुण आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-371

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

SOCIOLOGY

[S-4 : Indian Society : Continuity and Change]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* in maximum **50** words each : [10]

- (1) Indigenous People/Adivasis
- (2) Indus Valley Civilization
- (3) Modernization—meaning
- (4) *Any two* features of Urban Society.

2. Write short notes on any *four* in maximum **100** words each : [20]

- (1) Problems of communal harmony in India
- (2) NGO—meaning
- (3) *Any two* features of agrarian society

P.T.O.

(4) Features of Joint Family System

(5) Concept of Privatization

(6) Panchayati Raj.

3. Answer any *three* in maximum **250** words each : [30]

(1) Discuss the impact of Secularization in Indian Society.

(2) Describe caste in the present context.

(3) Explain Regionalism.

(4) Elaborate the important civic problems in Urban Society.

(5) Explain the causes of migration to Cities.

4. Answer any *one* in maximum **500** words : [20]

(1) Define democracy. Discuss the challenges before Indian Democracy.

(2) Elaborate the challenges with reference to Education in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [10]

- (1) 'आदिवासी जन'
- (2) सिंधु संस्कृती
- (3) आधुनिकीकरण—अर्थ
- (4) शहरी समाजातील कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (1) भारतातील 'सामुदायिक सद्भाव' बाबतच्या समस्या
- (2) NGO (बिगर शासकीय संस्था—अर्थ)
- (3) शेतकीय समाजाचे कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये
- (4) संयुक्त कुटुंब पद्धतीची वैशिष्ट्ये
- (5) खाजगीकरणाची संकल्पना
- (6) पंचायती राज.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (1) भारतीय समाजातील धर्मनिरपेक्षतेच्या परिणामांची चर्चा करा.
- (2) वर्तमान संदर्भातील जाती वर्णन करा.
- (3) 'प्रादेशिकवाद'—स्पष्ट करा.
- (4) शहरी समाजातील प्रमुख नागरी समस्या विशद करा.
- (5) शहराकडे होणाऱ्या स्थलांतराची कारणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नचे 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [20]

(1) लोकशाहीची व्याख्या करा. भारतीय लोकशाही समोरील आव्हानांची चर्चा करा.

(2) समकालीन भारतातील शिक्षणापुढील आव्हाने स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-372

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

MATHEMATICAL PRE-REQUISITES

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of electronic calculator is allowed.

(iv) Graph paper will be provided on demand.

1. Attempt any *ten* of the following :

[10×2=20]

(i) Given :

$$A = \begin{bmatrix} 6 & 2 \\ 5 & 0 \end{bmatrix} \text{ and } B = \begin{bmatrix} 14 \\ 4 \end{bmatrix},$$

find AB.

P.T.O.

(ii) Given :

$$A = \begin{bmatrix} 3 & 2 \\ 9 & 5 \\ 6 & 7 \end{bmatrix}, \quad K = 5,$$

find KA .

(iii) Determine whether or not :

$$A = \begin{bmatrix} 4 & 6 \\ 6 & 9 \end{bmatrix}$$

singular matrix.

(iv) Write any *two* properties of determinant.

(v) Find the cofactor of an element a_{23} and a_{32} in :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \\ 7 & 8 & 9 \end{bmatrix}.$$

(vi) If

$$y = 6x_1 + 6x_2^2$$

find $\frac{\partial y}{\partial x_1}$ and $\frac{\partial y}{\partial x_2}$.

(vii) Evaluate $|A|$, where :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 9 & 6 \\ 1 & 2 & 3 \end{bmatrix}.$$

(viii) Define : Basic solution of Linear programming problem.

(ix) Sketch the region of the inequality $x + y \leq 3$.

(x) Define : Surplus variable.

(xi) Given :

$$A = \begin{bmatrix} -1 & 3 \\ -9 & 2 \end{bmatrix}$$

find $|A^t|$.

(xii) If A is 2×3 matrix and B is 3×4 matrix, find the dimension of AB.

(xiii) Given

$$A = \begin{bmatrix} 7 \\ 6 \\ 12 \end{bmatrix}, \quad B = \begin{bmatrix} 3 \\ 8 \\ 5 \end{bmatrix}, \quad C = \begin{bmatrix} 13 \\ 2 \\ 6 \end{bmatrix}.$$

Find $(A - B) + C$.

2. Attempt any *two* of the following :

[2×5=10]

(i) Solve the following system of equations by Gaussian elimination method :

$$3x_1 + 7x_2 = 67$$

$$2x_1 + 9x_2 = 75.$$

(ii) Find the Jacobian of :

$$y_1 = 5x_1 + 3x_2 \quad \text{and}$$

$$y_2 = 6x_1.$$

(iii) Write the dual of the following linear programming problem :

$$\text{Minimize} \quad \pi = 60x_1 + 80x_2$$

$$\text{Subject to : } 2x_1 + 3x_2 \geq 36$$

$$8x_1 - 2x_2 \geq 32$$

$$2x_1 + x_2 \geq 24$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

3. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(i) A speciality steel manufacturer produces two types of steel. Type 1 requires 2 hours of melting, 4 hours of rolling, and 10 hours of cutting. Type 2 requires 5 hours of melting, 1 hour of rolling, and 5 hours of cutting. Forty hours are available for melting, 20 for rolling, and 60 for cutting. The profit margin for type 1 is 24; for type 2 is 8. Formulate the given information to L.P.P.

(ii) Use eigen values to determine sign-definiteness for :

$$A = \begin{bmatrix} 4 & 6 & 3 \\ 0 & 2 & 5 \\ 0 & 1 & 3 \end{bmatrix}.$$

(iii) Explain the Hessian.

4. Attempt any *two* of the following : [2×15=30]

(i) Use matrix inversion method to solve the following system of equation :

$$2x_1 + 4x_2 - 3x_3 = 12$$

$$3x_1 - 5x_2 + 2x_3 = 13$$

$$-x_1 + 3x_2 + 2x_3 = 17$$

- (ii) Solve the following linear programming problem by simplex algorithm :

$$\text{Minimize } \pi = 20x_1 + 30x_2 + 16x_3$$

$$\text{Subject to : } 2.5x_1 + 3x_2 + x_3 \geq 3$$

$$x_1 + 3x_2 + 2x_3 \geq 4$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

- (iii) Maximize utility $u = xy + x$ subject to the budget constraint $6x + 2y = 110$ by finding critical values and using the bordered Hessian $|\bar{H}|$ to test the second order condition.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-373

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

STATISTICS (General)

(Design of Experiments and Operations Research)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.

(iv) Use of calculator and statistical tables is allowed.

(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) What is an uniformity trial ? Describe its use in design of experiment.

(b) Describe North-West direction method to find IBFS of transportation problem.

P.T.O.

- (c) Define interaction effect in factorial experiments. Also obtain their expression in 2^2 factorial experiment.
- (d) What is confounding in factorial experiments ? Describe its types.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Obtain an initial basic feasible solution (IBFS) and corresponding cost of transportation by using least cost method for the following T.P. :

Origin	Destination				Availability
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
O ₁	2	4	1	3	12
O ₂	5	3	1	7	8
O ₃	1	4	2	3	10
Requirement	4	6	9	11	

- (b) Obtain the least square estimates of parameters in CRD.
- (c) Describe the Yates method to obtain the factorial effects in case of 2^3 factorial experiment.

(d) Obtain the graphical solution to the following LPP :

$$\text{Maximize : } Z = 2x_1 + 5x_2,$$

$$\text{Subject to : } x_1 + x_2 \leq 15,$$

$$x_1 + 3x_2 \geq 18,$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

(e) What is analysis of covariance ? State *one* real life situation of it.

(f) Obtain the partition of total sum of squares and total degrees of freedom in RBD.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) (i) Calculate the efficiency of LSD over CRD by using the following data :

$$\text{Sum of squares due to rows} = 72$$

$$\text{Sum of squares due to treatments} = 180$$

$$\text{Mean sum of squares due to column} = 36$$

$$\text{Mean error sum of squares} = 12$$

$$\text{Error degrees of freedom} = 6$$

(ii) By using above data, test whether treatments are significant or not at 5% l.o.s.

- (b) Obtain the optimal solution to the following TP by finding IBFS through Vogel's Approximation method :

Origin	Destination				Availability
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
O ₁	5	8	3	6	20
O ₂	4	5	7	4	30
O ₃	6	2	4	6	25
Requirement	35	15	12	13	

- (c) Describe the basic principles of design of experiments.
- (d) Obtain the optimal sequence for the following problem. Also find total elapsed time and idle time of each machine :

Machines	Processing time per job				
	A	B	C	D	E
I	7	12	5	8	10
II	15	16	17	13	19
III	9	10	8	5	7

(e) Solve the following LPP by simplex method :

$$\begin{aligned} \text{Max :} & \quad Z = 5x + 8y \\ \text{Subject to :} & \quad x + 4y \leq 20, \\ & \quad 2x + 3y \leq 60, \\ & \quad x \geq 0, \quad y \geq 0. \end{aligned}$$

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) Derive the expression of efficiency of RBD over CRD. [5]

(ii) Obtain the expected value of error mean of squares in LSD. [5]

(iii) Describe the method of model sampling from normal distributions by using Box-Muller transformation. [5]

(iv) Describe Monte-Carlo method of simulation. [5]

(b) (i) Write the dual of the following LPP. Also solve the dual problem by simplex method : [10]

$$\begin{aligned} \text{Min :} & \quad Z = x + 3y \\ \text{Subject to :} & \quad 2x + y \geq 4, \\ & \quad x + 2y \geq 6, \\ & \quad x + y \geq 5, \\ & \quad x \geq 0, \quad y \geq 0. \end{aligned}$$

- (ii) Describe the method to find optimal solution to an assignment problem. [5]
- (iii) What is Split plot design (SPD) ? State *one* illustration of it. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-374

T.Y. BA EXAMINATION, 2015

STATISTICS (Special)

(Distribution Theory)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.

(iv) Use of calculator and statistical table is allowed.

(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt any *two* of the following :

[2×5=10]

(a) The discrete probability distribution for r.v. X is as below :

$X = x$	-1	0	1
$P(X = x)$	$\frac{1}{8}$	$\frac{6}{8}$	$\frac{1}{8}$

Find upper bound for $P[|X| \geq 1]$ by Chebyshev's inequality.

Also compare with the actual value.

P.T.O.

- (b) Let $X \sim \text{Exp}(\lambda)$. Obtain harmonic mean of X .
- (c) The following is the transition probability matrix (P) is given below :

Find $P^{(2)}$ and $P_{01}^{(2)}$ using Chapman-Kolmogorov equation.

- (d) Let $X \rightarrow L(0, 1)$, find $E(X^2)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) A doctor's office has four telephone lines, each of which can be independently dialed by any patient. Assume, on any given business day, the first call a received on line 1, 2, 3 or 4 with the probabilities are 0.4, 0.3, 0.2, 0.1 respectively. The calls are independent from one business day to another. For 10 business days, Y_i be the number of days on which the first call arrives on line i , ($i = 1, 2, 3, 4$). Evaluate :

$$P(Y_1 = Y_2 = 3, Y_3 = Y_4 = 2).$$

- (b) Define order statistic. Obtain distribution of r th order statistic $X(r)$ corresponding to a random sample of size n from continuous distribution.

(c) In a city, number of accidents per day follows Poisson distribution with mean 2. Find approximate probability that in a month chosen at random, number of accidents in city lies between 55 and 65.

(d) Let X and Y be two i.i.d. Cauchy r.v.s. with $\mu = 0$ and $\lambda = 1$. Find :

(e) Obtain the distribution of $Y = \prod_{i=1}^n X_i$ where X_i are i.i.d. lognormal $(0, \mu, \sigma^2)$ random variables, where $i = 1, 2, \dots, n$.

(f) If $P\left[\frac{X}{Y} > 2\right]$

$$X \rightarrow W(\alpha, \beta)$$

then find coefficient of variation.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) If

and

are two independent variables, then find the distribution of $(X - Y)$.

- (b) Let . Find :
- (i) distribution of $Y = X^2$
  - (ii) distribution function $F(X)$ and hence obtain lower and upper quartile of X .
- (c) The joint probability mass function (p.m.f.) of (X_1, X_2, X_3) is as follows :

$$0 < p_1, p_2, p_3 < i;$$

Obtain :

- (i) Marginal distribution of X_2 .
  - (ii) Correlation coefficient between X_1 and X_3 .
- (d) Let . If the distribution of r.v. X is truncated to the left below $X = a$, find the p.d.f. and mean of the resulting distribution.

(e) Let

$$(X, Y) \rightarrow \text{BN}(\mu_1, \mu_2, \sigma_1^2, \sigma_2^2, \rho)$$

find conditional distribution of X given Y = y and Y given X = x.

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) Let

$$X_{(1)}, X_{(2)}, \dots, X_{(9)}$$

be the order statistics of random sample of size 9 from a distribution with p.d.f.

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{2} e^{-\left[\frac{1}{2}x\right]}, & x > 0 \\ 0 & , \text{ otherwise} \end{cases}$$

$$(X, Y) \rightarrow \text{BN} \left(1, 2, 16, 25, \frac{12}{13}\right)$$

Find p.d.f. of $X_{(4)}$ and $P[X_{(4)} > 2]$. [7]

(ii) Let

Find $P(X > 2)$ and . [7]

(iii) Define :

(1) Markov chain

(2) Transition probability

(3) P^2 . [6]

(b) (i) Let

.

Find $P[X \geq 25]$. [7]

(ii) If X and Y are two independent exponential variates with mean . Find the distribution of $(X - Y)$ and identify the distribution. [7]

(iii) If $g(X)$ is a non-negative function a r.v. X such that $E[g(X)] < \infty$ and K is a positive real number, then show that :

.

[6]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-375

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

APPLIED MATHEMATICS

AMG-3 : Real Analysis and Lebesgue Integration

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(i) Give an example of a sequence $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ which is not bounded

but for which $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{s_n}{n} = 0$.

(ii) Does the series $\frac{1}{2} - \frac{2}{3} + \frac{3}{4} - \frac{4}{5} + \dots$ converge ? Justify.

P.T.O.

(iii) Can a series of non-negative numbers converge conditionally ?
Justify.

(iv) Let :

$$f(x) = \int_0^x \sqrt{4+t+t^2} dt . (x > 0),$$

find $f'(4)$.

(v) Let :

$$f(x) = \begin{cases} \cos \frac{1}{x} & , \quad 0 < x \leq 1 \\ 0 & , \quad x = 0 \end{cases} .$$

Is $f \in R[0, 1]$? Justify.

(vi) Define the length of an open subset G of $[a, b]$.

(vii) Define the inner and outer measure of an arbitrary subset E of $[a, b]$.

(viii) Justify whether true or false : every constant function is a measurable.

(ix) Define the measurable function and give an example of a measurable function.

(x) Justify whether true or false : If G is an open subset of $[a, b]$ and $|G| = 0$, then .

2. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If

$$\limsup_{n \rightarrow \infty} \left| \frac{a_{n+1}}{a_n} \right| = A$$

then prove that the series of real numbers $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ converges absolutely if $A < 1$.

(ii) State Cauchy condensation test for convergence of series of real numbers and use it to test the convergence of :

$$\sum_{n=3}^{\infty} \frac{1}{n(\log n)^3}.$$

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If f is continuous on a closed and bounded interval $[a, b]$ and $\phi'(x) = f(x)$, ($a \leq x \leq b$), then prove that :

(ii) Prove that :

$$\frac{2\pi^2}{9} \leq \int_{\pi/6}^{\pi/2} \frac{2x}{\sin x} dx \leq \frac{4\pi^2}{9} .$$

(iii) If $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a sequence of real numbers, then prove that :

$$\liminf_{n \rightarrow \infty} s_n \leq \limsup_{n \rightarrow \infty} s_n .$$

3. (a) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) Test the convergence of :

(ii) Prove that every Cauchy sequence of real numbers is convergent.

(iii) Show that series :

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{x}{n(1+nx^2)},$$

converges uniformly for all $x \in \mathbb{R}$.

(b) Attempt any *two* of the following : [8]

(i) If _____, then prove that _____.

(ii) If E is a measurable subset of $[a, b]$, then prove that E' is measurable and

$$mE' = (b - a) - mE.$$

(iii) Show that a function :

$$f(x) = \begin{cases} \frac{1}{3\sqrt{x}} & , \quad 0 < x \leq 1 \\ 0 & , \quad x = 0 \end{cases}$$

is Lebesgue integrable on $[0, 1]$.

4. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If E_1 and E_2 are measurable subsets of $[a, b]$, then prove that $E_1 - E_2$ is measurable and

$$m(E_1 - E_2) = mE_1 - mE_2,$$

where .

(ii) If is a sequence of measurable functions on $[a, b]$ and if

$$\lim_{n \rightarrow \infty} f_n(x) = f(x)$$

almost everywhere for $a \leq x \leq b$, then prove that f is measurable.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If E_1 and E_2 are disjoint measurable subsets of $[a, b]$ and , then prove that :

.

(ii) If f is a bounded function in $L[a, b]$ such that $f(x) \geq 0$ almost everywhere :

and

then prove that $f(x) = 0$ almost everywhere ($a \leq x \leq b$).

(iii) If

, and ,

then show that .

~~$\int_a^b f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$~~
 $\int_a^b f(x) dx = \int_a^b f(x) dx$

5. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let E be measurable subset of $[a, b]$. If

$f \in L[a, b]$, and

almost everywhere , then prove that .

(ii) If f is a measurable function on $[a, b]$ and $C \in \mathbb{R}$, then prove that and cf are measurable functions.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let f and g be functions on $[a, b]$ such that almost everywhere . If f is measurable, then prove that g is measurable.

(ii) If $E_1, E_2, \dots$ are any measurable subsets of $[a, b]$, then prove that $\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n$ is measurable and

$$m\left(\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n\right) \leq \sum_{n=1}^{\infty} mE_n.$$

(iii) Find the Fourier series for the function :

$$F(x) = \begin{cases} 0 & , \quad -\pi \leq x < 0 \\ 1 & , \quad 0 \leq x \leq \pi \end{cases}.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8+3

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-376

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

APPLIED STATISTICS (General)

(Applications of Statistics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.

(iv) Notations and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) Explain each of the following terms with illustration :

(i) Critical region

(ii) Standard error of a statistic.

P.T.O.

(b) The mean diastolic blood pressure for a group of 81 adults was found to be 79.2 mm. Test the hypothesis that the mean diastolic blood pressure is 75 mm. The population standard deviation is known to be 9 mm.

(c) Describe the procedure of Chi-square goodness of fit test.

(d) If the probability density function of a random variable X is

$$f(x) = c \exp\left\{-\frac{1}{18}(x^2 - 12x + 36)\right\}; c > 0, -\infty < x < \infty,$$

find $P[X > 0.25]$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) A quality control manager of an electronic plant thinks that handicapped people work better than normal people. A sample of 400 items produced by handicapped workers was found to have 20 defectives. On the other hand, a sample of 500 items produced by normal workers contained 32 defectives. Test the manager's claim at 1% level of significance.

(b) Describe the test procedure of two sample sign test.

- (c) A customer who regularly visits a particular restaurant, for lunch, rates the quality of the food and service over a period of 25 consecutive days as good (G) or bad (B) as follows :

GGBBGBBBGGGBGGBBBBGBGBGBBB

Test the hypothesis that the quality of food and service at the restaurant is random using run test. Use 5% level of significance.

- (d) Describe the test procedure for testing the hypothesis :

$$H_0 : P = P_0 \text{ against}$$

$$H_1 : P \neq P_0$$

where P denotes the population proportion.

- (e) Suppose that the marks obtained by students in a certain examination are normally distributed. If 7% of the students scored marks less than 35 and 89% of the students scored marks less than 63, find the mean and variance of the distribution.
- (f) Explain the criteria of judging lack of control of the process with suitable sketch.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) (i) Explain the concept of Analysis of variance. [3]

(ii) Three varieties of coal were analyzed by four chemists

and the ash content in the varieties was found as :

Varieties	Chemists			
	1	2	3	4
A	8	5	5	7
B	7	6	4	4
C	3	6	5	4

Carry out one-way classification completely to test whether the three methods lead to different levels of productivity

at 5% level of significance. [7]

(b) (i) Consider the following 2×2 contingency table.

Stream of Education	Aim	
	To join civil services	No to join civil services
B.A.	56	44
B.Sc.	25	75

Test whether the aim of students is associated with the stream of their education. Use 5% level of significance. [5]

(ii) State the mathematical model used in two-way classification of analysis of variance and explain the terms used in it. Further state the break up of total sum of squares. [5]

(c) (i) A market research group found that the correlation coefficient between sales and expenditure on advertisement is 0.5 for a sample of 103 observations. Can we conclude that the population correlation coefficient is at least 0.6 ? Use 5% level of significance. [5]

(ii) Let X and Y be two independent Normal variates such that :

$$X \rightarrow N(4, 3^2) \text{ and } Y \rightarrow N(5, 2^2)$$

Find :

(a) $P[2X + Y < 12]$

(b) $P[X < Y]$. [5]

(d) (i) The time (in hrs) taken by workers in performing a job

by two methods is as given below :

Method I	Method II
20	17
17	18
16	22
21	27
23	20
22	24
	28

Test whether the two populations have the same variances.

(Use 10% level of significance). [7]

(ii) Distinguish between non-parametric tests and parametric tests. [3]

(e) (i) Complete the following analysis of variance table : [4]

Source of Variation	Degrees of Freedom	S.S.	M.S.S.	F-ratio
Treatments	9	4530	?	?
Blocks	4	2300	?	?
Error	?	?	?	
Total	49	9600		

(ii) The table below shows the time (in hrs.) of relief provided by two analgesic drugs in 12 patients suffering from arthritis.

Patient No.	1	2	3	4	5	6
Drug A	2.0	3.6	2.6	2.6	7.3	3.4
Drug B	3.5	5.7	2.9	2.4	9.9	3.3
Patient No.	7	8	9	10	11	12
Drug A	4.9	6.6	2.3	2.0	6.8	8.5
Drug B	6.7	6.0	3.8	4.0	9.1	7.9

Using Wilcoxon's signed rank test, test whether there is any evidence that Drug B provides longer relief than Drug A. Use 5% level of significance. [6]

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) The following data indicates the sample mean ($\bar{X}$) and range (R) values for 12 subgroups of size 5 each.

Sample No.	Mean ($\bar{X}$)	Range (R)
1	35.5	2.1
2	34.0	2.3
3	35.2	1.9
4	36.5	2.1
5	34.5	3.0
6	36.0	2.5
7	36.6	1.8
8	34.4	2.5
9	37.6	5.2
10	36.0	2.2
11	35.8	1.3
12	34.6	2.4

Set up $\bar{X}$ and R charts. Examine the state of control of the process. Comment on the result. [12]

(ii) A company has installed new colour video display terminals to replace the old ones. A batch of 22 operators were trained to use new machines. They required on an average 17.2 hours with a standard deviation of 6.2 hours for achieving satisfactory performance. In order to learn old terminals the company had trained 20 operators for an average 21.3 hours with standard deviation of 7 hours. Should the supervisors of the company claim that the new terminals are easier to operate ? Use 1% level of significance. [8]

(b) (i) The following data indicates the percentage of defectives in a sample of size 50 taken at equal intervals of a production process :

Sample No.	% of Defectives
1	0.09
2	0.11
3	0.13
4	0.05

5	0.14
6	0.6
7	0.2
8	0.12
9	0.13
10	0.06
11	0.18
12	0.14
13	0.17
14	0.14
15	0.15
16	0.02

Draw the p -chart to check whether the production process is under control. Suggest the control limits for future use. [12]

(ii) The director of a secretarial school wants to test the effectiveness of a course in increasing typing speed of students.

The following data give the typing speeds of 9 students at the end of the first week and at the end of the course (sixth week) :

Student No.	Words per minute (week 6)	Words per minute (week 1)
1	51	45
2	63	51
3	55	50
4	68	56
5	48	42
6	38	39
7	54	47
8	73	62
9	49	56

Test whether the course is effective in increasing typing speed. Use 5% level of significance. [8]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-377

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

PHILOSOPHY

G-3 : Aesthetics and Social Philosophy

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt *All* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) State the nature of aesthetics as a branch of Philosophy.
- (2) Discuss the notion of the medium of art.
- (3) Explain the nature of philosophy of religion.
- (4) Discuss the problem of fundamentalism.

2. Write notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Sthayibhava
- (2) Aesthetic object
- (3) Dickie's view of aesthetic attitude

P.T.O.

- (4) Ontological argument for the existence of God
- (5) Mill's view of Society
- (6) Secularism.

3. Answer any *three* of the following in **200** to **250** words each : [30]

- (1) Explain Collingwood's expressionism.
- (2) Explain the nature of aesthetic experience.
- (3) Discuss in detail the problem of terrorism.
- (4) Bring out the relation between religion and morality.
- (5) State the problem of evil. Discuss any *one* response to it.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) State and discuss cosmological and moral arguments for the existence of God.
- (2) State and examine Croce's view of art as intuition.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (1) तत्वज्ञानाची एक शाखा म्हणून सौंदर्यमीमांसेचे स्वरूप सांगा.
- (2) कलेचे माध्यम या कल्पनेची चर्चा करा.
- (3) धर्माच्या तत्वज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) मूलतत्ववादाच्या समस्येची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]

- (1) स्थायीभाव
- (2) सौंदर्यवस्तु
- (3) सौंदर्यवृत्तीविषयीचा डिकीचा दृष्टिकोन
- (4) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठीचा सत्ताशास्त्रीय युक्तीवाद
- (5) मिलचा समाजाविषयीचा दृष्टिकोन
- (6) धर्मनिरपेक्षता.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तिहींची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (1) कॉलिंगवुडचा अभिव्यक्तीवाद स्पष्ट करा.

- (2) सौंदर्यानुभवाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (3) दहशतवादाच्या समस्येची सविस्तर चर्चा करा.
- (4) धर्म आणि नीती यांतील संबंध विशद करा.
- (5) दुरिताची समस्या सांगा या समस्येच्या निरसनासाठी मांडलेल्या कोणत्याही एका प्रतिसादाची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या : [20]

- (1) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठीचे विश्वकारणतेवर आधारित आणि नैतिक युक्तीवाद सांगून त्यांची चर्चा करा.
- (2) कला म्हणजे अंतःप्रज्ञा हा क्रोशेचा दृष्टिकोन सांगून त्याचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-378

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

PHILOSOPHY (S-3)

Special Paper III

(Thinkers and Textual Studies : Indian)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt *All* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) Explain Gandhiji's notion of Anasakti.
- (2) Explain with examples Dr. Barlingay's notion of separables.
- (3) State Rejendra Prasad's views regarding Kama Purushartha.
- (4) Briefly explain Dr. Ambedkar's views on Liberty.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Dnyaneshwara's Adnyana Khandan
- (2) Sarvodaya

P.T.O.

- (3) Mohanty's views on Relativism
- (4) Authority as a myth in Indian Philosophy
- (5) Dr. Ambedkar's criticism on Hindu Religion
- (6) Notion of category according to Prof. Barlingay.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]

- (1) Discuss Rajendra Prasad's views on nature and place of Moksha Purushartha.
- (2) Bring out the relationship between Truth and Non-violence according to Gandhiji.
- (3) Discuss the claim of spirituality as a myth in Indian Philosophy with reference to Dayakrishna.
- (4) How does Dr. Ambedkar distinguish between Religion and Dhamma.
- (5) Explain the relationship within Shiva and Shakti with reference to Amrutanubhava.

4. Answer in about **500** words any *one* of the following : [20]

- (1) Explain fully Krishnamurti's views on truth with the help of his famous attitude 'Truth as a Pathless Land'.
- (2) Discuss fully Dr. Barlingay's views on distinguishability and separability.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांचे प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (1) गांधीजीची अनासक्ती ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) डॉ. बारलिंगे यांची अलग करता येण्याजोगे ही संज्ञा सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (3) डॉ. राजेन्द्रप्रसाद यांचा काम पुरुषार्थाबद्दलचा दृष्टिकोन सांगा.
- (4) डॉ. आंबेडकरांचा स्वातंत्र्यविषयक दृष्टिकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **चार**वर **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (1) ज्ञानेश्वरांनी केलेले अज्ञानखंडण
- (2) सर्वोदय
- (3) मोहंती यांचा सापेक्षतावादी दृष्टिकोन
- (4) 'अधिकारी' (Authority) भारतीय तत्वज्ञानातील मिथक
- (5) हिन्दु धर्मावरील डॉ. आंबेडकरांची टीका
- (6) प्रो. बारलिंगे यांची 'कोटी' ही संकल्पना.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** प्रश्नांची प्रत्येकी **200-250** शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) मोक्ष पुरुषार्थाचे स्वरूप आणि स्थान याबद्दल डॉ. राजेन्द्रप्रसाद यांच्या दृष्टिकोनावर चर्चा करा.

- (2) गांधीजींच्या मतानुसार सत्य आणि अहिंसा यांच्या परस्परसंबंध विशद करा.
- (3) चिद्वादासंबंधीचा दावा भारतीय तत्वज्ञानातले एक मिथक आहे या संदर्भात दयाकृष्ण यांच्या अनुषंगाने चर्चा करा.
- (4) धर्म आणि धम्म यांच्यात डॉ. आंबेडकर कसा भेद करतात ?
- (5) अमृतानुभवाच्या अनुषंगाने शिव आणि शक्ति यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नांचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) 'सत्य ही एक मार्गरहित भूमि आहे' या कृष्णमूर्तीच्या प्रसिद्ध वचनाच्या अनुषंगाने त्यांचा सत्याविषयीचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (2) फरक करता येण्याजोगे आणि अलग करता येण्याजोगे याबद्दल डॉ. बारलिंगे यांच्या दृष्टिकोनावर सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-379

T.Y. BA. EXAMINATION, 2015

PHILOSOPHY

Special Paper IV

[Thinkers and Textual Studies (Western)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt *All* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) What according to Ryle is the Official Doctrine ?
- (2) Explain the notion of Herd Morality.
- (3) Briefly state Wittgenstein's understanding of philosophy.
- (4) What is Epoche ?

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Ryle's notion of logical geography
- (2) Alethia

P.T.O.

- (3) Intentionality
- (4) Peirce's notion of inquiry
- (5) Language game
- (6) Anguish.

3. Answer any *three* of the following in **200** words each : [30]

- (1) State and discuss Peirce's theory of meaning.
- (2) What according to Heidegger is the essence of technology ?
- (3) How does Sartre respond to the objections raised by the followers of Christianity against Existentialism ?
- (4) What is picture theory of meaning ?
- (5) What according to Ryle is the origin of category mistake ?

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Critically discuss Sullivan's arguments against Euthanasia.
- (2) Elaborately discuss Nietzsche's doctrine of Will to Power.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (1) राईल यांच्या मते 'अधिकृत सिद्धांत' काय आहे ?
- (2) कळपनीतीची कल्पना स्पष्ट करा.
- (3) विट्गोस्टाइनचे तत्त्वज्ञानविषयक आकलन थोडक्यात मांडा.
- (4) एपोके म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही **चारांवर** प्रत्येकी **100** शब्दांत टिपा लिहा : [20]

- (1) राईल यांची तार्किक भूगोल ही कल्पना
- (2) अलेथिया
- (3) विषयाभिमुखता
- (4) पिअर्स यांची संशोधनाबद्दलची कल्पना
- (5) भाषिक खेळ
- (6) भयव्याकुळता.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा : [30]

- (1) पिअर्स यांची अर्थाची उपपत्ती मांडून तिची चर्चा करा.

- (2) हायडेगर यांच्या मते तंत्रविज्ञानाचे सारतत्त्व काय आहे ?
- (3) ख्रिश्चन धर्माचे अनुयायी अस्तित्त्ववादाविरुद्ध जे आक्षेप घेतात, त्यांना सार्त्र कसा प्रतिसाद देतात ?
- (4) अर्थाची चित्र उपपत्ती काय आहे ?
- (5) रॉईल यांच्या मते कोटी प्रमादाचे मूल कशात आहे ?

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) इच्छामरणाविरुद्ध सुलिवन यांनी मांडलेल्या युक्तिवादांची चिकित्सक चर्चा करा.
- (2) नित्दोच्या प्रभुत्वाकांक्षेच्या सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-381

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ADULT EDUCATION

General Paper III

(Historical Review of Adult Education in India)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Discuss mass movement for functional literacy. [20]

Or

Highlight the New Education Policy of 1986 with reference to Adult Education.

2. Specify Adult Education Programme under point no. 16 of New 20 Point Programme. [20]

P.T.O.

Or

State similarities and differences between National Adult Education Programme 1978 and Adult Education under point no. 16 of New 20 Point Programme.

3. Specify non-formal education with special reference to age group 15-25. [20]

Or

State the need for non-formal education programme in your community for school dropouts and not school going youth.

4. Throw light on the work of Bombay City Social Education Committee. [20]

Or

Discuss methods for Adult Education in urban slums.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (a) Work of Appa Pendse
  - (b) Suggestions of Mahatma Phule for Hunter Commission.
  - (c) Contribution of Rabindranath Tagore in Adult Education.
  - (d) Causes for low literacy in rural area.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कार्यात्मक साक्षरता सामुहीक चळवळ कार्यक्रम याची चर्चा करा. [20]

किंवा

प्रौढ शिक्षणाच्या संदर्भात नविन शिक्षण धोरण 1986 यावर प्रकाश टाका.

2. नविन 20 कलमी कार्यक्रमात कलम 16 अंतर्गत प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम स्पष्ट करा. [20]

किंवा

राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम 1978 आणि नविन 20 कलमी कार्यक्रमांतर्गत कलम 16 नुसार प्रौढ शिक्षण-कार्यक्रम या दोहोंतील समानता आणि फरक स्पष्ट करा.

3. 15-25 वयोगटाच्या विशेष संदर्भात अनौपचारिक शिक्षण हे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आपल्या समुदायातील-वस्तीतील 'शाळा सोडलेली मुले' व शाळेत न जाणारे युवक यांच्यासाठी अनौपचारिक शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.

4. बॉम्बे सिटी सोशल ऐज्युकेशन कमिटी' च्या कार्यावर प्रकाश टाका. [20]

किंवा

शहरी झोपडपट्ट्यांमध्ये प्रौढ शिक्षणाच्या विविध पद्धती यावर चर्चा करा.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : [20]

(अ) अप्पा पेंडसे यांचे कार्य

(ब) हंटर कमिशनला म. फुले यांनी दिलेल्या सूचना

(क) प्रौढ शिक्षणात रबिंद्रनाथ टागोर यांचे योगदान.

(ड) ग्रामीण भागात कमी साक्षरतेची कारणे.

Total No. of Questions—2]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-382

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

COMPUTER APPLICATION VOCATIONAL

Paper V

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

1. Answer the following questions (any *four*) : [20]
- (a) Explain Web Pyramid with diagram.
  - (b) Define website. Explain *three* types of websites.
  - (c) What is Search Engine ? How does it work ?
  - (d) What is protocol ? Explain different protocols used for internet.
  - (e) What are the advantages of E-Commerce.
  - (f) State uses of Intranet in modern world.

P.T.O.

2. Write short notes on (any *five*) :

[20]

- (a) E-payment
- (b) Digital Certificate
- (c) Image mapping
- (d) Forms in Html
- (e) Javascript
- (f) EDI.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-383

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

FUNCTIONAL ENGLISH

(Vocational Stream)

(Paper V)

(Introduction to Print Media and Writing for Mass Media and
Key Competency Modules)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) Prepare a news item in about 150 words based on the points given below : [15]

- Times News Network
- New Delhi
- Supreme Court commuted death penalty to life imprisonment of 15 convicts
- Reason-delay on part of government in deciding mercy plea
- Another reason-mental illness
- 4 aids of forest brigand, Veerappan among the convicts
- 13 condemned prisoners commuted on ground of inordinate delay on President's part in deciding mercy plea.
- 2 convicts on account of mental illness

P.T.O.

- Judgment may have impact on other cases
- A bench headed by Justice Sadashivam ruled-convicts given death penalty be informed of rejection of mercy plea and be given a chance to meet relatives before execution
- All condemned prisoners entitled to legal aid to draft mercy petition and challenge its rejection

Or

(B) Prepare an alternative copy of the following so as to attract the customers by making changes only in its verbal aspects. [15]

OSBI INTERNATIONAL BUSINESS GROUP
GROWTH IS HERE

BEST TRADE FINANCE BANK AWARD • 2014

GLOBAL FINANCE

**Winning the confidence of businesses
is what has made us win.**

**State Bank of India wins the
Best Trade Finance Provider India Award in the Global Finance
World's Best Trade Finance Provider Awards 2014**

Visit us at www.sbi.co.in/invite or e-mail at dgmgt@log@sbi.co.in

Australia | Bahamas | Bahrain | Bangladesh | Belgium | Canada | China | France | Germany |
Hong Kong | Indonesia | Israel | Japan | Mauritius | Oman | Qatar | Russia | Saudi Arabia |
Singapore | South Africa | Sri Lanka | UAE | UK | USA

2. Answer the following in about **60** words each (any *two*) : [10]

(i) What is delayed lead ? How does it become important in Feature Articles ?

(ii) Proficiency in English is vital for a technical writer. Explain.

(iii) How are Articles different from Features ? Explain the structure of a Feature.

(iv) Explain *Nutgraph* and its significance in Features.

3. (A) Attempt any *two* of the following in about **60** words each : [10]

(i) The scope of technical writing as a career.

(ii) Define technical writing. Give its characteristic features.

(iii) The role of technical writer in providing information to the customers.

(B) As a technical writer prepare an instructional manual for the following product. Give *five* instructions in a logical order for the prospective customers (any *one*) : [5]

(i) How to create a folder on a computer ?

(ii) How to use a smart phone ?

4. (A) Give Marathi *or* Hindi words for the English terms given below

(any *ten*) : [10]

(1) Director

(2) Newsreader

(3) Reminder

(4) Magazine

(5) Rural

(6) Press release

(7) Method

(8) Procedure

(9) Ban

(10) Circular

(11) Protest

(12) Advertisement.

(B) Translate the following passage into Marathi *or* Hindi : [10]

School friendships are taken very seriously, for men are social creatures and like to have friends. Our school friends often

remain loved and trusted throughout all our life. There is no greater pleasure than to attend a gathering of old pupils of the same school. We remember that James played for the football Eleven, that Bill was our captain at cricket. What a day it was thirty years ago when he made a century against Lancing ! Our hearts warm still as we think of that exciting match and how we carried him shoulder-high from the field, bat in hand.

Or

Translate the following passage into English : [10]

कोणत्याही गोष्टीत किंवा घटनेत काहीतरी नक्कीच चांगले असते, यावर आपण विश्वास ठेवायला हवा. वरकरणी काही चांगले दिसत नसले तरीही त्याचा शोध घ्या. आपल्या आयुष्यात चांगले काहीच घडत नाही. जे घडते ते वाईटच आहे, अशा पद्धतीचा विचार कधीही करू नका. हा विचार आपल्याला चांगले शोधण्यापासून रोखणारा असतो. आपली प्रगती आणि विकास थांबविणारा असतो. या उलट आपण प्रत्येक घटना घडामोडीत काहीतरी चांगले शोधण्याचा प्रयत्न करू लागलो, की आपल्या हाती चांगले लागते. आपला उत्साह दुणावतो आणि आपल्याला प्रगतीच्या

अनेक वाटा सापडत जातात. अनेक जण एखादी संधी हुकली की किंवा एखादा मार्ग बंद झाला की खूप वाईट घडले म्हणून दुःख करीत बसतात. त्याऐवजी आता आपल्याकडे करण्यासारखे काय उरले आहे, एक संधी गेली तर दुसरी कोणती संधी आहे, याचा शोध घेणे म्हणजे सकारात्मक विचार होय. असे विचार आपल्याला प्रेरणा देत असतात.

5. (A) Write short notes in about **60** words on any *two* of the following : [10]

(i) Shots used in Films

(ii) Major types of Films

(iii) Cinematography.

(B) Write a review in about **200** words of a romantic film or an animated feature film you have watched. [10]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-384

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
(Vocational Stream)

Paper V

(Emerging Concepts of Tourism and Tourism Development)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any two in brief (Around 50 words each) : [10]

(i) Agro tourism

(ii) Metro train

(iii) Conflict management

(iv) Exhibitions.

2. Write short notes on any four (Around 100 words each) : [20]

(i) New trends in Information Technology.

(ii) Recent trends in sports tourism.

P.T.O.

- (iii) Explain Tarkarli as beach tourism.
- (iv) Doxey's Irridex.
- (v) Guidelines of sustainable tourism.
- (vi) Fairs as tourism product.

3. Answer any *three* (**200-250** words each) : [30]

- (i) Explain National Tourism Policy 2002.
- (ii) Religious tourism in Uttar Pradesh.
- (iii) Explain destination life cycle in detail.
- (iv) Negative impacts of tourism on nature.
- (v) Medical tourism in Kerala.

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]

- (i) Explain MICE in detail with suitable examples.
- (ii) Explain the different types of tourism in East India with examples.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[4701]-385

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015
(FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL)

प्रयोजनमूलक हिंदी
(अनुवाद, टिप्पण-प्रारूपण, संहिता एवं फीचर लेखन, आवेदन, साक्षात्कार,
संगणक तथा मूलक्षमता मापदंड)

प्रश्नपत्र V : सैद्धांतिक
(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) प्रश्न की दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

विभाग 'अ'

1. (अ) हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[8]

Appointment Letter

No.....

Government of India

Ministry of Works and Housing

New Delhi the.....

MEMORANDUM

Shrimati/Kumari/Shri.....is offered

a temporary post of.....in the Ministry of

P.T.O.

Works and Housing, New Delhi on a pay of Rs. ....
in the scale of Rs. ....He/she will also be entitled
to draw dearness and other allowances at the rates admissible
under, and subject to the conditions laid in rules and orders
governing the grant of such allowances in force from time
to time.

The terms of appointment are as follows :

- (आ) अर्द्ध-शासकीय पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए। [8]
2. किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]
- (क) टिप्पण की आवश्यक भाषा-शैली
- (ख) टिप्पण की विशेषताएँ
- (ग) स्वपरिचय की आवश्यकताएँ
- (घ) धारा 3(3) की रिपोर्टों का द्विभाषिकीकरण
- (च) कार्यालयीन पत्रों का अनुवाद
- (छ) प्रारूप के विभिन्न प्रकार
- (ज) आवेदन-पत्र के प्रकार।

विभाग 'ब'

3. (अ) आपके हिंदी विभाग द्वारा आयोजित 'हिंदी दिवस समारोह' का सूत्रसंचालन आप कर रहे हैं। इस सूत्रसंचालन की संहिता तैयार कीजिए। [8]
- (आ) सफल उद्योजक की विशेषताएँ बताइए। [8]

4. किन्हीं पाँच पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

- (ट) रेडियो संहिता लेखन
- (ठ) प्रसारण के मूलतत्व
- (ड) फीचर के प्रकार
- (ढ) सूत्रसंचालन तथा निवेदन की आवश्यकता
- (त) साक्षात्कार—कल्पना एवं वास्तव
- (थ) साक्षात्कारकर्ता के गुण
- (द) डी.टी.पी. से संबद्ध सॉफ्टवेयर
- (ध) दूरदर्शन संहिता लेखन।

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]

- (i) Army Headquarters
- (ii) Central Reserve Police
- (iii) Directorate of Estates
- (iv) Election Commission
- (v) Planning Commission.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]

- (i) स्थगन
- (ii) प्रशासकीय सुविधा

(iii) संशोधन

(iv) अग्रिम

(v) अधिप्रमाणित।

(इ) निम्नलिखित के हिंदी पर्याय लिखिए : [4]

(i) I am directed to

(ii) I fully agree with the office note

(iii) In reply to your letter No. .... dated.....

(iv) Relevant papers be put up.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[4701]-387

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

GANDHIAN THOUGHT

General Paper III

(Relevance of Gandhian Thought)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(1) Explain the basic components of Sarvodaya.

(2) Explain Dada Dharmadhikari's views on Role of Women in Society.

(3) Bring out the importance of Nelson Mandela's role in anti-racist movements.

(4) Introduce briefly An San Syuki's work in Myanmar.

P.T.O.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Synthesis of Gandhi and Marx
- (2) Chipko Andolan
- (3) Total Revolution : Jaya Prakash Narayan
- (4) Women Empowerment Movements in 20th Century
- (5) Vinoba's conception of Nari Shakti
- (6) Green Party Movement (Germany).

3. Answer any *three* of the following in **200-250** words each : [30]

- (1) Explain the significance of Gandhian Model of Social Development.
- (2) Explain Dada Dharmadhikari's views on Sarvadharmasamabhava.
- (3) "Women Empowerment Movements are the need of the hour." Explain.
- (4) Explain briefly the interpretation of Gita by Vinoba Bhave.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Explain in detail Bhoodan Movement and comment on the success and limitations of this movement.
- (2) Explain and critically evaluate the work of Medha Patkar in 'Narmada Bachao Andolan'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) सर्वोदयाचे मुख्य आधार स्पष्ट करा.
- (2) स्त्रीयांची समाजातील भूमिका याबद्दल दादाधर्माधिकारी यांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (3) नेल्सन मंडेला यांची वंशविरोधी चळवळीतील भूमिकेचे महत्व स्पष्ट करा.
- (4) अॅन स्यन स्युंकी यांच्या म्यानमार येथील कार्याची ओळख करून द्या.

2. खालीलपैकी कोणतेही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा : [20]

- (1) गांधी मार्क्स समन्वय
- (2) चिपको आंदोलन
- (3) समग्र क्रांती : जयप्रकाश नारायण
- (4) विसाव्या शतकातील स्त्री सबलीकरण चळवळी
- (5) विनोबांची 'नारिशक्ती' ही संकल्पना
- (6) ग्रीन पार्टी मूव्हमेंट (जर्मनी).

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) गांधीजींच्या सामाजिक विकासाच्या प्रारूपाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) सर्वधर्मसमभावाबद्दल दादा धर्माधिकारींचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (3) 'स्त्री सबलीकरण चळवळी काळाची गरज' स्पष्टीकरण करा.
- (4) विनोबा भावेंनी केलेले गीतेवरील भाष्य थोडक्यात स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भूदान चळवळीचे सविस्तर स्पष्टीकरण करून या चळवळीचे यश आणि मर्यादा यावर भाष्य करा.
- (2) नर्मदा बचाओ आंदोलनातील मेधा पाटकरांच्या कार्याचे स्पष्टीकरण करून त्याचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[4701]-388

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2015

ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

(Vocational Paper VI)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. What are the merits of Joint Stock Company as a form of organisation ? [12]

Or

Define entrepreneurship. Explain briefly barriers to entrepreneurship.

[12]

2. What are the functions of M.C.E.D. ? [12]

Or

Write a detailed note on 'Role of various funding agencies'. [12]

P.T.O.

3. Write short notes on (any *two*) :

[16]

- (a) Types of entrepreneurs
- (b) Marketing strategy
- (c) Interpersonal relations
- (d) Soft skills.